

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ вищого навчального закладу Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»
18 квітня 2019 року № 88-Н

Форма № П-4.04

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД УКООПСІЛКИ
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
Інститут економіки, управління та інформаційних технологій
Форма навчання заочна
Кафедра фінансів та банківської справи

Допускається до захисту
Завідувач кафедри _____ В. В. Карцева
« _____ » _____ 2019 р.

ДИПЛОМНА РОБОТА
на тему:

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА ТА ШЛЯХИ
ЙОГО ПОКРАЩЕННЯ
(за матеріалами ПрАТ «Хорольський механічний завод»)

зі спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
освітня програма «Фінанси і кредит»
ступеня магістра

Виконавець роботи Слухай Олександра Олександрівна

(підпис, дата)

Науковий керівник к.е.н., доц. Гасій Олена Володимирівна

(підпис, дата)

Рецензент

ПОЛТАВА 2019

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА	6
1.1 Сутність діагностики фінансового стану підприємства як об'єкта економічних досліджень.....	6
1.2 Діагностика фінансового стану підприємства в системі управління його фінансово-господарською діяльністю.....	16
1.3 Методологічний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства.....	33
Висновки за розділом 1.....	41
РОЗДІЛ 2 ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПрАТ «ХОРОЛЬСЬКИЙ МЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД» ТА ЙОГО ОЦІНКА.....	43
2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод».....	43
2.2 Діагностика ліквідності, платоспроможності та визначення типу фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» в контексті оцінки його фінансового стану	55
2.3 Діагностика ефективності діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод»	68
Висновки за розділом 2.....	67
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА НА ОСНОВІ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ ЙОГО ДІАГНОСТИКИ.....	77
3.1 Розвиток концептуальних положень діагностики фінансового стану як елемента системи антикризового управління на підприємствах.....	77
3.2 Рейтинг ПрАТ «Хорольський механічний завод» як результат фінансової діагностики його фінансового стану.....	86
3.3 Прогнозування фінансового стану ПрАТ «Хорольський механічний завод» як результат його діагностики.....	96
Висновки за розділом 3.....	105
ВИСНОВКИ.....	107
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ.....	111
ДОДАТКИ.....	125

ВСТУП

Вирішення сучасних проблем стабілізації національної економіки, досягнення високих темпів стійкого економічного зростання, забезпечення соціального розвитку суспільства вимагає вдосконалення процесу управління. Цей процес реалізується через управлінські рішення, які визначають результати діяльності як країни в цілому, так і окремого підприємства. Водночас забезпечення високої якості управлінських рішень є комплексною проблемою, яка залежить від багатьох чинників.

За цих умов актуальності набуває створення такої системи підтримки прийняття рішення, яка б дозволяла вчасно ідентифікувати стан керованої системи навіть за обмеженої інформації і непрямих ознаках посилення кризових тенденцій, а також створювати базу для прогнозування можливих наслідків. Ці задачі вирішуються в процесі фінансової діагностики як складової частини антикризового управління на підприємствах.

Теоретичним та практичним засадам щодо розвитку методології діагностики в процесі фінансового менеджменту підприємства приділяли увагу вітчизняні та іноземні вчені, зокрема: Т. Берднікова, А. Вартанов, В. Герасимчук, А. Градов, П. Єгоров, В. Забродський, Н. Кизим, Е. Коротков, Ю. Лисенко, Б. Літвак, О. Олексюк, Н. Родіонова, В. Раппорт, В. Савчук, Р. Сайфулін, З. Соколовська, О. Стоянова, Н. Чумаченко, Г. Швиданенко, А. Шеремет та ін. Як складову системи антикризового управління підприємством фінансову діагностику досліджували Е. Альтман, І. Ансофф, В. Арнольд, К. Беєрман, У. Бівер, С. Бір, І. Бланк, Є. Мінаєв, Т. Петерс, В. Пономаренко, Т. Таффлер тощо.

Проте багато положень наукових праць вказаних вчених-економістів носять дещо дискусійний характер, особливо в питаннях застосування сукупності показників для підприємств, що здійснюють діяльність на вітчизняному ринку. При цьому, до цього часу навіть у законодавстві не

визначено загальноприйнятого підходу до економічної сутності фінансової безпеки підприємства. Актуальність, науково-теоретична та практична значимість вказаних проблем, необхідність їх вирішення зумовили вибір теми дипломного дослідження, визначили мету і основні завдання.

Метою дипломного дослідження є обґрунтування теоретичних положень та удосконалення практичних аспектів діагностики фінансового стану підприємства та шляхів його покращення.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- дослідити та уточнити економічну сутність діагностики фінансового стану підприємства як об'єкта економічних досліджень;
- з'ясувати місце діагностики фінансового стану підприємства в системі управління його фінансово-господарською діяльністю;
- узагальнити методологічний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства;
- надати загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод»;
- діагностувати ліквідність, платоспроможність та тип фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» в контексті оцінки його фінансового стану;
- здійснити діагностику ефективності діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод»;
- обґрунтувати концептуальні положення діагностики фінансового стану як елемента системи антикризового управління на підприємствах;
- здійснити рейтингову оцінку фінансового стану ПрАТ «Хорольський механічний завод»;
- спрогнозувати фінансовий стан ПрАТ «Хорольський механічний завод» в довгостроковій перспективі.

Об'єктом дослідження є процес діагностики фінансового стану підприємства.

Предметом дослідження дипломної роботи є теоретичні та практичні аспекти діагностики фінансового стану підприємства.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених задач в дипломній роботі використано загальні методи наукового пізнання: діалектичні та синтетичні підходи – для визначення об'єкту дослідження; аналізу і порівняння – при дослідженні методів діагностики фінансового стану; фінансового аналізу, і синтезу групування, абстракції та порівняння – для визначення фінансових індикаторів, необхідних для побудови наявних та прогнозних моделей фінансового розвитку підприємства; а також методи математичної статистики та графічного зображення даних, методи та прийоми фінансового аналізу.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає у розробці напрямів удосконалення управління фінансовим станом підприємства на основі розвитку методики діагностики його фінансового стану, а також обґрунтуванні шляхів забезпечення довготривалої фінансової стабільності підприємства. Це забезпечить конкурентні можливості підприємства на ринку в довгостроковій перспективі.

Практичне значення розроблених у дипломній роботі пропозицій полягає у тому, що вони спрямовані для удосконалення напрямів діагностики фінансового стану підприємств в сучасних умовах та обґрунтуванні шляхів його покращення.

Інформаційною базою роботи є теоретичні та науково-практичні дослідження вітчизняних і зарубіжних науковців, законодавчі та нормативно-правові акти України щодо діагностики фінансового стану підприємств, офіційні статистичні матеріали, та фінансова звітність підприємства.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1 Сутність діагностики фінансового стану підприємства як об'єкта економічних досліджень

Своєчасна та об'єктивна діагностика фінансового стану підприємств різних форм власності набуває особливого значення, оскільки жодний власник не повинен нехтувати потенційними можливостями підвищення рівня конкурентоздатності підприємства, які можна виявити тільки після своєчасної й об'єктивної діагностики його фінансового стану. Комплекс діагностичних процедур є стартовою фазою в розвитку підприємства. Підприємство може й повинно у своїй господарській діяльності використовувати сприятливі й переборювати несприятливі чинники – умови для реалізації своїх інтересів і завдань.

Вивчаючи сутність діагностики фінансового стану підприємства, необхідно, перш за все, критично підійти до існуючих наукових підходів до трактування сутності фінансового стану, яких досить велика кількість (табл. 1.1).

Узагальнимо визначення, систематизовані в табл. 1.1, за такими напрямками щодо трактування фінансового стану підприємства:

1) як характеристику розміщення засобів підприємства та їх динаміки в процесі відтворення, що відображає здатність підприємства до подальшого розвитку. В межах цього підходу фінансовий стан підприємства також розглядається як економічна категорія, що відображає стан капіталу в процесі його кругообігу і здатність підприємства до саморозвитку на фіксований момент часу.

2) як складова частина економічного потенціалу підприємства, що відображає фінансові результати його діяльності. Це комплексне поняття, яке є

результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [115].

Таблиця 1.1 – Теоретичні підходи до визначення поняття «фінансовий стан»

Автор	Зміст поняття	Коментар
А.М. Поддєрьогін [115]	Комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів	Залежність фінансового стану від результатів його виробничої, комерційної та фінансово-господарської діяльності. Наявність ресурсів, які можуть бути використані підприємством, однак випускається з уваги якісний бік: доцільність та ефективність їх використання.
І.О. Бланк [9]	Рівень збалансованості окремих елементів активів і пасивів підприємства, а також рівень ефективності їх використання	Враховано два аспекти: необхідна кількість ресурсів і якість їх використання (розміщення)
О. С. Філімоненков, Д. І. Дема [114]	Здатність підприємства своєчасно погашати свої боргові зобов'язання	Фінансовий стан визначено як добрий чи поганий
М.Н. Крейніна [57]	Показник економічної діяльності підприємства, що характеризує його ділову активність і надійність	Ділова активність та надійність – обмежені характеристики діяльності підприємства і не дають повної картини про здатність ефективно функціонувати на майбутнє
Г.В. Савицька [97]	Спроможність фінансувати свою діяльність, тобто характеризується забезпеченістю фінансовими ресурсами, фінансовими взаємовідносинами з іншими фізичними та юридичними особами, платоспроможністю та фінансовою стійкістю	Якісна сторона використання ресурсів та участь у взаємовідносинах не вказується
Г.Б. Поляк [119]	По суті, кінцеві результати діяльності підприємства	Недоцільне ототожнення всіх сторін діяльності підприємства тільки із фінансовими результатами (прибутком або збитком)
Г. В. Карпенко [41]	Реальна та потенційна можливість підприємства забезпечувати достатній рівень фінансування фінансово-господарської діяльності та здатність ефективно здійснювати її в майбутньому.	Період часу, за який характеризується діяльність підприємства
Л.О. Коваленко [45]	Характеристика його фінансової конкурентоспроможності, ефективність використання фінансових ресурсів і капіталу, виконання зобов'язань перед державою та іншими суб'єктами господарювання	Враховані більшість рис підприємства, за якими можна зробити ґрунтовні висновки, як господарюючого суб'єкта ринку
А.Г.Семенов, О.О.Єропутова, Т.В.Перекрест, А.В.Лисенко [118]	Система показників, що відображають стан капіталу в процесі його кругообігу та здатність суб'єкта господарювання фінансувати свою діяльність на фіксований момент часу.	Сукупність (система) показників

3) обліково-аналітичний підхід розкриває сукупність показників підприємства, відображених в балансі станом на визначену дату як залишки по конкретним рахункам чи комплексу рахунків бухгалтерського обліку.

4) як характеристика інвестиційної привабливості підприємства, його конкурентоспроможності (платоспроможності, кредитоспроможності) на фінансовому ринку.

Таким чином, під фінансовим станом підприємства доцільно розуміти складну, інтегровану за багатьма показниками характеристику діяльності, яка характеризується системою показників, що відображають ефективність фінансово-господарської діяльності підприємства та наявність, розміщення й використання фінансових ресурсів підприємства, забезпеченість власними оборотними коштами для своєчасного проведення грошових розрахунків за зобов'язаннями та здійснення ефективної господарської діяльності в майбутньому.

Як узагальнення деталізованої діяльності підприємства з позиції формування моделі фінансового стану, наведемо рис. 1.1, згідно до яким фінансовий стан є зваженою структурою джерел фінансування майна підприємства, відображає ступінь використання його активів, що дозволяють йому генерувати грошові потоки, достатні для постійного відновлення операційної діяльності на заданому рівні [13].

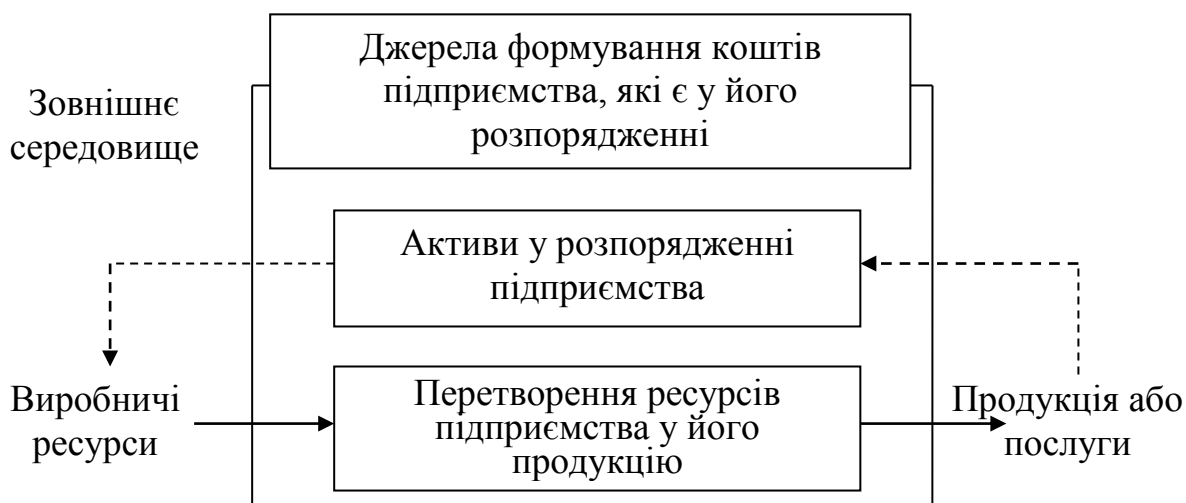

Рисунок 1.1 – Схема фінансового розвитку підприємства як модель його фінансового стану [13]

Модель фінансового розвитку підприємства буде не повною без діагностики його фінансового стану. Від визначення і оцінки стану функціонування підприємств залежить розроблення комплексу профілактичних заходів, рекомендацій і процедур, спрямованих на поліпшення цього стану або попередження несприятливих для його функціонування подій та ситуацій у невизначеному ринковому середовищі.

Система діагностики є невід’ємною складовою системи управління підприємством. Незважаючи на тривалу еволюцію економічної діагностики, термін «діагностика» означає розпізнавання стану досліджуваного об’єкта за непрямими ознаками. Спочатку поняття діагностика використовувалось як медичний термін, на початку XX ст. в сфері економічних досліджень починає застосовуватись термін «економічна діагностика». Узагальнимо поняття «діагностика» у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Наукові підходи до визначення поняття «діагностика»

Автор 1	Зміст поняття 2	Коментар (недолік) 3
Міщенко А. П. [74]	Діагностика – етап процесу ухвалення рішення, на якому менеджери аналізують основні причинно-наслідкові зв’язки конкретної ситуації.	Не враховує того факту, що діагностика передбачає здійснення системного аналізу.
Колос Б. [49]	Діагностика — це пошук, аналіз, виявлення можливої помилки та вироблення шляхів удосконалення управління системою.	Діагностика дозволяє виявити не лише можливі помилки, а й вже існуючі.
Короткова Е. М. [52]	Діагностика — визначення стану об’єкта, предмета, явища чи процесу управління за допомогою реалізації комплексу дослідницьких процедур, виявлення в них слабких ланок і «вузьких місць».	Крім вказаного, діагностика включає також розробку заходів щодо усунення слабких ланок і вузьких місць.
Ковальчук Т. М. [47]	Діагностика — це спосіб встановлення характеру порушень нормального перебігу економічних процесів на основі типових ознак, які властиві лише для даного порушення.	Діагностика дозволяє встановити не лише характер порушень, а й виявити можливі порушення в перспективі та запобігти їх виникнення, прийняти рішення щодо усунення виявлених порушень.

На підставі критичного аналізу вищенаведених підходів визначимо сутність цього поняття як процес оцінки стану діяльності підприємства та

системи управління підприємством, встановлення характеру порушень нормального перебігу економічних процесів та розробки шляхів удосконалення управління системою, яке подається з позицій комплексного та системного підходу, та враховує зв'язок із діючою законодавчою базою. Діагностика підприємства – це метод, який використовується для оцінки стану діяльності підприємства, за для виявлення сильних та слабких сторін, які впливають на ефективність діяльності підприємства.

Узагальнимо коло підходів до визначення видів діагностики в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Характеристика видів діагностики за об'єктами дослідження

Автор	Зміст поняття
Діагностика банкрутства	
С. Салига [100]	Система цільового фінансового аналізу, спрямованого на виявлення параметрів кризового розвитку господарюючого суб'єкта, що генерують загрозу його банкрутства в майбутньому періоді.
А. Ковальов [46]	Вид фінансового аналізу, що націлений перш за все на виявлення як можна найраніше різноманітних збоїв та упущень в діяльності підприємства, потенційно небезпечних з точки зору ймовірності настання банкрутства.
Діагностика підприємства	
С. Матвеева [66]	Система наукових знань і сфера практичної діяльності, що мають на меті дослідження економічних процесів, виявлення слабких та сильних сторін підприємства, визначення способів покращення ситуації, що склалася.
Ю. Шумілова [126]	Комплексна система оцінки діяльності підприємства, що дозволяє приймати обґрунтовані економічні рішення шляхом взаємозалежного вивчення всіх аспектів діяльності підприємства: комерційного, виробничого, інвестиційного й фінансового.
Економічна діагностика	
Л. Лігоненко [64]	Спеціальним чином побудоване дослідження, спрямоване на оцінку стану економічного об'єкта за умов неповної інформації з метою виявлення проблем розвитку та перспективних шляхів їх вирішення.
А. Вартанов [12]	Оцінка стану економічних об'єктів в умовах неповної інформації в цілях виявлення проблем розвитку й перспективних шляхів їх вирішення, а також на вивчення режимів функціонування цих систем.
Діагностика фінансово-господарської діяльності	
О. Гадзевич [18]	Визначення оціночних ознак, вибір методів їх виміру і характеристику цих ознак за визначеними принципами, оцінку виявлених відхилень від стандартних, загальноприйнятих значень
Комплексна бізнес-діагностика підприємства	
В. Тоцький [112]	Кількісна та якісна оцінка стану підприємства як цілісного організму стосовно його зовнішнього бізнес-оточення, визначення його проблем, слабких і сильних сторін, місця на ринку і серед конкурентів.

На основі аналізу в табл. 1.3 підходів до визначення діагностики наведемо характеристику діагностики як процесу (рис. 1.2), що полягає у здатності оперативно розпізнавати дестабілізуючі фактори та процеси на підприємстві, забезпечувати прийняття випереджуючих управлінських заходів з метою запобігання виникнення нових проблем у розвитку організації та підвищення ефективності системи управління в цілому.

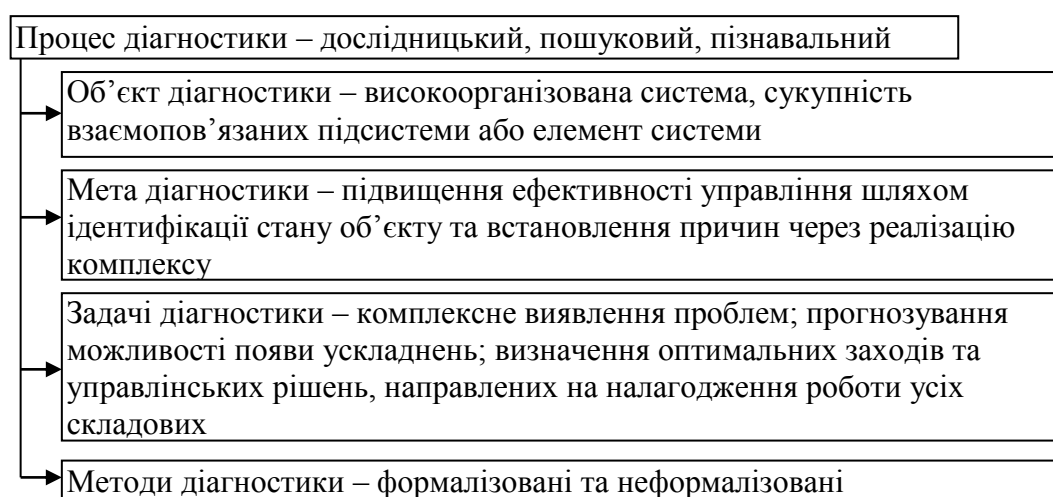

Рисунок 1.2 – Характеристики процесу діагностування [76]

Процес діагностування відобразимо схематично за допомогою рис. 1.3.

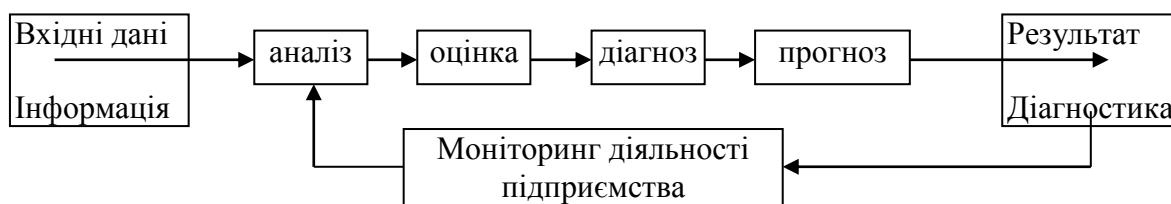

Рисунок 1.3 – Схема здійснення процесу діагностування [46]

Центральне місце в процесі діагностування відведено аналізу, оцінці, діагнозу та прогнозуванню майбутнього стану об’єкта. Оскільки виявлення причин виникнення проблем встановлює загальний вигляд діагностики, методи дослідження, критерії класифікації і способи викладення результатів, то економічна діагностика передбачає кількісну чи якісну оцінку стану об’єкта дослідження або його складових елементів з метою виявлення внутрішніх резервів, що можуть бути спрямовані на подальший розвиток об’єкта.

Важливість здійснення діагностики як методу дослідження визначається її необхідністю у розробці та реалізації стратегії розвитку підприємства та реалізації ефективного менеджменту.

Необхідність діагностики визначається переходом від виробничої до маркетингової орієнтації, від оперативного до стратегічного управління і зміною логіки планування. В сучасних умовах, коли підприємство обмежене у можливостях розширення ресурсного потенціалу, оцінка внутрішніх можливостей і ресурсів повинна стати відправною точкою розробки стратегії підприємства і планування його діяльності. Така логіка планування і аналізу «від ресурсів до стратегії» найбільш адекватна умовам діяльності вітчизняних суб'єктів господарювання [70].

У практиці діяльності українських підприємств механізм стратегічного управління розвитком підприємства перебуває в стадії формування. З метою забезпечення конкурентоспроможності машинобудівних підприємств особливу увагу потрібно приділяти розробці стратегії розвитку [48].

Практичне застосування діагностики пов'язане з рядом проблем:

- обробка великого обсягу вхідної інформації потребує значних затрат людських ресурсів та часу;
- інформація оброблюється та аналізується спеціалістами різного рівня та зовнішніми експертами на різних етапах проведення діагностики, що зумовлює високий рівень суб'єктивності кінцевих результатів [79].

Процес діагностики – це постійна систематична діяльність, ефективність якої значною мірою обумовлюється нагромадженням досвідом та проходить в певному часі й просторі. До комплексу аналітичних завдань, які розв'язує економічна діагностика, відносяться:

- оцінка стану підприємства;
- оцінка режиму функціонування, ефективності та стабільність роботи підприємства;

- пошук можливих варіантів діагностики, виходячи з існуючої та перспективної структури зв'язків між показниками, що характеризують діяльність підприємства;

- оцінка можливих наслідків прийняття певних управлінських рішень з точки зору ефективності виробництва, фінансового стану та платоспроможності підприємства [24].

Для діагностування характерні такі особливості:

- на етапі виявлення причин, впливаючих на проблему, що стоїть перед підприємством, частіше усього використовуються формалізовані суб'єктивні методи одержання даних: спостереження, опитування, тести, бесіди;

- аналіз і оцінка фактів не завжди мають кількісні характеристики, часто відсутні критерії і база для порівняння;

- при побудові причинно-наслідкового зв'язку виникнення проблеми дуже часто не використовуються сучасні економіко-математичні методи.

Встановленого переліку використовуваних методів та інструментів здійснення діагностики фінансового стану підприємства не існує. Систематизація складових процесу діагностики підприємства в значній мірі спрощує сам процес, знижує витрати часу на апробацію прийнятних для цілей проведеного дослідження методів, а також знижує ризик отримання недостовірних висновків.

Діагностика діяльності підприємства повинна враховувати вплив внутрішніх та зовнішніх чинників та їх оцінку. Тому, результати проведення першого етапу діагностики підприємства показують модель оцінку факторного впливу зовнішнього і внутрішнього середовища, що, на нашу думку, дозволить керівникам підприємств своєчасно проводити необхідні заходи по перетворенню виробничої структури підприємства до вимог ринку.

Залежно від масштабів, цілей та напрямів здійснюваних перетворень доцільно проводити експрес діагностику або детальну («повноцінну») діагностику, тобто коротке дослідження різних аспектів діяльності підприємства з метою виявлення проблемних зон та отримання попередніх

оцінок поточного стану. Експрес-діагностика найчастіше є початковим етапом, на якому визначаються загальні тенденції розвитку підприємства. Казачков І. О. та Ткаченко О. О. [39] пропонують окремою групою виділяти діагностику банкрутства промислового підприємства через розвиток процесів банкрутства на вітчизняних підприємствах.

Детальна («комплексна») діагностика дає глибоке розуміння поточної ситуації та є основою для визначення як стратегії перетворень у досліджуваних сферах діяльності, так і переліку конкретних заходів для досягнення запланованих результатів. Комплексна діагностика необхідна, якщо існуюча на підприємстві система моніторингу поточної діяльності не дозволяє виявити основні проблеми та визначити причини їх виникнення. Загалом така діагностика містить у собі організаційну, кадрову, функціональну та стратегічну діагностику. Діагностика фінансового стану підприємства дозволяє визначити поточний стан справ та оцінити його інноваційний потенціал на базі детального вивчення проблемних аспектів господарської діяльності, окреслених ще на етапі експрес-діагностики.

Діагностика банкрутства, метою якої є прогнозування кризових ситуацій ще на ранніх етапах їх виникнення, може здійснюватися на основі трендового аналізу, системи критеріїв та ознак, обмеженого кола показників, інтегральних показників, рейтингових оцінок, факторних, регресивних та дискримінантних моделей тощо [70].

Таким чином, мета діагностики фінансового стану підприємства в системі управління полягає в розробці і реалізації заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, можливості подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень.

Основні завданнями діагностики фінансового стану підприємства полягають у оцінці ефективності діяльності та фінансової стабільності

підприємства; дослідження повноти формування і ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, забезпечення підприємства власним оборотним капіталом; об'єктивна оцінка динаміки та стану ліквідності, платоспроможності та фінансової стійкості підприємства; оцінка становища суб'єкта господарювання на фінансовому ринку та кількісна оцінка його конкурентоспроможності; аналіз ділової активності підприємства та його становища на ринку цінних паперів, рівень фінансового ризику [72].

Діагностика фінансового стану підприємства передбачає необхідним етапом для розробки планів і прогнозів фінансового розвитку підприємств. Це частина загального аналізу господарської діяльності підприємства, що складається з фінансового та управлінського аналізу [115]. Сутнісні характеристики фінансового стану підприємства [115]: своєчасна і якісна діагностика фінансового стану підприємства, вибір необхідного методу аналізу та системи показників забезпечить всебічне вивчення діяльності підприємства і є основоположними для прийняття управлінських рішень, спрямованих на вирішення питання обрання напрямів діяльності та розвитку підприємства, покращення його ефективності, конкурентоздатності та прибутковості.

Таким чином, можна зробити висновок, що діагностика фінансового стану підприємства є головним елементом в системі фінансового менеджменту підприємства. При проведенні діагностики фінансового стану підприємства потрібно вивчати значення отриманих в результаті аналізу фінансового стану показників з точки зору відповідності їх фактичних значень нормативним для конкретного підприємства рівням, визначати фактори, що вплинули на величину показника в звітному періоді та здійснювати прогноз її величини на перспективу. Тому визначені напрями діагностики фінансового стану суб'єктів господарювання дадуть змогу виявляти вразливі місця і визначати шляхи їх усунення.

1.2 Діагностика фінансового стану підприємства в системі управління його фінансово-господарською діяльністю

Функціонування підприємств в умовах фінансово-економічної нестабільності під впливом дестабілізуючих факторів зовнішнього середовища, посилення конкурентної боротьби, зростання рівня фінансових ризиків вимагає забезпечення сталого розвитку підприємств на основі застосування методів діагностики його фінансового стану в системі фінансового менеджменту основними аспектами функціонування з метою забезпечення платоспроможності, рентабельності та фінансової стійкості як на поточний момент, так і на довгострокову перспективу. Цьому сприяє розроблення дієвої діагностики фінансового стану підприємства в системі управління його фінансово-господарською діяльністю.

Діагностика – це спостереження за певним процесом (об'єктом) для виявлення відповідності його характеристик поставленим цілям. Експрес-діагностика підприємства визначається не тільки як здійснення постійного спостереження за найважливішими поточними результатами його фінансово-господарської діяльності в умовах змін кон'юнктури ринку, але і як інструмент оперативного виявлення причин появи негативних явищ. Експрес-діагностика фінансового стану підприємства створює систему раннього виявлення симптомів його можливої фінансової неспроможності.

Діагностика вирішує основну проблему: встановлює необхідне і достатнє поле порівнянь і кількісні нормативи об'єкта дослідження, враховуючи тенденції його розвитку, галузі, факторів впливу з метою наступного порівняння (оцінки) поточного стану параметрів з визнаними на даний момент часу оптимальними чи домінуючими на ринку. Діагностика – це оцінка достовірності поточного фінансового обліку і звітності, і база для висунення гіпотез про закономірності і можливий нестійкий фінансово-економічний стан підприємства. Діагностика дозволяє виявити причинно-наслідкові зв'язки

менеджменту, а потім переходити до побудови пояснювальної та прогнозної моделей функціонування і розвитку підприємства, здійснюючи при цьому попередження його банкрутства.

Діагностика фінансового стану – це комплексне вивчення фінансової системи підприємства. Фінансова діагностика оперує найбільш важливими кількісними і якісними параметрами, що дають уявлення про фінансовий стан підприємства, його прибутки і збитки, зміни в структурі активів і пасивів, розрахунки з дебіторами і кредиторами на основі наявної фінансової інформації тощо.

На нашу думку, перспективні управлінські рішення повинні витікати з діагностики фінансового стану, завдяки їй формується повна картина його діяльності та основа для наукового передбачення наслідків управлінських дій. Фінансове прогнозування як ідентифікація майбутнього стану системи чи об'єкту (процесу) ґрунтується на результатах фінансової діагностики.

Таким чином, процес діагностики фінансового стану – це не одноразова дія, а постійна систематична діяльність, ефективність якої значною мірою обумовлюється нагромадженням досвідом. Залежно від сфери прийняття управлінських рішень діагностика та її інструментарій будуть також мати різну спрямованість – це, з одного боку, прийоми і методи фінансового аналізу, а з іншого – економіко-математичний апарат, пов'язаний з теорією розпізнавання і розв'язанням задач в умовах невизначеності середовища. Місце діагностики фінансового стану підприємства в системі управління його фінансово-господарською діяльністю наведено на рис. 1.4.

Діяльність будь-якого підприємства пов'язана із ймовірністю настання несприятливих подій, що викликають розгортання кризових явищ. Чим швидше буде виявлено ознаки розвитку кризи, тим легше буде зробити необхідне корегування по стабілізації траєкторії розвитку підприємства шляхом реалізації антикризових заходів.

Рисунок 1.4 – Місце діагностики фінансового стану підприємства в системі управління його фінансово-господарською діяльністю [удосконалено за 103]

Виявлення кризи на ранніх стадіях дозволяє здійснити система діагностики, що є невід’ємним атрибутом антикризового управління. Оскільки задачі діагностики полягають у визначенні заходів, спрямованих на налагодження роботи всіх складових елементів системи, і способів їх реалізації, то не можна здійснювати управління на певному господарському та управлінському рівні, не маючи чіткого уявлення про його стан. Задачі діагностики фінансового стану тісно переплітаються з двома іншими задачами – аналізом першопричин та прогнозом. Тому під діагностикою фінансового стану підприємства розумітимемо ідентифікацію стану об’єкта через реалізацію комплексу дослідницьких процедур, направлених на виявлення домінантних факторів такого стану, симптомів та причин виникнення проблеми або можливих ускладнень, оцінку можливостей підприємства реалізувати стратегічні і тактичні цілі, підготовку необхідної інформаційної бази для прийняття рішення.

Узагальнимо види діагностики в процесах управління, які можуть використовуватись саме для діагностики фінансового стану підприємства (рис. 1.5).

На нашу думку, важливими є як експрес-діагностика, метою якої є визначення наявності чи відсутності ознак кризи, що наближається, так і фундаментальна діагностика, що здійснюється на основі методів факторного

аналізу і прогнозування, дає відповіді на такі питання як час появи кризи, її наслідків та важливості розробки й використання конкретних антикризових заходів.

Рисунок 1.5 – Класифікація видів діагностики фінансового стану підприємства [удосконалено за 76]

Основними цілями фундаментальної діагностики є: поглиблення результатів оцінки кризових параметрів фінансового розвитку підприємства, отриманих в процесі експрес-діагностики; підтвердження отриманої попередньої оцінки масштабів кризового фінансового стану підприємства; прогнозування розвитку окремих факторів, що генерують загрозу банкрутства підприємства, і їх негативних наслідків; оцінки і прогнозування спроможності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу.

Фундаментальна діагностика здійснюється за такими основними етапами: систематизація основних факторів, що обумовлюють кризовий фінансовий розвиток підприємства; проведення комплексного фундаментального аналізу з використанням спеціальних методів оцінки впливу окремих факторів на

кризовий фінансовий розвиток підприємства; прогнозування розвитку кризового фінансового стану підприємства під негативною дією окремих факторів; прогнозування здатності підприємства до нейтралізації загрози банкрутства за рахунок внутрішнього фінансового потенціалу; кінцеве визначення масштабів кризового фінансового стану підприємства.

Ретроспективна діагностика направлена на оцінку попереднього фінансового стану, на визначення рівня досягнення поставлених перед підприємством цілей та результативності фінансових планів, що дозволяє дати об'єктивну оцінку ефективності управління підприємством, зокрема управління фінансовою діяльністю. Поточна діагностика визначає тенденції розвитку підприємства та міру досягнення його тактичних цілей. Прогнозна діагностика направлена на оцінку можливостей підприємства реалізувати його стратегічні цілі.

Діагностика елементів системи при проведенні діагностики фінансового стану підприємства передбачає виявлення та усунення симптомів ускладнень або можливості їх виникнення безпосередньо у фінансових відносинах підприємства, певній складовій виробничо-господарських факторів, структурі фінансових ресурсів та ін.

В межах будь-якого виду діагностики фінансового стану правильне оцінювання стану досліджуваного об'єкта і постановка діагнозу вимагають побудови системи критеріїв, здатних адекватно відобразити специфіку конкретного об'єкта з врахуванням впливу на нього у той чи інший період часу факторів. Це, перш за все, побудова системи показників для оцінки стану об'єкта, розробка якісних та кількісних характеристик, шкали виміру певних значень цих характеристик та показників.

Така система критеріїв передбачає класифікацію можливих відхилень основних параметрів фінансового стану, процедури збору та обробки діагностичної інформації. Діагностика фінансового стану, що встановлює відхилення від норми, передбачає порівняння вибраного об'єкта з певною нормою або еталоном з метою виявлення відхилень та визначення їх характеру

– позитивного або негативного. Діагностика фінансового стану, що дозволяє визначити приналежність до певного класу або групи, дозволяє підпорядковувати та систематизувати загальні характеристики об'єкта діагностики та сформулювати висновок щодо позитивного або негативного його стану. Оскільки найбільш небезпечним для підприємства є фінансова криза, зокрема її завершальна стадія – банкрутство – тобто ситуація, у якій підприємство не в змозі задовольнити вимоги кредиторів і відновити свою платоспроможність, то основною задачею діагностики фінансового стану є попередження фінансової нестабільності.

Діагностика фінансового стану повинна виявляти наближення фінансової кризи ще на етапі, коли усі показники в нормі, коли практично немає ніяких сигналів про можливість настання банкрутства.

Можемо зробити висновок про те, що в основі внутрішніх кризотворчих факторів лежать протиріччя, що виникають у системі управління, які можна об'єднати у три групи:

- протиріччя між розвитком внутрішніх бізнес-процесів і розвитком управління;
- протиріччя процесів функціонування і розвитку організації;
- протиріччя як результат не реагування менеджменту на зміни факторів зовнішнього середовища.

Будь-який економічний показник, особливо якісний, який використовується для оцінки фінансового стану підприємства, має безліч факторів, що впливають на його значення. Тому при побудові його прогнозів важливо враховувати усі взаємозв'язки між економічними елементами цих показників. Очевидно, що на практиці встановити усі взаємозв'язки практично неможливо, а тим більше врахувати вплив зовнішніх факторів [37].

Тому на практиці завданням діагностики фінансового стану підприємства є ідентифікація стану об'єкта дослідження та якомога повніше виявлення причин такого стану, визначення тенденцій розвитку підприємства та оцінка його можливостей.

Система діагностики є проміжним буфером між зовнішнім середовищем і керуючою системою. З метою оптимізації управлінських рішень будь-яка інформація, що надходить ззовні, а також з об'єкта управління, повинна проходити етапи діагностики, що, в свою чергу, забезпечує підвищення якості та вірогідності інформаційної бази управління [36]. Схема системи діагностики підприємства в системі управління представлена на рис. 1.6.

Рисунок 1.6 – Система діагностики фінансового стану підприємства [24]

Як видно з рис. 1.6, вихідна інформація, що надходить до системи діагностики фінансового стану, яка виділена штриховою лінією, проходить стадії обробки та аналізу, після чого діагностика розділяється на два напрямки: діагностика стану і діагностика процесу. У результаті першого визначаються причини поточного фінансового стану підприємства, у результаті іншого – тенденції розвитку, які виступають в якості бази для побудови прогнозу розвитку підприємства на майбутнє.

Таким чином, при діагностиці фінансового стану підприємства досліджується як статичний стан об'єкта, так і його розвиток у часі. Велике значення у встановленні причинно-наслідкових зв'язків появи кризи на підприємстві відіграє досвід попередніх періодів. Поява перших ознак кризи, про які стало відомо завдяки минулим спостереженням, дає можливість запобігти появі кризи ще на ранніх її стадіях. Цей механізм розпізнавання кризової ситуації закладений у систему діагностики у вигляді блока обліку інформація минулих періодів.

Отримані результати формують аналітичну базу для прийняття управлінських рішень та надходять у систему управління. В свою чергу, система управління через прийняття та реалізацію управлінських рішень впливає на об'єкт управління, який є джерелом інформації із внутрішнього середовища, тобто є входом до системи діагностики. Ці елементи знаходяться у неперервному взаємозв'язку, створюючи замкнений цикл діагностики фінансового стану.

Невід'ємним атрибутом системи діагностики є система методів діагностики. На основі проведеного аналізу сутності та завдань діагностики фінансового стану підприємства автором виділено із запропонованих Т.Бердніковою загальних методів діагностики фінансово-господарської діяльності [6] ті, використання яких є можливим при діагностиці саме фінансового стану підприємства. На нашу думку, наведені у табл. 1.4 методи діагностики фінансового стану створюють методичну базу для більш глибокого та всебічного виявлення не тільки ознак наближення кризи, але й причини її виникнення.

Визначальним фактором достовірності діагнозу є якість інформації, що надходить до системи діагностики. Основна інформація, яка необхідна для формування висновку щодо фінансового стану підприємства, узагальнюється у два блоки: вплив факторів, що визначають фінансовий стан та динамічні властивості фінансового стану та масштаби їх прояву. Дослідження цих

інформаційних блоків за допомогою методів діагностики (табл. 1.4) дозволяє отримувати необхідні дані про стан та перспективи розвитку об'єкта.

Таблиця 1.4 – Основні методи діагностики фінансового стану підприємства [76]

Назва методу/групи методів	Зміст методу
Неформальні методи	
Моніторинг	Детальний, систематичний збір, обробка та аналіз інформації
Порівняння	Співставлення фактичних даних звітного і базисного періодів
Експертні (інтерв'ю, аналітичні та колективні експертні оцінки)	Аналіз та оцінка ситуації експертами з кількісною оцінкою суджень та обробкою їхніх результатів
Евристичні (інтуїтивний)	Сукупність логічних прийомів, методичних правил дослідження та творчого потенціалу аналітика
Логічне моделювання	Розробка прогнозних сценаріїв, систем показників, аналітичних таблиць
Групові (аналоговий, критеріальних, матричний, морфологічний)	Свідома генерація максимально можливої кількості альтернатив
Формальні методи	
Статистичний	Сукупність спеціальних прийомів, зокрема статистичне спостереження, зведення та групування, середні величини та показники варіації, ряди динаміки, індивідуальні та зведені індекси, у т.ч. індексний метод факторного аналізу, статистичні методи вивчення взаємозалежностей: кореляційний, регресійний, кластерний, екстраполяційний, коваріаційний аналіз
Рейтинговий	Систематизація, ранжування та визначення найкращих результатів по ряду показників
Економіко-математичне моделювання	Дескриптивні (описові), предикативні (прогностичні) та нормативні моделі, статичні та динамічні моделі, детерміновані та стохастичні у т.ч. факторні моделі
Математичний	Ланцюгові підстановки, арифметична різниця, відсоткові числа, диференціальний, логарифмічний, інтегральний аналіз, розрахунок простих та складних відсотків, дисконтування

У процесі збору та обробки інформації для діагностики фінансового стану перевагу потрібно віддавати інформації, що задовольняє спеціальним вимогам антикризового управління у такій послідовності (рис. 1.7).

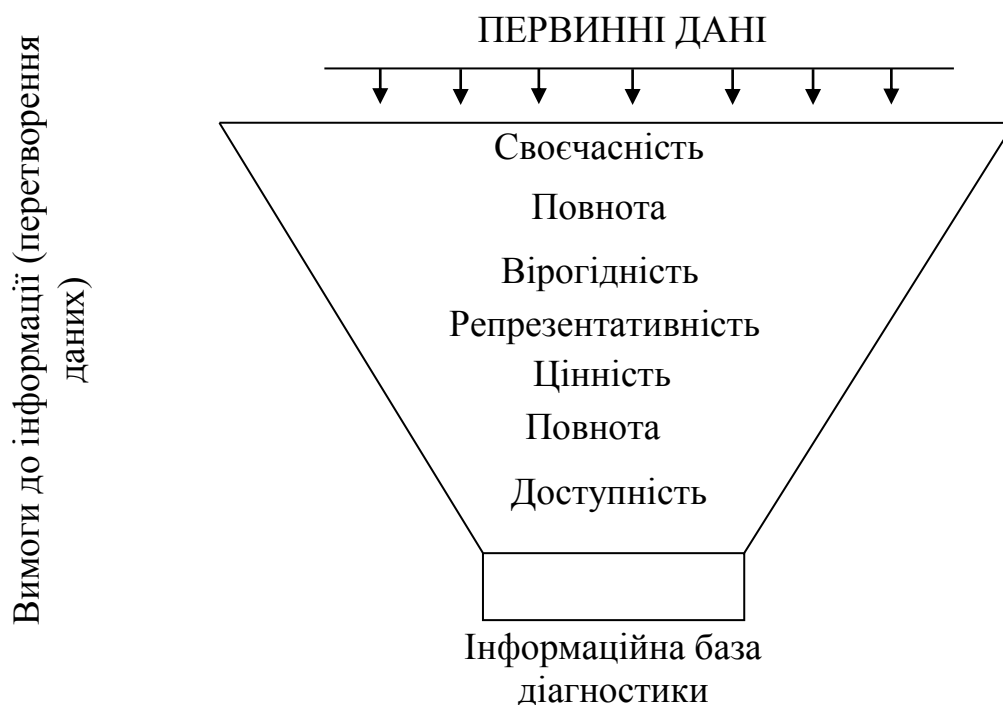

Рисунок 1.7 – Ранжирування характеристик інформації для діагностики фінансового стану підприємства [76]

На рис. 1.7 процес перетворення первинних даних в інформаційну базу діагностики зображено у вигляді воронки, в якій поетапно із масиву інформації, що надходить із внутрішнього та зовнішнього середовища, відбирається та, що відповідає таким вимогам: своєчасність; повнота; вірогідність; репрезентативність; цінність; доступність.

Після якісного аналізу вихідної інформації інформаційна база діагностики проходить три стадії обробки: групування та узагальнення, опрацювання матеріалів, аналітичний аналіз інформації, після чого система управління отримує аналітичну базу для прийняття управлінських рішень.

Процес діагностики фінансового стану підприємства здійснюється за такими етапами:

1) Підготовчий етап (відноситься формування законодавчо-правової та нормативної бази; методичної та інструктивної бази; бази практики, що склалася на момент діагностики (функціональний напрямок), бази порівняння).

2) Експрес-аналіз фінансового стану (метою експрес-аналізу є наочна та швидка оцінка фінансового стану і динаміки розвитку господарюючого суб'єкта в першому наближенні, яка не є трудомісткою. В процесі аналізу пропонується розрахунок сигнальних показників, які дозволяють оцінити ключові параметри фінансового стану, виявити «симптоматичні ознаки кризи» та поставити перший варіант діагнозу).

3) Деталізований фінансовий аналіз (його мета – детальна характеристика майнового і фінансового положення господарюючого суб'єкта (ліквідність і платоспроможність, фінансова стійкість, ділова активність, інвестиційна привабливість, кредитно- та конкурентоспроможність тощо), результатів його діяльності в минулому та звітному періоді, а також можливостей розвитку підприємства на перспективу з врахуванням потенційних економічних вигід, які можуть бути опрацьовані підприємством. Факторний аналіз дає можливість виявити вектори впливу факторів та оцінити кількісно внесок кожного з них до зміни кінцевого результативного показника. Деталізований фінансовий аналіз конкретизує, доповнює і розширює окремі процедури експрес-аналізу. При цьому міра деталізації залежить від замовлення, яке було зроблене аналітику, ступеня доступу до інформації, кваліфікації та досвіду).

4) Визначення остаточного діагнозу (результати аналізу дозволяють об'єктивно оцінити поточне фінансове положення і діяльність підприємства за попередні роки, виявити вразливі місця, що вимагають особливої уваги. Можливим стають ідентифікація та передбачення змін на краще. Правильно поставлений діагноз дозволить провести подальше оздоровлення діяльності підприємства (якщо це буде потрібно) та унеможливити настання фінансової кризи страхуючи ризики).

5) Розробка проектів управлінських рішень (залежно від комплексних оцінок фінансового стану і тенденцій його зміни на основі проведеної

фінансової діагностики необхідно не лише зробити висновки про ситуацію, що склалася, але і розробити проекти управлінських рішень (прикладних рекомендацій) з метою подальшого розвитку підприємства; подібна робота на підприємствах здійснюється за допомогою використання широкого кола методів та моделей фінансового прогнозування і планування).

Принципи, тобто правила, норми, які вироблені наукою і практикою, на основі яких проводиться фінансова діагностика: комплексність, системність та регулярність, об'єктивність, конкретність, інтегрованість у загальну систему аналізу, науковий характер досліджень, точність, своєчасність (оперативність), прогресивність, ефективність (доцільність, економічність).

Таким чином, діагностика фінансового стану підприємства – це один з процесів управлінської діяльності, який передбачає оцінку стану, параметрів та характеристики об'єкта дослідження з метою формування інформаційної бази щодо його поведінки та прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Діагностика фінансового стану підприємства допомагає проводити спостереження за процесами та об'єктами підприємства на всіх етапах життєвого циклу, та робити висновки щодо впливу змін зовнішніх та внутрішніх чинників на стан та розвиток об'єкту. Система організації діагностики включає до себе такі елементи: суб'єкти, об'єкти, система підтримки прийняття управлінських рішень, інструменти діагностики.

Діагностика фінансового стану підприємства проводиться поетапно, та орієнтовано на вирішення стратегічних, тактичних завдань прогнозування і планування їх розвитку. Сутність діагностики фінансового стану підприємства полягає в можливостях зміни параметрів прогнозування, тобто цілей, показників, критеріїв та принципів при переході від одного підходу до іншого.

Для узагальнення комплексної діагностики фінансового стану підприємства використовуватимемо три основні етапи, в яких будуть охоплені основні методи проведення аналізу та подальшої діагностики підприємства (рис. 1.8).

Рисунок 1.8 – Етапи діагностики фінансового стану підприємства
[удосконалено за 42]

Управління фінансовим станом підприємства є одним із функціональних напрямів системи фінансового менеджменту, який досить тісно пов'язаний з іншими системами управління, органічно входить до системи управління доходами та витратами, рухом активів, капіталу і грошових коштів й іншими аспектами його діяльності. З огляду на це, визначають мету, завдання та принципи управління фінансовим станом підприємства, головною метою якого доцільно вважати формування управлінських рішень щодо визначення шляхів ефективного використання фінансового потенціалу підприємства, спрямованого на забезпечення його розвитку в поточному та перспективному періодах, що дозволить максимізувати і ринкову вартість. Тому кожне

підприємство ставить перед собою певні завдання, визначенню сутності та складу яких присвячено низку робіт економістів.

Зокрема, В. Леонтьєв, І. Бочаров серед завдань фінансового управління виокремлюють такі: формування достатнього обсягу фінансових ресурсів; забезпечення ефективного використання сформованого обсягу фінансових ресурсів за найважливішими напрямками господарської діяльності; оптимізація грошових потоків; максимізація прибутку в умовах прийнятного рівня комерційного ризику; досягнення фінансової стійкості та платоспроможності [63].

Завданнями управління окремими об'єктами фінансової діяльності Е. Кіреєва та О. Пузанкевич вважають прискорення оборотності капіталу, удосконалення його структури; синхронізацію грошових потоків, пришвидшення руху грошових коштів та ефективніше їх використання; збільшення обсягу грошових надходжень від реалізації продукції при одночасному покращенні якісних параметрів господарської діяльності; одержання позитивних фінансових результатів від усіх видів діяльності та стабілізації фінансового стану підприємства [95].

У процесі управління фінансовим станом підприємства головна мета та основні завдання реалізуються шляхом дотримання системи принципів, до яких відносяться: інтегрованість, стратегічна спрямованість, системність, гнучкість, комплексність, координація управлінських дій, альтернативність, ефективність, інноваційна спрямованість, урахування фактора ризику.

Проблему ефективного управління фінансовим станом підприємства необхідно вирішувати на трьох рівнях: оперативному, інноваційному та стратегічному. Виділення цих рівнів обумовлене потребою врахування чинника часу – умов забезпечення фінансово-стійкого розвитку підприємства в коротко, середньо- та довгостроковому періодах.

На оперативному рівні мова має йти про управління безперервністю виробничого процесу та процесу кругообігу капіталу підприємства. Як критерій ефективності управління може використовуватись оцінювання динаміки

показників фінансової стійкості та ліквідності. Відбувається коригування методів аналізу й оцінювання чинників, що дестабілізують і дезактивують розвиток підприємства.

На інноваційному рівні об'єктом управління виступає забезпечення пропорційності процесу життєдіяльності підприємства, а критеріями ефективності – оцінювання динаміки показників ділової активності та платоспроможності. Результатом управління є уточнений механізм дії чинників, виявлених на оперативному рівні.

На нашу думку, основними задачами діагностики фінансового стану підприємства, є:

- проведення глибокого моніторингу зовнішнього і внутрішнього середовища бізнесу, виділення, з врахуванням досвіду минулих періодів, основних факторів, що визначають фінансовий стан та його динамічні властивості;

- на основі аналітичного аналізу інформації, що задовольняє вимогам антикризового управління, визначення реального стану підприємства та причин ускладнень, при виявленні останніх;

- визначення тенденцій розвитку підприємства та оцінка його можливостей реалізації тактичних та стратегічних цілей.

Вирішення даних задач дозволяє менеджменту вчасно ідентифікувати можливі загрози та ускладнення в діяльності підприємства та на цій основі приймати своєчасні превентивні заходи щодо їх недопущення. Необхідно відзначити, що організація механізму попередження кризових явищ на підприємстві більш вигідна, тому що попередження криз спрямоване не тільки на одержання окремих ефектів, але і приводить до прямої економії поточних компенсаційних ресурсів.

1.3 Методологічний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства

Ступінь достовірності оцінки фінансово-економічної безпеки кожного підприємства та комплекс необхідних заходів щодо попередження можливих загроз залежить від точної їх ідентифікації, а також від правильного вибору системи показників для діагностики фінансового стану підприємства.

Серед вчених-економістів немає одностайності у виборі об'єкта, за яким можна було б визначити ефективність діяльності підприємства чи групи підприємств. Як показав аналіз наукових праць щодо діагностики фінансового стану підприємства у п. 1.1, фінансовий стан підприємства характеризується значним масивом параметрів, які виражають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів підприємства. Тому всебічна його оцінка є необхідною умовою для ефективного управління підприємством, для розміщення та використання його фінансових ресурсів.

Дослідження методологічної бази діагностики у працях вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів [1; 5; 8; 17; 21, 22, 35; 36; 61; 62; 88; 106] дало змогу виокремити різноманіття методичних підходів до діагностики фінансового стану та фінансової кризи підприємства на основі застосування різних методів та прийомів аналізу, наведених на рис. 1.9.

Нами виокремлено такі методики діагностики фінансового стану підприємства, а саме:

- трансформаційні, які орієнтовані на перетворення фінансової звітності суб'єктів господарювання в зручний для сприйняття вид;
- якісні – вертикальний й горизонтальний аналіз, аналізу ліквідності балансу та формалізовані анкетні схеми;
- коефіцієнтний аналіз, що передбачає розрахунок відносних показників за даними статистичної фінансової звітності підприємства;

– інтегральні, які передбачають групування фінансових індикаторів діяльності підприємства в комплексні конструкції.

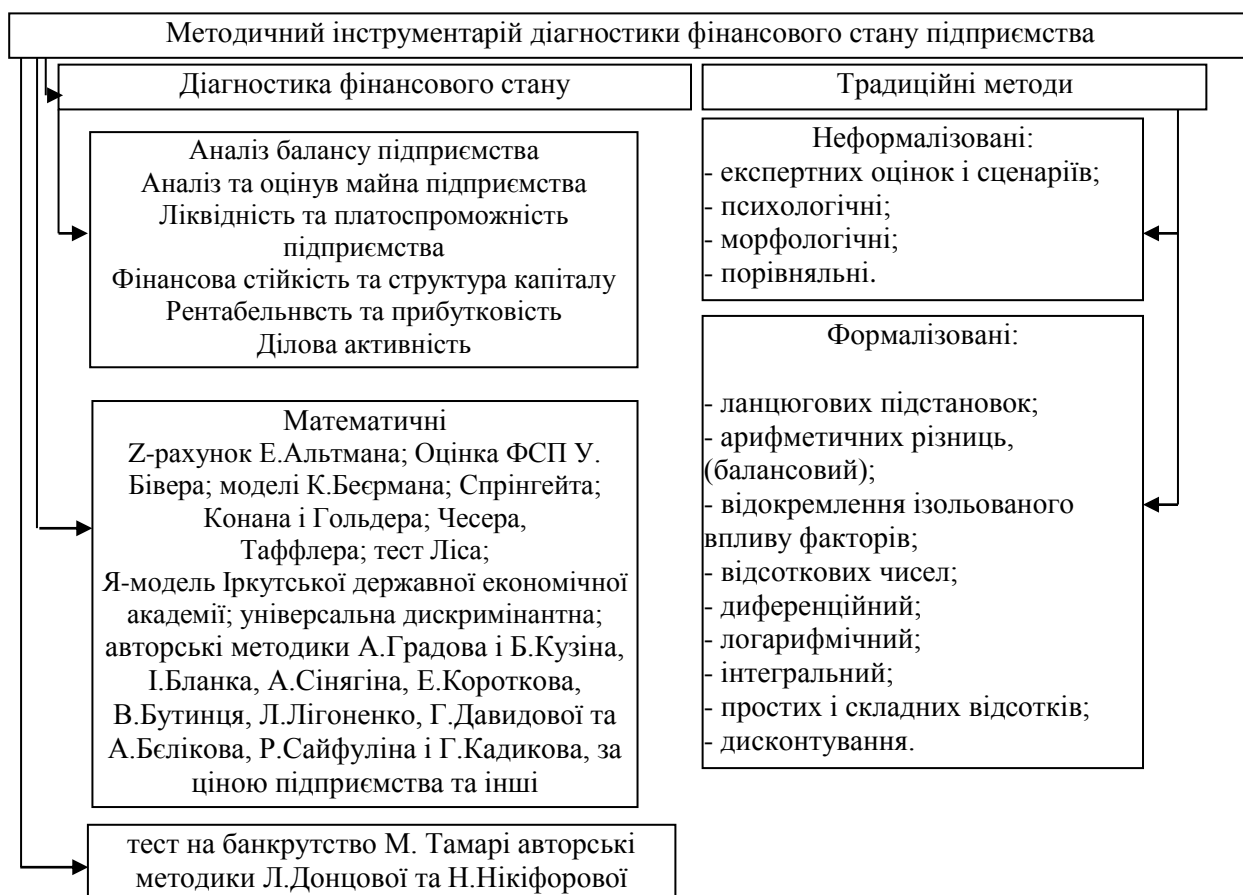

Рисунок 1.9 – Методичний інструментарій діагностики фінансового стану підприємства [89]

Як показує світова практика діагностики функціонування підприємств, найчастіше використовується метод коефіцієнтів. Він базується на розрахунку системи показників, які всебічно характеризують діяльність підприємства з урахуванням факторів внутрішнього і зовнішнього впливу на фінансовий стан підприємства. Однак, об'єктивний вибір застосування коефіцієнтного аналізу до діагностики фінансового стану підприємства ще не узгодженість думок щодо напрямів та сукупності системи показників, що надають комплексну оцінку фінансового спектру розвитку підприємства та дозволяють прогнозувати й виявляти його фінансову кризу.

Для прогнозування та оцінки потенційного погіршення фінансового стану суб'єкта підприємницької діяльності розроблені наступні математичні методики Е. Альтмана, рівняння яких наведені в табл. 1.5.

Таблиця 1.5 – Факторні моделі за методиками Е. Альтмана [33]

Назва моделі	Розрахункова формула
1	2
Двофакторна, Е. Альтмана (1968 р.)	$Z = -0,3877 - 1,0736X_1 + 0,0579X_2$ X_1 - коефіцієнта покриття; X_2 - коефіцієнта автономії
П'ятифакторна Е. Альтмана (1968 р.)	$Z = 1,2X_1 + 1,4X_2 + 3,3X_3 + 0,6X_4 + 1,0X_5$ X_1 – частка чистих оборотних активів у загальній величині активів; X_2 – рентабельність активів, розрахована по чистому прибутку; X_3 – рентабельність активів, розрахована по фінансовому результату від звичайної діяльності до оподаткування; X_4 – відношення ринкової вартості підприємства (ринкова вартість корпоративних прав) до позичкового капіталу; X_5 – коефіцієнт віддачі усіх активів, який розраховується як відношення чистого доходу від реалізації до загальної величини усіх активів.
Модифікована, Е.Альтмана (1983 р.)	$Z = 0,717 X_1 + 0,847X_2 + 3,107X_3 + 0,42X_4 + 0,995X_5$ X_4 – відношення балансової вартості власного капіталу до балансової вартості зобов'язань.
Модифікована Е.Альтмана для невиробничих компаній, що функціонують на нових ринка	$Z'' = 6,56X_1 + 3,26X_2 + 6,72X_3 + 6,72X_4$ Виключено X_5 через високу чутливість до виду обраної підприємством галузі; у показнику X_4 використано балансову вартість власного капіталу.

Двофакторна модель імовірності банкрутства (індекс Z) передбачає розрахунок коефіцієнтів покриття (X_1) і автономії (X_2). Для підприємств, у яких $Z = 0$, імовірність банкрутства становить 50%. Від'ємні значення Z свідчать про зменшення імовірності банкрутства. Якщо $Z > 0$, то ймовірність банкрутства перевищує 50% та підвищується зі збільшенням значення Z . Ця модель не потребує значного обсягу вихідної інформації, але її недоліком є недостатня точність прогнозування ймовірності банкрутства (похибка $\Delta Z = \pm 0,65$) [33, с. 434].

Для збільшення точності прогнозу у західній практиці використовують п'ятифакторну модель Z -рахунку, де розрахунок величини $-Z$ дозволяє проаналізувати динаміку змін фінансової стійкості підприємства та оцінити ймовірності появи кризи на підприємстві за такою шкалою:

$$\begin{aligned}
 Z \leq 1,8 & \text{ — дуже висока;} \\
 1,81 \leq Z \leq 2,70 & \text{ — висока;} \\
 2,71 \leq Z \leq 2,90 & \text{ — можлива;} \\
 Z \geq 2,91 & \text{ — дуже низька.}
 \end{aligned}$$

У дослідженнях Е. Альтмана середнє значення показника Z для фінансовонеспроможних підприємств дорівнює $-0,29$, а для групи успішно працюючих $+5,02$ [122]. За деякими джерелами, точність прогнозування банкрутства за цією моделлю становить: за п'ять років до банкрутства – 36%, чотири роки до банкрутства – 29%, три роки до банкрутства – 48%, два роки до банкрутства – 83%, один рік до банкрутства – 95%) [110]. Враховуючи те, що в моделі використовується показник ринкової (біржової) вартості підприємства, вона є придатною здебільшого для акціонерних товариств. Також відносно багатфакторної моделі Е.Альтмана доречно підкреслити її некоректність: адже коефіцієнт X_1 – частка чистих оборотних активів у загальній величині активів вказує на кризу управління, коефіцієнт X_4 – відношення ринкової вартості підприємства (ринкова вартість корпоративних прав) до позичкового капіталу на фінансову, в той час як усі інші – на ознаки економічної кризи.

До того ж, існує ще один недолік цієї моделі – підприємства з рентабельністю вище певної межі майже уникають ймовірності банкрутства (ваговий коефіцієнт при X_3 – рентабельність активів, розрахована по фінансовому результату від звичайної діяльності до оподаткування становить 3,3). Однак, в вітчизняних реаліях рентабельність підприємства значною мірою піддається небезпеці зовнішніх коливань. При цьому чистий прибуток підприємства в умовах інфляції іде на поточні витрати. Тому, на нашу думку, ця формула в українських умовах ведення бізнесу повинна мати менш високі параметри при різних показниках рентабельності.

Пізніше Е. Альтман модифікував варіант формули (виключив показник X_5 та застосував балансову вартість власного капіталу в X_4) для компаній, акції яких не котирувались на біржі, замінивши показник ринкової вартості акцій на їх балансову вартість (X_4). Вона розроблена для невиробничих компаній, що функціонують на нових ринках. Дана модель дозволяє прогнозувати банкрутство за п'ять років з точністю у 70%.

Комплексна однокритеріальна оцінка фінансового стану підприємства розроблена Уільямом Бівером (Y.Beaver), який вивчав проблеми підприємств,

пов'язаних з нездатністю виконувати свої фінансові зобов'язання (або труднощі з погашенням заборгованості у встановлений строк). У. Бівер створив базу даних, яку потім використовував у своїй моделі для статистичного тестування надійності 30 фінансових коефіцієнтів. Отримані значення даних показників порівнюються з їх середніми значеннями для трьох груп підприємств: благополучних підприємств; підприємств, що збанкрутували впродовж п'яти років; підприємств, що збанкрутували впродовж одного року [127] (табл. 1.6).

Таблиця 1.6 – Однокритеріальна оцінка фінансового стану підприємства за методикою Уільяма Бівера [розроблено за 76; 127]

Назва моделі	Розрахункова формула				
У. Бівера	X ₁ - коефіцієнт Бівера	X ₂ - рентабельність активів	X ₃ - фінансовий леверидж	X ₄ - коефіцієнт покриття активів чистим оборотним	X ₅ - коефіцієнта покриття
Методика розрахунку	(Чистий прибуток + Амортизаційні витрати) / (Довгострокові + Короткострокові зобов'язання)	Чистий прибуток / Активи x 100%	(Довгострокові + Короткострокові зобов'язання) / Активи	(Власний капітал – Необоротні активи) / Активи	Оборотні активи / Короткострокові зобов'язання
Значення показників в наведених межах характеризують підприємство					
Як благополучне	0,4-0,45	6-8	≤37	0,04	≤3,2
як за п'ять років до банкрутства	0,2	4	≤50	≤0,03	≤2
як за один рік до банкрутства	0,15	-22	≤80	0,06	≤1

Дискримінантна функція, розроблена К. Беєрманом за допомогою застосування багатofакторного дискримінантного аналізу при комплексному дослідженні 21 пари підприємств Німеччини, половина з яких були збитковими та перебували у фінансовій кризі, має характеристики, наведені у табл. 1.7.

Таблиця 1.7 – Параметри дискримінантної функції Беєрмана [сформовано за 110]

Назва моделі	Розрахункова формула	Вага показника
Модель Беєрмана	$Z = 0,077X_1 + 0,813X_2 + 0,124X_3 - 0,105X_4 - 0,063X_5 + 0,061X_6 + 0,268X_7 + 0,217X_8 + 0,012X_9 + 0,165X_{10}$	
	X_1 = Позичковий капітал/Валюта балансу;	0,077
	X_2 = Чистий прибуток/Валюта балансу;	0,813
	X_3 = Чистий прибуток/Позичковий капітал +0,124	0,124
	X_4 = Чистий прибуток/Чиста виручка від реалізації;	0,105
	X_5 = Чистий грошовий потік/ Позичковий капітал;	0,063
	X_6 = Чиста виручка від реалізації/ Валюта балансу;	0,061
	X_7 = Запаси/ Чиста виручка від реалізації;	0,268
	X_8 = Сума амортизації/ Вартість основних засобів на кінець періоду;	0,217
	X_9 = Введені основні засоби/ Сума амортизації;	0,012
	X_{10} = Заборгованість за банківськими позиками/ Позичковий капітал	0,165

Одержувані значення інтегрального показника Беєрмана рекомендовано інтерпретувати так [110]:

$Z > 0,32$ – підприємство перебуває під загрозою банкрутства;

$0,32 > Z > 0,236$ – неможливо чітко ідентифікувати, потрібно додатковий якісний аналіз;

$Z < 0,236$ – підприємству банкрутство не загрожує.

Модель Спрінгейта, орієнтована на визначення рівня використання доходів підприємства, наведена в табл. 1.8.

Таблиця 1.8 – Параметри моделі Г. Спрінгейта [сформовано за 33]

Назва моделі	Розрахункова формула
Модель Г. Спрінгейта (1978 р.) (Канада та США)	$Z = 1,03X_1 + 3,07X_2 + 0,66X_3 + 0,4X_4$
	X_1 – частка оборотних активів у валюті балансу;
	X_2 – частка операційного прибутку, суми податків, відсотків за користування позиковим капіталом у загальній вартості активів;
	X_3 – частка прибутку у сумі короткострокової заборгованості та податків;
	X_4 – швидкість обороту всього капіталу підприємства (співвідношення обсягу продажу та загальної вартості активів).

Якщо $Z_C < 0,862$, то фінансовий стан підприємства нестабільний і воно є потенційним банкрутом. Коли $Z_C > 2,45$, то загроза банкрутства мінімальна. У цілому похибка прогнозу можливості банкрутства за цією моделлю не перевищує 10%, що є нормальним для правильного обґрунтування рішень по управлінню фінансовими ресурсами [33].

Напрями діагностики платоспроможності підприємства за Конаном і Гольдером наведено у табл. 1.9 отримана за допомогою кореляційного аналізу

статистичної вибірки щодо 95 малих та середніх промислових підприємств

Таблиця 1.9 – Параметри моделі діагностики платоспроможності підприємства Конана і Гольдера [сформовано за 33]

Назва моделі		Розрахункова формула							
Модель Конана і Гольдера		$Z = 0,16X_1 - 0,22X_2 + 0,87X_3 + 0,10X_4 - 0,24X_5$							
		X ₁ – частка дебіторської заборгованості та коштів у валюті балансу;							
		X ₂ – частка постійного капіталу у загальній вартості пасивів;							
		X ₃ – відношення фінансових витрат до виручки від реалізації;							
		X ₄ – відношення витрат на персонал до величини доданої вартостіY							
		X ₅ – відношення валового прибутку до величини позикового капіталу							
Ймовірність затримки платежів для різних значень Z									
Значення	+0,210	+0,480	+0,002	-0,026	-0,068	-0,087	-0,107	-0,133	-0,164
Ймовірність затримки платежів	100	90	80	70	50	40	30	20	10

Модель на ймовірність банкрутства Ліса має в якості граничного значення $Z_L = 0,037$ (табл. 1.10).

Таблиця 1.10 – Діагностика фінансового стану підприємства за математичними моделями Ліса, Р. Таффлера та Г. Тішоу, модель R-рахунку та універсальна дискримінантна [узагальнено за 27, 88, 92]

Назва моделі	Розрахункова формула
1	2
Р. Ліса (1972 р.)	$Z = 0,063X_1 + 0,092X_2 + 0,057X_3 + 0,001X_4$
	X_1 – частка оборотних активів у загальній вартості активів; X_2 – відношення прибутку від реалізації до загальної вартості активів; X_3 – відношення нерозподіленого прибутку до загальної вартості активів; X_4 – відношення власного капіталу до позикового капіталу.
Р. Таффлера та Г. Тішоу (1977 р.)	$Z = 0,53X_1 + 0,13X_2 + 0,18X_3 + 0,16X_4$
	X_1 – відношення прибутку від реалізації до поточних зобов'язань; X_2 – відношення оборотних активів до загальної суми зобов'язань; X_3 – відношення поточних зобов'язань до загальної суми активів; X_4 – відношення виручки від реалізації у загальній величині активів.
модель R-рахунка	$R = 0,838X_1 + X_2 + 0,054X_3 + 0,63X_4$
	X_1 – частка оборотних коштів в активах (відношення поточних активів до загальної суми активів); X_2 – рентабельність власних засобів (відношення чистого прибутку до величини власних засобів); X_3 – віддача всіх активів (відношення виручки від реалізації до загальної суми активів); X_4 – рентабельність виробництва (відношення чистого прибутку до суми витрат на виробництво і реалізацію продукції).
Універсальна дискримінантна	$Z = 1,5X_1 + 0,08X_2 + 10X_3 + 5X_4 + 0,3X_5 + 0,1X_6$
	X_1 – відношення грошового потоку до величини зобов'язань; X_2 – відношення величини активів до величини зобов'язань; X_3 – відношення величини прибутку до сплати податків до загальної вартості активів; X_4 – відношення величини прибутку до сплати податків до суми виручки; X_5 – відношення величини виробничих запасів до суми виручки; X_6 – відношення суми виручки до загальної вартості активів

Якщо у моделі Р. Таффлера та Г. Тішоу (1977 р.) $Z > 0,3$, то підприємство має довгострокову перспективу розвитку, якщо $Z < 0,2$ – існує ймовірність банкрутства.

Оцінка діяльності підприємства за універсальною дискримінантною моделлю має наступні пояснення:

якщо $Z > 2$, то підприємство стійке, йому не загрожує банкрутство;

якщо $1 < Z < 2$ – фінансова стійкість порушена, але за умови антикризового управління банкрутство підприємству не загрожує;

при $0 < Z < 1$ – підприємству загрожує банкрутство, якщо воно не здійснить санаційних заходів;

якщо $Z < 0$ – підприємство є напівбанкрутом.

Науковцями [27] запропонована власна чотирьохфакторна модель прогнозування ризику банкрутства (модель R-рахунка), що має багато спільного із багатofакторною моделлю Альтмана для підприємств, акції яких не продаються на біржі, але відрізняється аналітичними коефіцієнтами (табл.1.5). Ймовірність банкрутства підприємства відповідно отриманого значення R-рахунку [92] має такі значення: $R < 0$ – максимальна (90-100%), $R 0-0,18$ – висока (60-80%), $R 0,18-0,32$ – середня (35-50%); $R 0,32-0,42$ – низька (15-20%); $R > 0,42$ – мінімальна (до 10%)

Науковці Р. Сайфулін і Г. Кадиков [99] пропонують проводити експрес-діагностику фінансового стану у вигляді визначення рейтингового числа за наступною формулою:

$$R = 2 \times X_1 + 0,1 \times X_2 + 0,08 \times X_3 + 0,45 \times X_4 + X_5 \quad (1.1)$$

де X_1 – коефіцієнт забезпечення власними коштами, оптимальне значення $X_1 \geq 0,1$;

X_2 – коефіцієнт поточної ліквідності; оптимальне значення $X_2 \geq 2$;

X_3 – інтенсивність обороту власного капіталу, яка характеризує обсяг реалізації продукції на 1 грошову одиницю, вкладених у діяльність підприємства; оптимальне значення $X_3 \geq 2,5$;

X_4 – коефіцієнт менеджменту, характеризується відношенням прибутку від реалізації до величини виручки від реалізації, оптимальне значення $X_4 \geq (n-1) / r$, де r – ставка НБУ;

X_5 – рентабельність власного капіталу – відношення балансового прибутку до власного капіталу; оптимальне значення $X_5 \geq 0,2$.

За умови повної відповідності значень фінансових коефіцієнтів мінімальним нормативним рівням рейтингове число дорівнює одиниці. Фінансовий стан підприємств з рейтинговим числом менше одиниці характеризується як незадовільний.

Як видно з проведеного аналізу на сьогодні є досить багато варіацій на тему багатофакторних моделей, в яких змінюються методи розрахунку показників та їх критерії. У вітчизняній практиці можуть застосовуватись ті моделі, які враховують галузеві особливості розвитку підприємств та притаманні їм форми організації бізнесу в умовах факторів внутрішнього і зовнішнього середовища.

У теорії фінансового менеджменту в межах коефіцієнтного підходу набули розповсюдження авторські методики діагностики фінансового стану підприємств [16; 63; 68; 115], що включають групи показників, наведені в додатку А. Їх узагальнено у такі групи, як: оцінка майнового стану, ліквідності, комплексна оцінка фінансового стану шляхом розрахунку фінансової стійкості (платоспроможності) підприємства, ділової (фінансової) активності підприємства, показники ефективності діяльності (рентабельності).

Аналіз літературних джерел [5; 8; 17; 20; 88; 88; 93; 113] показав, що в міжнародній практиці для оцінки фінансового стану підприємства широко використовують математичні моделі, за допомогою яких формують узагальнений показник фінансового стану підприємства – його інтегральну оцінку, серед яких заслуговують на увагу моделі Е. Альтмана, У. Бівера, К. Беєрмана, Спрінгейта, Таффлера, Ліса, R-модель Іркутської державної економічної академії та універсальна дискримінанта модель. Проаналізувавши та узагальнивши у таблиці 1.5 основні математичні моделі, за допомогою яких

формують узагальнений показник фінансового стану підприємства, відмітимо, що оцінка діагностики фінансового стану підприємства за різними моделями буде різна.

Так, численні фахівці аналізують переваги та недоліки використання статистичних моделей в процесі оцінки фінансового стану підприємства [64; 71; 79; 93; 113]. У роботі Т. Г. Рзаєвої [93] систематизовано переваги та недоліки зарубіжних моделей оцінки фінансового стану та ймовірності банкрутства підприємства. Це викликає потребу пристосування зарубіжних моделей діагностики до вітчизняних реалій роботи українських підприємств.

На нашу думку, нівелювання недоліків проаналізованих методик діагностики фінансового стану підприємства, може бути здійснено за допомогою застосування моделі рейтингового (бального) оцінки стану підприємства, яка базується на віднесенні його до певного розряду або класу. В основу встановлення рейтингу підприємства має бути покладено набір фінансових коефіцієнтів, які отримують оцінку в балах, рівень яких залежить від значення даного коефіцієнта в якості критерію оцінки та від ступеня відповідності нормативному (оптимальному), кількісно вираженому рівню. Сумарна величина балів за всіма коефіцієнтами дає підстави віднести підприємство до того чи іншого класу, присвоїти йому певний розряд, характеристику. Приклади таких методик наведені у працях [5; 32; 62; 64; 115; 124; 128].

Таким чином, аналіз методичного інструментарію діагностики фінансового стану підприємства засвідчив відсутність єдиного підходу до виміру його рівня і дозволив виявити недоліки існуючого методичного забезпечення діагностики. Це дає змогу шукати напрями вдосконалення діагностики фінансового стану підприємства з метою розробки оптимальних заходів щодо підвищення рівня фінансового стану. Важливою в процесі діагностики фінансового стану підприємства є рейтингова його оцінка, як ефективний аналітичний інструмент внутрішнього менеджменту підприємств, так і для інших зацікавлених сторін (партнерів, споживачів, інвесторів).

Висновки за розділом 1

На основі дослідження теоретичних засад діагностики фінансового стану підприємства зроблено такі висновки.

Питання щодо чіткого висвітлення змісту поняття фінансової діагностики, її завдань та ролі в процесі управління в цілому залишається недостатньо розробленими. В результаті досліджень категоріального апарата діагностики було визначено концепцію діагностики як самостійного функціонального елементу і складової етапу процесу антикризового управління на відміну від погляду на неї як на напрямок економічного аналізу. Діагностика в системі управління підприємством – це комплексна, багатофакторна категорія, що об'єднує дослідження базових показників господарської діяльності соціально-економічної системи, всебічний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансово-економічний стан підприємства та обумовлює експертну специфіку оцінювання заходів і перспектив фінансового оздоровлення (розвитку), а також досягнення цілей прогнозування. Відповідно, сутність діагностики полягає у здатності оперативно розпізнавати дестабілізуючі фактори та процеси на підприємстві, забезпечувати прийняття випереджуючих управлінських заходів з метою запобігання виникнення нових проблем у розвитку організації та підвищення ефективності системи управління в цілому.

Діагностика фінансового стану є ключовою складовою процесу управління фінансово-господарською діяльністю підприємства та являє собою сукупність чітко визначених заходів на основі аналізу найважливіших параметрів фінансово та господарської діяльності підприємства із застосуванням сучасного методичного інструментарію фінансового аналізу для забезпечення необхідного інформаційного масиву даних з метою обґрунтування таких управлінських рішень, які направлені на створення та підтримку умов довгострокового розвитку підприємства.

Дослідження та критичний аналіз сучасних методик діагностики фінансового стану підприємства підтвердив як відсутність єдиного підходу до

виміру якісного рівня фінансового розвитку підприємства, так і дозволив виокремити переваги та недоліки методичного забезпечення, що створило передумови його вдосконалення з метою розробки дієвих ефективних заходів щодо покращення рівня фінансового стану підприємств.

Проведений огляд емпіричних та теоретичних напрацювань щодо діагностики фінансового стану підприємства засвідчив, що в Україні немає єдиної моделі, яка дала б змогу кваліфіковано оцінити перспективний фінансовий стан підприємства та була базою для прийняття адекватних антикризових рішень. Серед основних недоліків існуючих моделей є: ігнорування галузевої специфіки досліджуваних підприємств; суб'єктивність формування вибірки показників, що входять до моделей, та неврахування критерію мультиколінеарності; відсутність достатньої інформації (статистичних даних щодо банкрутств) для розрахунків вагових коефіцієнтів; недостатнє теоретичне та емпіричне обґрунтування критичних точок (чи інтервалів) для окремих фінансових індикаторів, що призводить до неточного фіксування нормативних значень фінансових показників; проблема достовірності інформації та проблеми, пов'язані із її отриманням.

РОЗДІЛ 2

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПрАТ «ХОРОЛЬСЬКИЙ
МЕХАНІЧНИЙ ЗАВОД» ТА ЙОГО ОЦІНКА2.1 Загальна характеристика фінансово-господарської діяльності ПрАТ
«Хорольський механічний завод»

Хорольський механічний завод організований у грудні 1939 року в місті Хоролі Полтавської обл. З початку організації будівництва завод знаходився у підпорядкуванні Наркомату текстильної промисловості. Після передачі підприємства Мінлегхарчомашу у 1965 році було освоєно випуск оббивальних машин для зерна, вузли для агрегатів трав'яного борошна, запасні частини для зернодробилок. В період з 1981 по 1985 р. були освоєні нові види продукції: зерноочисні сепаратори, луцильні верстати, просіювачі борошна. У жовтні 1995 р. підприємство було перетворено у Відкрите акціонерне товариство ПрАТ «Хорольський механічний завод».

Загальна організаційна структура підприємства – традиційна для сфери машинобудування і складається із усіх виробничих, невиробничих і управлінських підрозділів між якими формуються і підтримуються лінійні та функціональні зв'язки, що забезпечують злагодженість, погодженість і високу продуктивність спільної праці на користь підприємства. Очолює підприємство голова правління – директор заводу. До складу вищого керівництва підприємства входять: голова правління – директор заводу; заступник голови правління – заступник директора та головний бухгалтер. Безпосередньо директору підпорядковані: конструкторсько-технологічний відділ; підрозділ технічного контролю; відділ підготовки виробництва, у складі якого: ремонтно-механічна дільниця, електромеханічна дільниця, ковальська дільниця, дільниця термообробки, інструментальна дільниця; ремонтно-будівельна дільниця; виробничі дільниці: заготівельна, ливарна, механічна, зварювально-складальна, складальна; юрисконсульт – інженер з кадрів; інженер з техніки безпеки і

охорони праці; провідний інженер з наукової організації праці; канцелярія. Заступнику директора підпорядковані: відділ матеріально-технічного постачання; відділ маркетингу та реалізації замовлень; транспортна дільниця; підрозділ складського обліку та підрозділ охорони. Організаційна структура підприємства охоплює всі встановлені види діяльності (процеси) системи управління якістю та ілюструє взаємозв'язки між окремими структурними підрозділами, виконавцями та процесами. Інфраструктура підприємства – це сукупність устаткування, обладнання та служб, необхідних для функціонування підприємства.

Середньооблікова чисельність штатних працівників облікового складу (осіб) у 2017 р. – 307, фонд оплати праці – 89618,4 тис грн., у 2018 р. – 312, а фонд оплати праці – 95620,3 тис грн.

Основні види продукції ПрАТ "Хорольський механічний завод": сепаратори зерноочисні, сепаратори повітряні, насіннерушальні (шеретувальні) та насінневійні машини, дробарки молоткові для подрібнення зерна та мінеральної сировини, змішувачі сухих сипких компонентів, установки міні комбікормові, розсіви самобалансуючі для борошна та крупи, машини оббивні для зерна, верстати вальцедекові, машини сортувальні, машини мийні, столи пневматичні сортувальні, норії стрічково-ковшові, конвеєри гвинтові та скребкові, циклони та батарейні установки циклонів, вентилятори загальнопромислові, сепаратори та колонки магнітні, а також повнокомплектні млини та комбікормові заводи різної продуктивності.

Конкуренти Товариства - ПП Лубнимаш, ПП (м. Лубни, Полтавська обл.), ПАТ "Могилів-Подільський машинобудівний завод ім. С.М.Кірова" (м. Могилів-Подільський, Вінницька обл.), KMZ INDUSTRIES (KMЗ) - Карлівський машинобудівний завод (м. Карлівка, Полтавська обл.).

Основні постачальники матеріалів та комплектувальних виробів: сталевий прокат - ТОВ "Метінвест СМЦ", м. Київ; ТОВ ТД "Содружество", м. Дніпро, та імпортовані; ТОВ "Каскад" м. Дніпро, та імпортовані; чавун переробний ливарний - ПРАТ "Євраз - ДМЗ завод ім. Петровського", м. Дніпро;

метизи - ПАТ "Харківський метизний завод"; підшипники, паси гумові, гумотехнічні вироби - ПП ТД "Галпідшипник", м. Харків, та імпортовані; перфоровані вироби з металу - АТ "Завод ім. Фрунзе", м. Харків; перфоровані вироби з металу - ПрАТ "Харківпродмаш", м. Харків; електродвигуни - МНП "Промелектро", м. Нова Каховка; мотор-редуктори - ТОВ "Техінвестгруп", м. Київ, ТОВ "С.Т.М.-Україна", ТОВ "ІТО-Продакшн", м. Біла Церква; мотор-редуктори - ПрАТ "НВО Гідромаш-1"; лакофарбові матеріали - ТОВ "Завод нових технологій", м. Синельникове, Дніпропетровська обл.

Найбільші клієнти: НВО "АГРО-СІМО-МАШБУД", м. Одеса; ПрАТ "Харківпродмаш", м. Харків; ПП ІВЦ "ВЕКТОР", м. Харків; ТОВ "Агрикультура Техно", Республіка Беларусь; UAB "Agrosistemas", Республіка Литва; UAB "Bokstuva", Республіка Литва. ТОО "АГНІЙ", Казахстан.

На діяльність емітента значною мірою впливають такі чинники, як постійно зростаючі ціни на сировину, матеріали та куповані комплектувальні вироби, зростання вартості енергоносіїв, нестабільна зовнішньоекономічна ситуація. Негативний вплив мають постійні непередбачувані зміни як державної так і міжнародної регуляторної політики, зокрема податкового, митного, валютного законодавства

Проведемо загальну характеристику фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за даними додатку Б.

Слід відмітити, що за 2016-2018 рр. відбулося збільшення сукупного капіталу ПрАТ «Хорольський механічний завод» на 137,4 %, що в сумі становить 105621 тис. грн. При цьому спостерігається збільшення чистого доходу від реалізації при збільшенні інтенсивності росту чистого прибутку. За 2016-2018 рр. кожен відсоток збільшення чистого доходу від реалізації продукції забезпечив збільшення й чистого прибутку.

У ПрАТ «Хорольський механічний завод» відзначається ситуація дотримання основного принципу ефективного ведення бізнесу: темпи зростання продуктивності праці перевищують темпи зростання заробітної плати у кілька разів. Протягом трирічного періоду, що досліджується,

підприємство має різні тенденції зниження усіх показників рентабельності. При загальному зниженні рівня рентабельності основного виду діяльності за останні три роки на 6,75 п.п., відбулося також зниження показників ефективності використання сукупного та власного капіталу на 2,49 п.п. та 4,75 п.п. відповідно. На нашу думку, така ситуація пов'язано із коливаннями отримуваного чистого прибутку та погіршенням менеджменту фінансових ресурсів (збільшення у 2017 р. порівняно з 2016 р. на 10693 тис грн, або на 21,05% та зниження у звітному періоді на 1320 тис грн., або на 2,15%), при одночасному нарощенні обсягів реалізації продукції та власного капіталу підприємства. У цілому, таку ситуацію щодо зниження прибутковості можна визначити як появу перших ознак потенційної фінансової кризи.

Розширення сукупного капіталу ПрАТ «Хорольський механічний завод» протягом 2016-2018 рр. відбулося в частині власних ресурсів, тоді як довгострокових зобов'язання не змінилися, а кредиторська заборгованість зросла досить незначно (темп росту за три роки склав 100,2%). Це дозволило досягти високого значення коефіцієнта фінансової автономії (фінансової незалежності) на рівні 0,8379. Власний капітал підприємства за 2016-2018 рр. збільшився на 48,8% при одночасному зростанні суми необоротних активів на 47,3%. Для підприємства звичною ситуацією є наявність власних оборотних коштів протягом 2016-2018 рр., позитивна величина яких становила 290319 тис. грн. у 2018 р., у 2017 р. – 246235 тис. грн. та у 2016 р. – 194893 тис. грн. Результатом такої роботи є високе значення норми поточного самофінансування: господарський оборот підприємства не фінансується за рахунок позикового капіталу, оскільки у 2016-2018 рр. формування оборотних активів на 75,3%, 83,5%, 82,1% забезпечується власними внутрішніми фінансовими ресурсами.

Досить незначна частка оборотних активів сформована за рахунок запасів – лише 5,12%. Це є свідченням того, що господарський оборот аналізованого підприємства не є залежним від стану розрахунків із кредиторами. Від'ємне значення тривалості фінансового циклу є свідченням того, що підприємство в

середньому отримує від клієнтів гроші раніше, ніж здійснює платежі своїм кредиторам. У 2016-2018 рр. фінансовий цикл на ПрАТ «Хорольський механічний завод» був зі знаком «мінус». Загальна тривалість і структура операційного і фінансового циклів пов'язані зі специфікою роботи підприємства, зокрема з технологічними особливостями і сформованими традиціями в роботі з постачальниками і споживачами, але також можуть відображати і недоліки в управлінні поточними активами.

Операційний цикл та його специфіка визначає структуру оборотних коштів підприємства. Для ПрАТ «Хорольський механічний завод» операційний цикл, основу якого складає виробничий цикл, характеризує інтервал часу, протягом якого поточні активи підприємства виконують повний оборот: від придбання запасів для здійснення діяльності до отримання коштів від реалізації виробленої з них продукції. Із розширенням обсягів діяльності аналізованого підприємства відповідно зросли й обсяги дебіторської заборгованості, втім її сума втричі менша за кредиторську заборгованість.

Завдяки збільшенню отримуваного прибутку впродовж 2016-2018 рр. ПрАТ «Хорольський механічний завод» має необхідний рівень самофінансування, достатній рівень платоспроможності та фінансової стійкості. Однак, коливання прибутковості діяльності підприємства викликає необхідність проведення комплексного аналізу його фінансового стану. Це дасть змогу виявити проблеми, які можуть створювати загрозу зростаючому розвитку діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод».

Розрахункові дані аналітичного балансу (додаток В) засвідчили, що станом на 1.01.2019 року ПрАТ «Хорольський механічний завод» розпоряджалось майном на загальну балансову вартість 387829 тис. грн. За період з 2016 року до 2018 року спостерігається стійка динаміка його збільшення.

Найвища інтенсивність збільшення майна припадає саме звітний 2018 рік. Активи аналізованого підприємства збільшились на 66453 тис. грн. або на 20,7% у 2018 р. порівняно з 2017 р. Це пов'язано із збільшенням як необоротної,

так і оборотної складових майна підприємства. Підприємство придбаває основні засоби, що характеризує збільшення балансової вартості довгострокових активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» навіть за високого їх зносу.

Таким чином, динаміка збільшення основного капіталу ПрАТ «Хорольський механічний завод» протягом 2016-2018 рр. обумовлена переважно збільшенням вартості основних засобів за рахунок їх амортизації. На кінець 2018 р. балансова вартість основних засобів становила 31658 тис. грн., що на 36,7% більше показника 2016 р. Це свідчить про наявність на підприємстві процесів розширеного відтворення основного капіталу.

Досліджуючи зміну оборотної частини майна ПрАТ «Хорольський механічний завод», слід відзначити її стабільну динаміку до зростання. Протягом 2016-2018 рр. вартість оборотних активів підприємства збільшилась на 36,5%, або на 94634 тис. грн., за 2017-2018 рр. зросла на 58582 тис. грн. або на 19,9%. В цілому за досліджуваний період оборотні активи збільшилися майже в три рази.

Наростаючий характер збільшення вартості поточних активів можна пояснити загальним розширенням діяльності за складовими їх групами, причиною чого у 2016-2018 рр. стала позитивна динаміка оборотних коштів у розрізі основних їх видів: запаси зросли на 4926 тис. грн. або на 33,0%; кошти в розрахунках з дебіторами збільшились на 1746 тис. грн. або на 13,5%; грошові кошти на рахунках в банках зросли на 79842 тис. грн., що 34,5%.

Збільшення необоротних активів підприємства супроводжувалося приростом його оборотних активів. Це визначило загальну динаміку нарощення майна ПрАТ «Хорольський механічний завод». Рис. 2.1 відображає динаміку загальної вартості майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018рр.

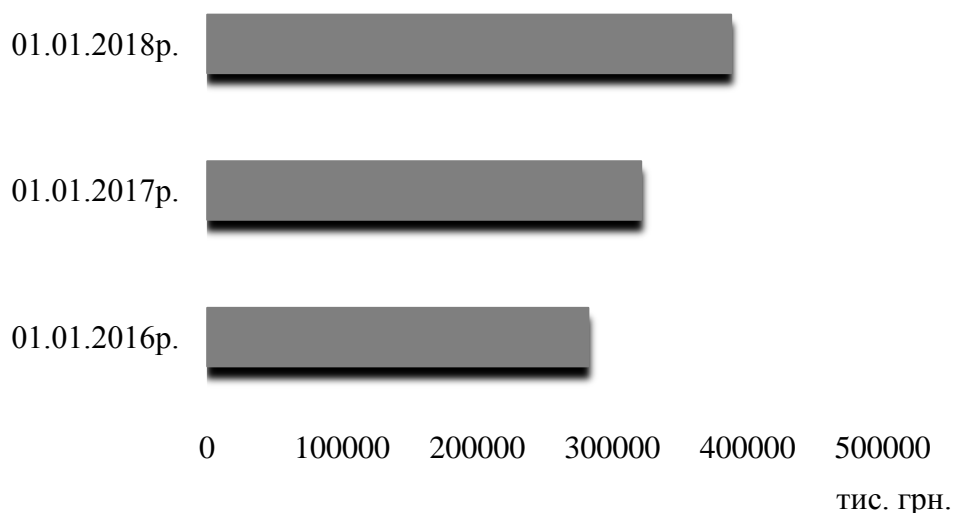

Рисунок 2.1 – Динаміка майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр.

Збільшення оборотних коштів підприємства призвело до підвищення рівня мобільності його активів. Впродовж 2016-2018 рр. спостерігалась тенденція його незначне зростання із 89,3% до 89,5%. Активність процесу безперервного розширеного відтворення оборотного капіталу підприємства при збереженні та навіть збільшенні тенденції росту обсягів його діяльності свідчить про розвиток та розширення фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод». Однак, у довгостроковій перспективі завжди залишається подальша потенційна загроза циклічного падіння, що виникає через необхідність відтворення основного капіталу шляхом оновлення та модернізації основних засобів.

Станом на 01.01.2019 р. структура майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» не перебуває в межах раціональної, оскільки для даних суб'єктів господарювання притаманна «важка» структура майна: 8,8% - довгострокова частина майна й 91,2% - поточні активи, відповідно, при нормі 60%:40%. Це означає, що структура майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» є не зовсім адекватною для реалізації ним виробничої програми.

Структуру майна підприємства станом на 1 січня 2019 р. відображає діаграма, наведена на рисунку 2.2.

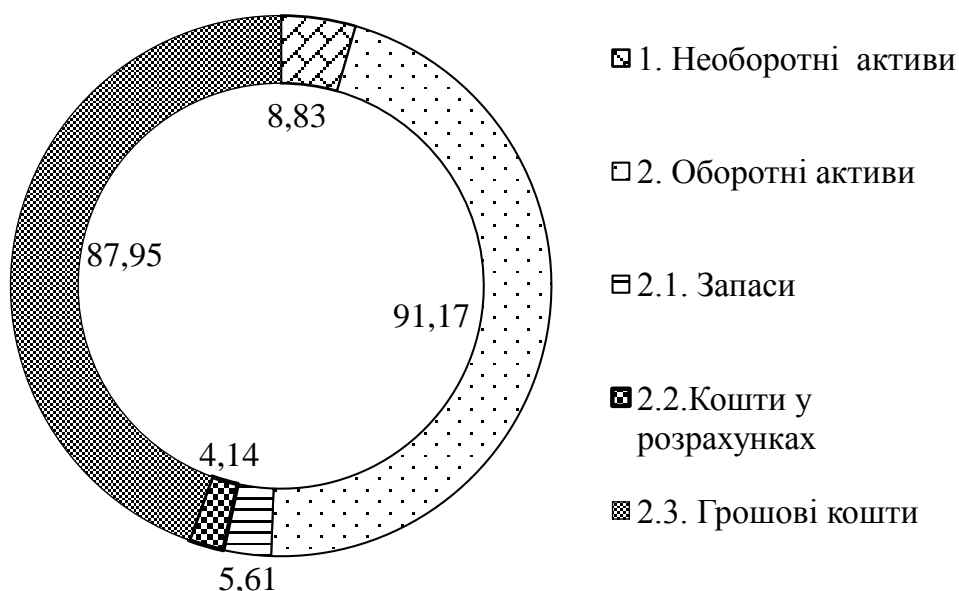

Рисунок 2.2 – Структура майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» станом на 1 січня 2019 року

Структурні зміни у майні ПрАТ «Хорольський механічний завод» дуже тісно пов'язані із динамікою складових його капіталу. Загальний обсяг джерел формування майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр. незначно зменшився в частині як довгострокового позикового капіталу, так і кредиторської заборгованості. Так, у 2016-2018 р. довгострокові зобов'язання та забезпечення були стабільними, склали 3291 тис. грн. При цьому, їх частка у пасивах підприємства за аналізований період зменшилася на 0,3 п.п. Підприємство не мало довгострокових банківських кредитів, що свідчить про ефективність управління фінансовими ресурсами. Кредиторська заборгованість ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр. зросла лише на 0,2%, що в сумі становило 96 тис. грн. При досить стабільному зростанні обсягів виробництва й реалізації продукції збільшення поточних зобов'язань слід визначити як ознаку відсутності серйозних проблем у сфері розрахунково-платіжної дисципліни. Загалом, основним джерелом формування оборотних активів машинобудівних підприємств є поточні зобов'язання.

Динаміка власного капіталу аналізованого підприємства протягом досліджуваних трьох звітних років відображала його збільшення. За 2016-

2018 рр. власний капітал ПрАТ «Хорольський механічний завод» збільшився на 106413 тис. грн. або на 48,8%. Це досить значне збільшення обумовлене збільшенням обсягу додаткового капіталу підприємства. Оскільки сума зобов'язань ПрАТ «Хорольський механічний завод» протягом 2016-2018 рр. характеризувалась повільною тенденцією зменшення, на збільшення загальної вартості капіталу визначальний вплив справила динаміка власного капіталу підприємства.

Отже, загальна абсолютна та відносна динаміка зобов'язань ПрАТ «Хорольський механічний завод» характеризується їх зменшенням і була додатковою до відносного збільшення обсягу власних коштів. Внаслідок цього капітал ПрАТ «Хорольський механічний завод» за три останні роки розширився – на 36,3%.

Для фінансування господарської діяльності підприємство використовувало власні ресурси, про що свідчить відсутність як коротко-, так і довгострокових банківських кредитів. Власні фінансові ресурси підприємства в останні три роки забезпечили покриття поточної фінансової потреби ПрАТ «Хорольський механічний завод».

На рисунку 2.3 відображена динаміка зміни власного і позикового капіталу ПрАТ «Хорольський механічний завод» за період протягом 2016-2018рр.

Збільшення власного капіталу спровокувало значне розширення обсягу власних оборотних коштів підприємства. Якщо на початок 2016 р. сума власних оборотних коштів становила 194893 тис. грн., то станом на 01.01.2017 р. вона зросла до 246235 тис.грн., у звітному році зросла до 290319 тис. грн. під впливом двох факторів: з одного боку, цьому сприяло незначне збільшення необоротних активів, а з іншого – значне збільшення обсягу власного капіталу ПрАТ «Хорольський механічний завод».

Рисунок 2.3 – Динаміка джерел формування майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр.

Для того, щоб охарактеризувати стан фінансових ресурсів ПрАТ «Хорольський механічний завод» та виявити закономірності їх розвитку важливим на даному етапі аналізу є розгляд схеми формування фінансового капіталу для покриття потреби у фінансових ресурсах. У зв'язку з цим, на підставі даних аналітичного балансу розглянемо горизонтальну структуру капіталу та майна ПрАТ «Хорольський механічний завод», яка склалась на кінець 2018 року.

Для ПрАТ «Хорольський механічний завод» станом на 01.01.2019 року одним із способів оцінки рівня фінансової рівноваги є визначення відповідності окремих позицій балансу вимогам «золотого правила фінансування». За цим правилом фінансовий капітал має бути мобілізований на строк, не менший від того, на який даний капітал вкладається у необоротні та оборотні активи підприємства. Дотримання вимог «золотого правила фінансування» забезпечує підприємству стабільну ліквідність і платоспроможність. «Золоте правило фінансування» містить такі дві умови, що виражають його зміст:

співвідношення довгострокових активів і довгострокових пасивів ≤ 1 та співвідношення короткострокових активів і короткострокових пасивів ≥ 1 .

Як бачимо, лише одна з головних умов виконується по ПрАТ «Хорольський механічний завод», оскільки співвідношення довгострокових активів та довгострокових пасивів перевищує 10, при граничній межі на рівні 1, а співвідношення між короткостроковими активами та поточними зобов'язаннями є вищим від граничного рівня (1). Фактичне значення цього показника для підприємства становить 5,98.

Діаграма на рисунку 2.4 характеризує фінансово-майновий стан ПрАТ «Хорольський механічний завод» протягом 2016-2018 рр., відображаючи одночасно співвідношення необоротної та оборотної частини майна підприємства із структурою джерел їх формування.

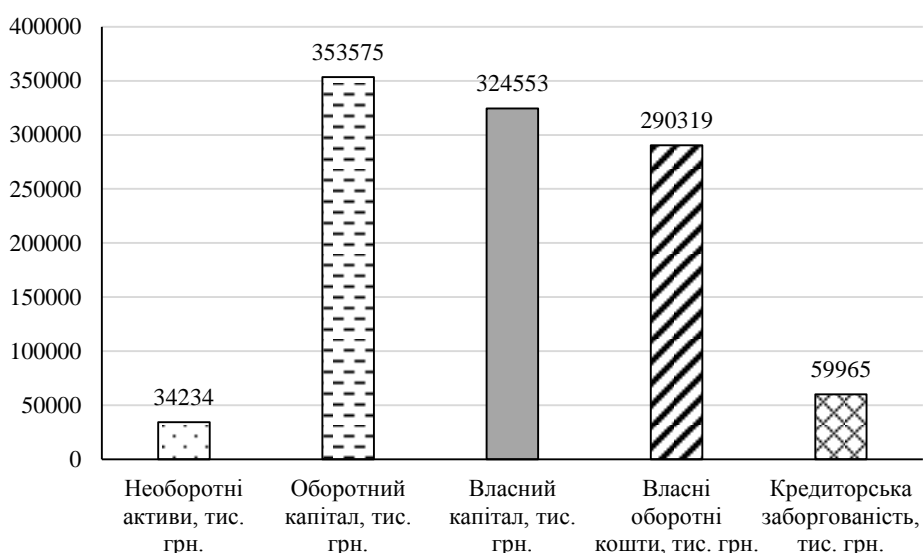

Рисунок 2.4 – Співвідношення складових майна ПрАТ «Хорольський механічний завод» та джерел його формування станом на 1 січня 2019 р.

Отже, можемо дійти висновку, що на сучасному етапі життєвого циклу ПрАТ «Хорольський механічний завод» умови «золотого правила фінансування» не виконуються. Підтвердженням цього стану є те, що строки, на які мобілізувалися фінансові ресурси, не збігаються зі строками, на які вони вкладаються в реальні інвестиції. А як вже було зазначено, додержання

основних вимог золотого правила фінансування є основою для забезпечення фінансової рівноваги підприємства.

На нашу думку, крім визначення паралельності строків фінансування, важливо досліджувати, чи додержується підприємство певних співвідношень між окремими статтями пасивів та активів.

На кінець 2018 р. формування оборотних активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» забезпечено на 83,7% власними коштами, а решта 16,3% – позиковими коштами. Зазначимо, що 100% нематеріальних активів та основних засобів підприємства профінансовано за рахунок власних ресурсів. Таким чином, можемо зробити висновок, що для підприємства економічно виправданим може стати додаткове залучення зовнішніх фінансових ресурсів, яке, на нашу думку, потрібно збалансовувати з мобілізацією внутрішніх резервів.

Отже, підприємство у 2016-2018 рр. має власний оборотний капітал, що характеризує фактичне існування необхідного рівня самофінансування. Це підтверджується відсутністю довгострокових та короткострокових кредитів банків.

Результати проведеного аналізу показали, що у ПрАТ «Хорольський механічний завод» достатньо ефективно використовуються фінансові ресурси, якими воно розпоряджається. Оскільки була визначена часткова відповідність строків залучення капіталу термінам їх авансування в активи ПрАТ «Хорольський механічний завод», то можна говорити про нераціонально сформовану структуру джерел формування майна.

На звітну дату підприємство має достатньо позитивних результатів своєї діяльності, а саме: зростаюча динаміка збільшення власного капіталу при дуже незначному зростанні зобов'язань; високий рівень самофінансування підприємства та відсутність залежності від зовнішніх джерел; розширене відтворення оборотних активів; прибутковість діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод».

Виробничий потенціал ПрАТ «Хорольський механічний завод» має явні тенденції подальшого розвитку. Однак, в умовах фінансової нестабільності керівництву підприємства особливу увагу потрібно приділяти потенційним загрозам виникнення фінансових негараздів, що пов'язані із проблема своєчасного вивільнення інвестованого капіталу з метою погашення зобов'язань перед кредиторами. Тому, слід продовжувати удосконалювати механізм мобілізації внутрішніх резервів та намагатися оптимізувати структуру активів та пасивів у майбутньому.

2.2 Діагностика ліквідності, платоспроможності та визначення типу фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» в контексті оцінки його фінансового стану

Ключовими критеріями діагностики фінансового стану підприємства в умовах впливу негативних чинників зовнішнього середовища, від яких залежить його існування, є, насамперед, показники ліквідності й платоспроможності. Саме вони є об'єктивними умовами забезпечення стабільної діяльності, фінансової стійкості та інвестиційної привабливості підприємства [111].

Тому проведемо аналіз та здійснимо оцінку показників ліквідності ПрАТ «Хорольський механічний завод» з метою визначення ступеню ліквідності його активів, рівня ліквідності балансу, та проаналізуємо показники ліквідності, які є матеріальним забезпеченням поточної платоспроможності. Ліквідності надається важливе значення через те, що якщо підприємство не зможе погасити свої поточні зобов'язання по мірі настання строків їх оплати, то, як наслідок, можуть виникнути передумови припинення його діяльності. Це ставить всі інші показники фінансової діяльності підприємства на другий план.

Першим кроком стане групування активів підприємства за ознакою ліквідності, яке наведене в табл. 2.1.

Таблиця 2.1 – Групи активів і пасивів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за рівнем ліквідності за 2016-2018 рр., тис. грн.

Актив	1.01. 2016 р.	1.01. 2017 р.	1.01. 2018 р.	1.01. 2019 р.	Пасив	1.01. 2016 р.	1.01. 2017 р.	1.01. 2018 р.	1.01. 2019 р.
1. Найбільш ліквідні активи, (A1)	181329	231119	266398	310961	1. Найбільш термінові зобов'язання, (П1)	28296	60757	45467	59965
2. Активи, що швидко реалізуються, (A2)	2987	12896	5467	22762	2. Короткострокові пасиви, (П2)	0	0	0	0
3. Активи, що повільно реалізуються, (A3)	6704	14926	23128	19852	3. Довгострокові пасиви, (П3)	3291	3291	3291	3291
4. Активи, що важко реалізуються, (A4)	13906	23247	26363	34234	4. Постійні пасиви, (П4)	173339	218140	272598	324553
Баланс	204926	282188	321356	387809	Баланс	204926	282188	321356	387809

Аналізуючи склад і структуру активів підприємства за ознакою ліквідності можна зробити наступні висновки, що серед активів за останній рік діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» значну частку займають швидколіквідні активи, до складу яких входять грошові кошти підприємства. Більш наглядно структуру активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2018 рік можна побачити на рис. 2.5.

Як видно з рис. 2.5, високоліквідні активи займають найбільшу частку 80%, причиною чого є значні суми на рахунках в банках, які збільшуються щороку. Тому дане підприємство не відчуває проблем щодо розрахунків з кредиторами.

Згідно даних табл. 2.2 за 2016-2018 рр. відбулося незначне зменшення питомої ваги найбільш ліквідних активів підприємства. Вартість активів, що важко реалізуються, дещо збільшилась, як і їх питома вага на 0,59 п. п.

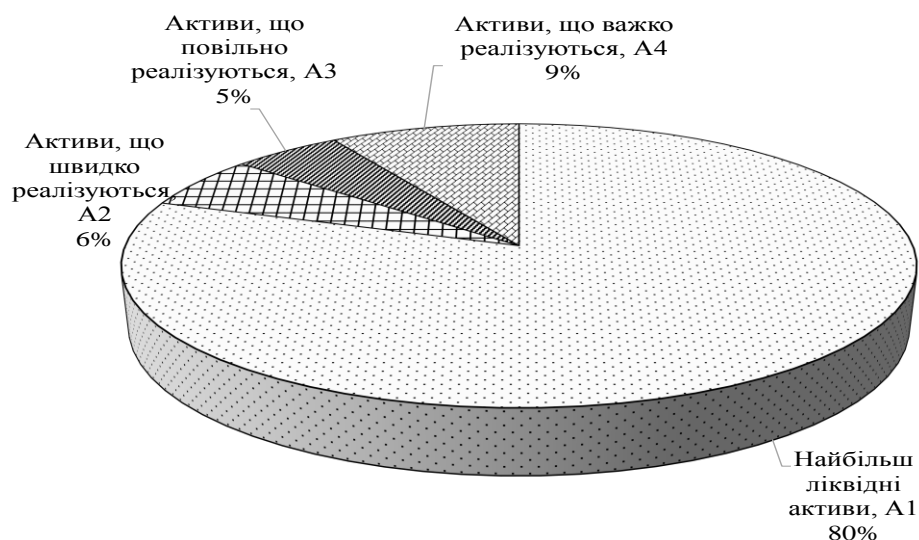

Рисунок 2.5 – Структура активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за групами ліквідності станом на 1 січня 2019 року

Таблиця 2.2 – Структура активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за ступенем ліквідності за 2016-2018 рр.

Показник	2016р.		2017р.		2018р.		Зміни у 2018 році в порівнянні з 2016 роком		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	тис.грн	питомої ваги, п.п.	відносні, %
1. Найбільш ліквідні активи, А1	231119	81,90	266398	82,898	310961	80,184	79842	-1,718	134,55
2. Активи, що швидко реалізуються, А2	12896	4,57	5467	1,70	22762	5,87	9866	1,299	176,50
3. Активи, що повільно реалізуються, А3	14926	5,29	23128	7,20	19852	5,12	4926	-0,170	133,00
4. Активи, що важко реалізуються, А4	23247	8,24	26363	8,20	34234	8,83	10987	0,589	147,26
Баланс	282188	100,00	321356	100	387809	100	105621	-	137,43

Активи, що швидко реалізуються, збільшилися із 4,57% у 2016 р. до 5,87% у 2018 р., тобто на 1,3 п. п. В свою чергу, частка активів, що повільно реалізуються, зменшилася на 0,17п. п. і склала 5,12% на кінець 2018 р.

Групи пасивів з вищою терміновістю погашення виявили впродовж 2016-2018 рр. спадну динаміку (табл. 2.3). Короткострокові пасиви в підприємства відсутні. Довгострокові пасиви хоча й не змінилися в абсолютному виразі,

проте відбулося їх незначне скорочення у структурі джерел формування майна (на 0,32 п.п.). Постійні пасиви зросли за останні три роки на 48,78%, що в абсолютній величині склало 106413 тис. грн.

Таблиця 2.3 – Структура активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за ступенем ліквідності за 2016-2018 рр.

Показник	2016р.		2017р.		2018р.		Зміни у 2018 році в порівнянні з 2016 роком		
	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	сума, тис. грн.	питома вага, %	тис.грн	питомої ваги, п.п.	відносні, %
1. Найбільш термінові зобов'язання, П1	60757	21,53	45467	14,15	59965	15,46	-792	-6,07	98,70
2. Короткострокові пасиви, П2	0	0,00	0	0,00	0	0,00	0	0,000	-
3. Довгострокові пасиви, П3	3291	1,17	3291	1,02	3291	0,85	0	-0,32	100,00
4. Постійні пасиви, П4	218140	77,30	272598	84,83	324553	83,69	106413	6,39	148,78
Баланс	282188	100,00	321356	100,00	387809	100,00	105621	-	137,43

Наведені тенденції щодо майна підприємства та джерел його формування за ступенем ліквідності характеризують процеси покращення ліквідності балансу підприємства. Втім, для того щоб зробити більш ґрунтовні висновки складемо табл. 2.4. Будемо виходити з наступних порівнянь активів і пасивів: $A_1 > П_1$, $A_2 > П_2$, $A_3 > П_3$, $A_4 < П_4$.

Таким чином, стан ліквідності балансу підприємства є вихідним для формування його платоспроможності та основ самофінансування. За даними розрахунків, наведених у табл. 2.4, можемо зробити такі висновки: протягом 2016-2018 рр. виконувались усі умови ліквідності балансу підприємства, що засвідчило наявність лишку грошових коштів, зростання обсягу власних оборотних коштів, що свідчить про відсутність у підприємства проблем з розрахунками. Якби хоч одна з умов не виконувалася, то баланс підприємства можна було б охарактеризувати як неліквідний. А так у ПрАТ «Хорольський механічний завод» не порушена ліквідність балансу, немає загрози розвитку кризи платоспроможності.

Таблиця 2.4 – Порівняння відповідних груп активу і пасиву балансу
ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр., тис. грн.

Порівняння відповідних груп		Платіжний лишок чи нестача в тис. грн. станом на 01 січня				Порівняння відповідних груп активу і пасиву балансу станом на 01 січня			
по активу	з пасивом	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.
Найбільш ліквідні активи, А1	Найбільш термінові зобов'язання, П1	153033	170362	220931	250996	A1>П1	A1>П1	A1>П1	A1>П1
Активи, що швидко реалізуються, А2	Короткострокові пасиви, П2	2703	2703	5467	22762	A2>П2	A2>П2	A2>П2	A2>П2
Активи, що повільно реалізуються, А3	Довгострокові пасиви, П3	25053	25053	19837	16561	A3>П3	A3>П3	A3>П3	A3>П3
Активи, що важко реалізуються, А4	Постійні пасиви, П4	-7958	-7958	-246235	-290319	A4<П4	A4<П4	A4<П4	A4<П4

На наступному етапі дослідження ліквідності майна підприємства виконаємо розрахунки коефіцієнтів платоспроможності, які характеризують наявність у підприємства засобів, розміщених в активі балансу, для сплати всіх зовнішніх боргів при одночасному забезпеченні безперебійного здійснення процесу господарської діяльності (табл. 2.5).

Таблиця 2.5 – Показники платоспроможності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Норматив	Абсолютне відхилення за 2016-2018 рр.
1. Коефіцієнт покриття	4,325	6,488	5,896	2,0-2,5	1,571
2. Коефіцієнт швидкої ліквідності	4,016	5,905	5,565	0,6-0,8	1,549
3. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	3,804	5,859	5,186	0,2-0,3	1,382
4. Наявність власних оборотних коштів, тис. грн.	194893	246235	290319	-	95426

Коефіцієнт покриття, що визначає загальний стан платоспроможності ПрАТ «Хорольський механічний завод» та показує міру покриття поточних

активів поточними зобов'язаннями при нормі 2 на кінець 2018 р. складав 5,896, тобто на 1 грн. короткострокових зобов'язань припадало 5 грн. 89 коп. оборотних активів. Так, цей показник перевищив на 194,8% оптимальний рівень. У 2016 р. коефіцієнт покриття складав 4,325, що також свідчить про відсутність у ПрАТ «Хорольський механічний завод» проблем по розрахункам із поточними кредиторами.

Більш повно стан платоспроможності характеризує коефіцієнт швидкої ліквідності, динаміка якого по підприємству протягом 2016-2018 рр. була стабільно високою, спостерігалось постійне значне перевищення оптимальної меж. Значення коефіцієнта швидкої ліквідності станом на 1 січня 2019 року склало 5,565. Економічний зміст цього показника доводить, що 556,5% поточних зобов'язань можуть бути погашені ПрАТ «Хорольський механічний завод» за умов повернення боргів дебіторами та використання вільних грошових коштів. Це свідчить про проблеми з управлінням грошовими коштами на підприємстві, оскільки оптимальним є рівень в діапазоні 60-80%.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності є досить жорстким критерієм оцінки платоспроможності підприємства. Він характеризує ту частину поточних зобов'язань підприємства, яка може бути погашена на дату складання звіту про фінансовий стан (балансу). Станом на 01.01.2019 року ПрАТ «Хорольський механічний завод» за рахунок використання наявних грошових коштів може абсолютно повністю сплатити борги. Однак, зміна величини коефіцієнту абсолютної ліквідності протягом 2017-2018 рр. мала негативні коливання, але залишалася набагато вищою від нормативу. Найбільше значення показника спостерігалось у 2017 р. – 5,859.

Узагальнюючи вищенаведені результати проведеного аналізу ліквідності і платоспроможності ПрАТ «Хорольський механічний завод», доцільно встановити тип стійкості його фінансового стану. Наведемо розрахунок стійкості поточного фінансового стану підприємства у табл. 2.6, а також надамо його прогноз на короткострокову і довгострокову перспективу.

Дані табл. 2.6 показують, що враховуючи ступінь ліквідності оборотних коштів, поточний фінансовий стан ПрАТ «Хорольський механічний завод» характеризується як абсолютно фінансово стійкий із збереженням у коротко- та довгостроковій перспективі.

Таблиця 2.6 – Оцінка стійкості фінансового стану ПрАТ «Хорольський механічний завод», виходячи із ступеня ліквідності оборотних коштів станом на 01.01.2019 р.

Тип фінансової стійкості	Поточна фінансова стійкість	В короткостроковій перспективі	В довгостроковій перспективі
Абсолютна фінансова стійкість	$A1 > П1$	$A1 > П1+П2$	$A1 > П1+П2+П3$
	310961 > 59965	310961 > 59965	310961 > 63256
Нормальна фінансова стійкість	$A1+A2 > П1$	$A1+A2 > П1+П2$	$A1+A2 > П1+П2+П3$
	333723 > 59965	333723 > 59965	333723 > 63256
Передкризовий стан	$A1+A2+A3 > П1$	$A1+A2+A3 > П1+П2$	$A1+A2+A3 > П1+П2+П3$
	353575 > 59965	353575 > 59965	353575 > 63256
Кризовий стан	$A1+A2+A3 < П1$	$A1+A2+A3 < П1+П2$	$A1+A2+A3 < П1+П2+П3$
	353575 > 59965	353575 > 59965	353575 > 63256

Враховуючи відсутність передумов розвитку негативних явищ в діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод», потрібно далі продовжувати зберігати стійкі позиції на ринку у довгостроковій перспективі. Загальний стан ліквідності і платоспроможності ПрАТ «Хорольський механічний завод» характеризуються позитивною динамікою. Тому можна зробити висновок, що за результатами роботи у 2016-2018 рр. ПрАТ «Хорольський механічний завод» не загрожує знеціненням вартості власного капіталу та втратою чистих активів, тобто втратою підприємством достатнього рівня фінансової незалежності.

У вітчизняній практиці для здійснення діагностики стану фінансово-господарської діяльності підприємств, виявлення ознак поточної, критичної і надкритичної їх неплатоспроможності, а також з'ясування формування незадовільної структури балансу Міністерством економіки України 19 січня 2006 р. введено в дію «Методичні рекомендації щодо виявлення ознак

неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [71].

Згідно з Методичними рекомендаціями потрібно оцінювати такі типи неплатоспроможності [71]:

1) поточна неплатоспроможність (Пп), що являє такий фінансовий стан підприємства, коли у підприємства недостатньо високоліквідних активів для погашення поточних зобов'язань:

$$Пп = Дфі - Пфі + Гк - Пз, \quad (2.1)$$

де: Дфі – довгострокові фінансові інвестиції;

Пфі – поточні фінансові інвестиції;

Гк – грошові кошти та їх еквіваленти;

Пз – поточні зобов'язання.

ПрАТ «Хорольський механічний завод» за результатами діяльності у 2018 р. є платоспроможним:

$$Пп = 310961 - 59965 = + 250996 \text{ тис. грн.}$$

Оскільки одержаний результат зі знаком «плюс», це свідчить про поточну платоспроможність ПрАТ «Хорольський механічний завод».

Критична неплатоспроможності характеризується таким фінансовим станом підприємства, де є ознаки поточної неплатоспроможності, коефіцієнт покриття менше 1,5, коефіцієнт забезпечення власними засобами менше 0,1.

Для ПрАТ «Хорольський механічний завод» на кінець 2018 р. відсутні ознаки поточної неплатоспроможності, оскільки всі розрахункові показники перевищують мінімально допустимі.

Особливо це стосується коефіцієнта забезпеченості власними засобами. Достатньо високий рівень власних оборотних коштів не дозволяє визнати стан платоспроможності ПрАТ «Хорольський механічний завод» як критичний. За результатами діяльності у 2018 р. ПрАТ «Хорольський механічний завод»

отримало прибуток в сумі 60176 тис. грн. Це означає, що підприємство працює ефективно і протистоїть конкурентам на ринку.

На завершальному етапі діагностики фінансової стійкості підприємства проведемо оцінку взаємозв'язку ліквідності та платоспроможності підприємства на основі визначення типу фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» та динаміки його зміни за даними табл. 2.7.

Таблиця 2.7 – Узагальнюючі показники фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр.

Показник	Станом на 01 січня				Абсолютне відхилення за		
	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Наявність власного оборотного капіталу, тис. грн.	159433	194893	246235	290319	8190	51342	44084
Загальна величина власних та короткострокових позикових коштів у формуванні запасів, тис. грн.	162724	198184	249526	293610	8103	51342	44084
Загальна величина основних джерел формування запасів, тис. грн.	162724	198184	249526	293610	7927	51342	44084
Запаси, тис. грн.	6704	14926	23128	19852	3841	8202	-3276
Надлишок (+) власного оборотного капіталу в формуванні запасів, тис. грн.	152729	179967	223107	273758	4349	43140	50651
Надлишок (+) власних, довгострокових джерел формування запасів, тис. грн.	156020	183258	226398	273758	4262	43140	47360
Надлишок (+) загальних джерел формування запасів, тис. грн.	156020	183258	226398	273758	4086	43140	47360

Як показують результати розрахунку абсолютних показників, наведених в табл. 2.7, 2016-2018 рр. відбулося покращення й так позитивних показників фінансової стійкості. Це відбулося за рахунок зростання власних джерел фінансування запасів. Тип фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» впродовж 2016-2018 рр. залишався незмінним – абсолютний.

На кінець звітного 2018 р. надлишок власного оборотного капіталу для формування усіх складових поточних активів склав 273758 тис. грн. Тому можна зробити висновок, що тип фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» на кінець звітного 2018 р. був абсолютним, як, загалом, і в попередні періоди.

Враховуючи проведені розрахунки, фінансова стійкість ПрАТ «Хорольський механічний завод» оцінюється як абсолютна з тенденцією до збереження. Підтвердженням цього є зростаюча динаміка всіх видів лишків джерел формування поточних активів.

Однак, реалістичність поточної оцінки фінансового стану підприємств різних галузей, крім абсолютних, дають також відносні показники. Наведемо їх в табл. 2.8 їх фактичні величини по ПрАТ «Хорольський механічний завод» за три роки.

Таблиця 2.8 – Часткові показники фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення показника 2018 р. порівняно з	
				2016 р.	2017 р.
1	2	3	4	5	6
Коефіцієнти оцінки структури капіталу підприємства					
1 Коефіцієнт автономії (економічної незалежності)	0,773	0,848	0,837	0,064	0,710
2 Коефіцієнт фінансового левириджу	0,290	0,179	0,195	-0,095	0,035
3 Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,227	0,152	0,163	-0,064	0,025
4 Коефіцієнт концентрації поточних зобов'язань	0,515	0,933	0,948	0,433	0,884
5 Коефіцієнт концентрації кредиторської заборгованості	0,985	0,933	0,948	-0,037	0,884
Коефіцієнти, які характеризують стан оборотних коштів					
6 Коефіцієнт маневреності	0,893	0,903	0,895	0,001	-0,009
7 Коефіцієнт мобільності всіх коштів	0,919	0,918	0,912	-0,008	-0,006
8 Коефіцієнт мобільності оборотних коштів	11,139	11,190	10,328	-0,811	-0,861
9 Коефіцієнт забезпеченості запасів власними джерелами їх формування	13,057	10,647	14,624	1,567	3,978
10 Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів власними джерелами їх формування	0,753	0,835	0,821	0,068	-0,014

Результати наведених у табл. 2.8 розрахунків свідчать про відсутність істотних проблем фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод»

протягом 2016-2018 рр. Про це свідчать розрахункові значення коефіцієнтів, зокрема:

- коефіцієнт автономії, що характеризує частку власного капіталу в загальному обсязі фінансових ресурсів, у ПрАТ «Хорольський механічний завод» за період з 2016 р. по 2018 р. має позитивну динаміку до зростання та перевищує оптимальну межу ($> 0,5$). Так, у 2016 р. питома вага власного капіталу в загальній вартості джерел формування майна була на рівні 77,3%, то на кінець 2018 р. вона зросла до 83,7%. Це відбулося внаслідок збільшення обсягу власного капіталу за рахунок збільшення додаткового капіталу підприємства та загального обсягу майна аналізованого підприємства.

- коефіцієнт фінансового левериджу характеризує співвідношення між позиковими та власними ресурсами підприємства. Для ПрАТ «Хорольський механічний завод» у 2016 р. його значення було на рівні 0,29. При нормативному значенні не менше 1 протягом 2016-2018 рр. коефіцієнт фінансового левериджу знаходився в межах допустимого рівня, а за три роки зменшився із 0,29 у 2016 р. до 0,195 у 2018 р., що характеризує 19,5 коп. залученого капіталу у розрахунку на 1 грн. власних коштів. Ця динаміка показника є підтвердженням покращення фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод».

- коефіцієнт концентрації залученого капіталу по ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр. отримав позитивну тенденцію до зменшення з 0,227 у 2016 р. до 0,163 у 2018 р. Так, питома вага позикових коштів у загальній вартості джерел формування майна 22,7% у 2016 р., 15,2% у 2017 р., 16,3% у 2018 р. Таким чином, основну частку у капіталі підприємства складають його власні кошти.

- про підвищення впливу рішень на управління фінансовою діяльністю ПрАТ «Хорольський механічний завод» свідчить зростання частки поточних зобов'язань у складі позикового капіталу та загальному обсязі джерел формування майна, що свідчить про зменшення залежності підприємства від

зовнішніх кредиторів. За три аналізовані роки показник підвищився із 51,5% у 2016 р. до 94,8% у 2018 р.

– частку кредиторської заборгованості в поточних зобов'язаннях характеризує коефіцієнт її концентрації. Оскільки підприємство протягом трьох аналізованих років не користувалося кредитними банківськими ресурсами, то ПрАТ «Хорольський механічний завод» за рахунок коливань поточної кредиторської заборгованості отримало наступні значення показника: 98,5% у 2016 р., 93,3% у 2017 р., 94,8% у 2018 р. Тому можна зробити висновок, що в ПрАТ «Хорольський механічний завод» ключовим є вплив поточних кредиторів на діяльність підприємства.

– коефіцієнт маневреності у ПрАТ «Хорольський механічний завод» має позитивні значення за 2016-2018 рр. та характеризує ту частину власних коштів підприємства, мобільність яких дозволяє маневрувати ними в тій чи іншій мірі. Високе значення показника говорить про те, що підприємство здатне відповідати за своїми найбільш терміновими зобов'язаннями, використовуючи власні обігові кошти. У випадку, якщо значення показника є нижчим нуля, стійкість компанії порушена. Враховуючи, що розрахункове значення цього показника знаходиться в межах 89,3%-89,5%, то ПрАТ «Хорольський механічний завод» самостійно формує оборотний капітал і фінансує свої оборотні активи тільки за рахунок власного капіталу. У поточних умовах підприємство працює ефективно. Від'ємне значення коефіцієнта маневрування свідчить про частку дефіциту власних оборотних коштів у розрахунку на 1 грн. власного капіталу.

– коефіцієнта мобільності загального обсягу капіталу підприємства характеризує питому вагу оборотних активів в загальній вартості його майна. Частка оборотних коштів ПрАТ «Хорольський механічний завод» знаходиться на високому рівні – 91,9% у 2016 р., 91,8% у 2017 р., 91,2% у 2018 р. незначні зміни показника за три роки обумовлені пропорційними змінами вартості оборотних активів та основних засобів.

– коефіцієнта мобільності оборотних коштів характеризує, скільки

оборотних коштів (в гривнях) припадає на 1 грн. необоротних активів, тобто відображає структуру майна підприємства. Оптимальне співвідношення між цими видами активів 30 на 70% та може варіюватися, залежно від галузі. По аналізованому підприємству оборотні активи перевищують необоротні активи в 10 разів у 2018 р. Ця ситуація викликана тим, що підприємство володіє значними коштами, які розміщує на рахунки в банках.

– важливим показником, що використовується для оцінки стійкості фінансового стану підприємства є коефіцієнт забезпеченості запасів власними оборотними коштами, рекомендоване значення якого повинно перевищувати 1. Цей коефіцієнт характеризує міру фінансової стійкості по відношенню до покриття власними оборотними коштами величини запасів підприємства. Високі значення цього коефіцієнта в ПрАТ «Хорольський механічний завод» протягом 2018-2019 рр. показують його високу фінансову стійкість. На кожну гривню, яка вкладена в запаси, приходилося 1306 грн власних оборотних коштів у 2016 р., що на 3,98 грн. менше, ніж у 2018 р.

– згідно Методичних рекомендацій [71] для визначення критичної платоспроможності підприємства у вітчизняній практиці використовують коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами формування оборотних активів. На ПрАТ «Хорольський механічний завод» спостерігається незначне зниження цього показника за 2016-2018 рр. Зростання цього показника у 2018 р. порівняно з 2016 р. на 6,8% свідчить про покращення й так задовільної структури балансу підприємства, яке ефективно використовує матеріальні та фінансові ресурси. Станом на 01.01.2019 р. за рахунок власних оборотних коштів формувалось 82,1% оборотних активів, що в вісім разів перевищує норму 10%.

Таким чином, проведене дослідження фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» та отримані розрахункові значення низки показників, дають підстави зробити такі висновки: фінансова незалежність підприємства на високому рівні. Протягом 2016-2018 рр. відбулося покращення структури капіталу ПрАТ «Хорольський механічний завод», покращення

фінансового стану та фінансової рівноваги. Керівництву ПрАТ «Хорольський механічний завод» потрібно в довгостроковій працювати над підтриманням та зміцненням його фінансової стійкості, підвищення рівня його конкурентоспроможності.

2.3 Діагностика ефективності діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод»

Важлива роль в процесі оцінювання функціонування підприємства належить процесу діагностики ефективності його діяльності. Кінцевим фінансовим результатом ефективності діяльності підприємства є величина прибутку, одержання якого виступає обов'язковою умовою забезпечення процесу розширеного відтворення матеріальних ресурсів, основним фінансовим джерелом розвитку підприємства, науково-технічного удосконалення його матеріальної бази і продукції, усіх форм інвестування. Він слугує джерелом сплати податків. В умовах ринку саме прибуток є джерелом фінансових ресурсів підприємства. Його величина характеризує фінансові результати роботи підприємства та визначає його фінансовий стан. Враховуючи значення прибутку, вся діяльність підприємства спрямована на його зростання.

Детальну інформацію щодо формування фінансових результатів ПрАТ «Хорольський механічний завод» надає узагальнений матеріал, представлений у табл. 2.9.

Дослідження динаміки доходів та витрат ПрАТ «Хорольський механічний завод» за даними додатка дало можливість прослідкувати зміни у механізмі формування чистого прибутку. Позитивним моментом в діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» є його фінансовий результат протягом 2016-2018 рр., виражений чистим прибутком, зокрема, у звітному році у розмірі 60176 тис. грн.

Незважаючи на те, що ПрАТ «Хорольський механічний завод» протягом трьох останніх років за типом фінансової стійкості є абсолютно фінансово стійким, однак за результатами розрахунків в табл. 2.9 відмічаємо погіршення показників ефективності його діяльності через чистий прибуток. Зниження прибутковості у 2018 р. порівняно із 2016 р. відбулося за умов значного збільшення обсягу чистого доходу від реалізації продукції (на 58,14%).

Динаміка витрат показує їх зростання. Зокрема, собівартість реалізованої продукції збільшилася більш інтенсивно, ніж зросли обсяги реалізації продукції. При тому, що чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 58,14%, собівартість, у свою чергу, – на 62,64%. Динаміка доходів підприємства по суті відповідає динаміці показників операційних витрат: темп росту адміністративних витрат протягом 2016-2018 рр. склав на 159,9%, витрат на збут – на 126,48%. При цьому, дещо знизилась ефективність діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод»: рентабельність основного виду діяльності за підсумками 2018 р. склала 20,15%, тоді як у 2016 р. – 26,9%. Така ситуація відповідає невідповідністю темпів зростання собівартості продукції та зниження отримуваного у звітному періоді обсягу чистого прибутку. Прибуток від фінансово-інвестиційної діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» у 2018 р. склав 26669 тис грн., що на 5316 тис грн вище показника 2016 р. Це також мало позитивний вплив на кінцевому фінансовому результаті роботи ПрАТ «Хорольський механічний завод».

За результатами 2016-2018 рр. чистий дохід від реалізації продукції ПрАТ «Хорольський механічний завод» досяг 298630 тис грн., що на 54489 тис грн, більше від показника 2017 р., та 109794 тис грн. – значення 2016 р. Зростання собівартості реалізованої продукції в 1,5 рази у 2018 р. порівняно з 2016 р. свідчить про подорожчання матеріалів на її виготовлення. Так, кожен процент збільшення витрат приніс підприємству збільшення його доходів на 2,85% за три роки.

Динаміку фінансових результатів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за досліджуваний період подано на рисунку 2.5.

Діаграма відображає ефективність основного виду діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр. за чистим прибутком. Так, у 2016 р. підприємство отримало чистий прибуток у розмірі 50803 тис. грн., при операційному прибутку в сумі 40602 тис. грн. Отримання чистого прибутку забезпечується за умов самофінансування підприємством основного виду діяльності.

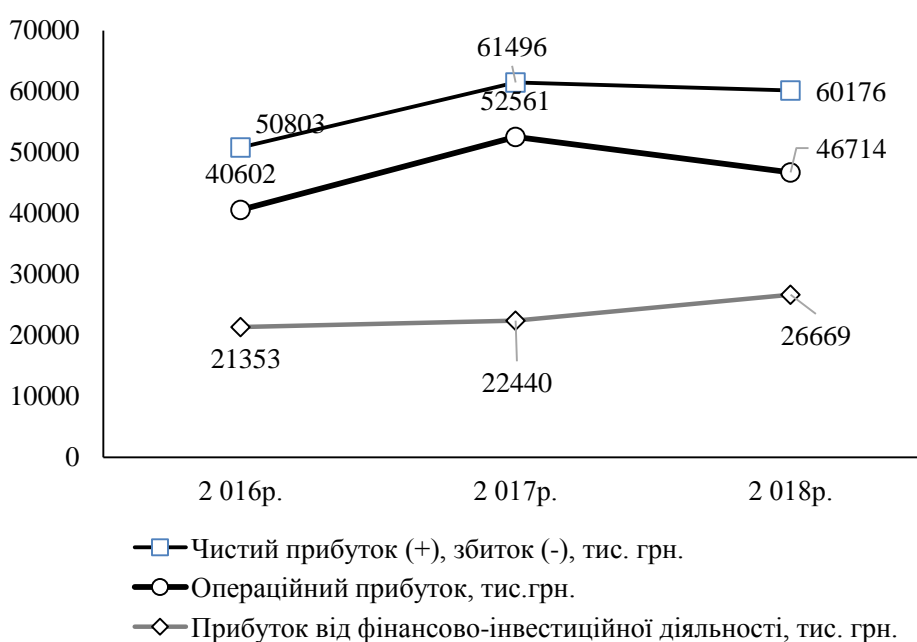

Рисунок 2.5 – Динаміка абсолютних результатів ефективності діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016 – 2018 рр.

Протягом 2016-2017 рр. рівень комерційних та адміністративних витрат та до виручки від реалізації виявився на рівні 6,6% у 2016 р. та 6,1% у 2017 р. Зменшення показника відбулося за рахунок того, що комерційні та адміністративні витрати зростали швидшими темпами, порівняно з чистим доходом від реалізації продукції. Збільшення собівартості реалізованої продукції підприємства не було перекрите економією за вказаними статтями витрат за аналізований період. В результаті операційний прибуток ПрАТ «Хорольський механічний завод» у 2017 р. зменшився на 129,45% й становив 46714 тис. грн.

Загальне зростання інших операційних витрат протягом 2016-2018 рр. із 15575 тис. грн. у 2016 р. до 34023 тис. грн.. у 2018 р. є наслідком не достатньо неефективного ціноутворення в ПрАТ «Хорольський механічний завод». Оскільки за результатами аналізу співвідношення між ціною на продукцію та витратами на її виготовлення встановлене негативне значення, то процес уповільнення оборотності оборотних активів може бути чинником втрати прибутку підприємством в майбутньому.

При загальному зростанні чистого прибутку підприємства, відмітимо, що відносний показник ефективності його господарювання має тенденцію до зниження за останні три роки, а саме із 26,9% у 2016 р. до 20,15% у 2018 р. Це означає, що ПрАТ «Хорольський механічний завод» з кожної гривні виручки отримало: у 2016 р. 26,9 грн. прибутку, у 2017 р. – 25,19 грн., у 2018 р. 20,15 грн. чистого прибутку. Загалом господарська діяльність ПрАТ «Хорольський механічний завод» була прибутковою за 2016-2018 рр. з тенденцією до зниження.

Таким чином, динаміка операційних витрат ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр. була зростаючою, причинами чого можна визначити те, що:

- 1) за рахунок замкнутого циклу виробництва зросли матеріальні витрати на 64,4 % за 2017-2018 рр.;
- 2) внаслідок розширення діяльності відбулося збільшення штатних працівників, при цьому відбулося збільшення фонду оплати праці, а також зростання заробітної плати на 15,3%, відрахування на соціальні заходи – на 55,1%; контролінг витрат на підприємстві вплинув на збільшення інших операційних витрат на 45,7%.

Відобразимо зміни основних показників діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016– 2018 рр. на рис. 2.6.

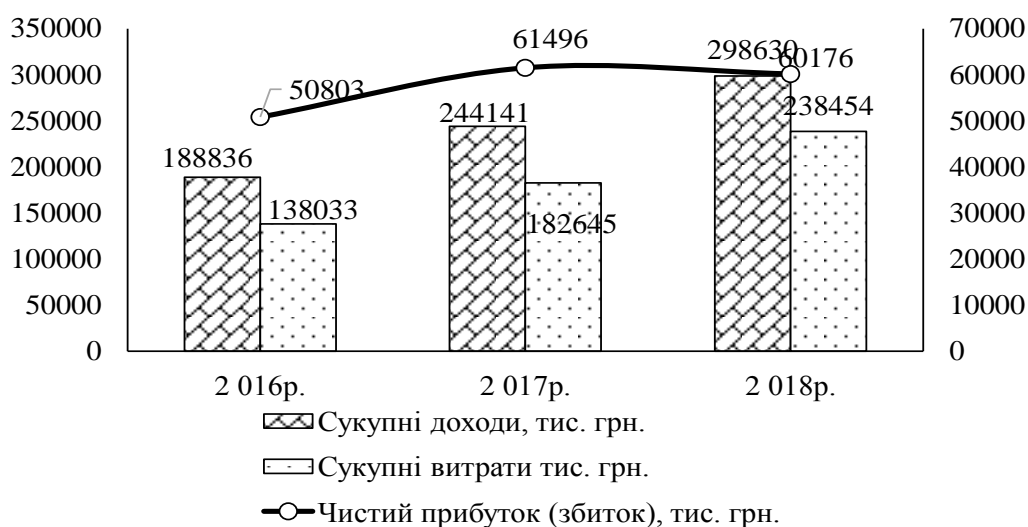

Рисунок 2.6 – Динаміка основних показників діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016–2018 рр.

Розрахуємо у табл. 2.9 показники ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016–2018 рр. та надамо їм економічну оцінку.

Як випливає з табл. 2.9, у ПРАТ «Хорольський механічний завод» протягом 2016-2018 рр. тривалість обороту оборотних активів за 2018 р. склала 385,22 дні і в порівнянні з 2016 р. та 2017 р. прискорилась на 22,72 й 22,82 дні відповідно. Прискорення оборотності оборотних активів відбулося і в розрізі окремих їх видів. Так, оборотність грошових коштів прискорилась на 45,14 днів за три роки, порівняно з 2016 р. та 2017 р. – на 26,34 та 18,80 днів відповідно, коштів у розрахунках – на 3,82 та 1,86 дні відповідно. Ці зміни свідчать про покращення ефективності використання оборотних активів підприємства, так як кошти, які вкладено в мобільні активи підприємства знову приймуть грошову форму на 22,72 та 22,82 днів раніше, у порівнянні з 2016 р. та 2017 р. Це призведе до вивільнення коштів з господарського обороту. Прискорення оборотності оборотних активів має велике значення. При прискоренні оборотності оборотних активів із запасів підприємств вивільняються величезні суми засобів, які можна додатково направляти на фінансування розширення виробництва.

Таблиця 2.9 – Ефективність використання оборотних коштів ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016–2018 рр.

Показники	2 016 р.	2 017 р.	2 018 р.	Відхилення (+,-) за		
				2016-2017 рр.	2016-2018 рр.	2017-2018 рр.
Оборотність оборотних коштів, днів	430,76	408,03	385,22	-22,72	-45,54	-22,82
в тому числі:						
– грошових коштів	393,15	366,81	348,00	-26,34	-45,14	-18,80
– коштів в розрахунках	16,99	13,17	11,31	-3,82	-5,69	-1,86
– запасів	20,62	28,06	25,91	7,44	5,29	-2,15
Кількість оборотів оборотних коштів, разів	0,8	0,9	0,9	0,04	0,08	0,04
в тому числі:						
– грошових коштів	0,92	0,98	1,03	0,07	0,12	0,05
– коштів в розрахунках	21,19	27,34	31,84	6,15	10,66	4,50
– запасів	17,46	12,83	31,84	-4,63	14,38	19,01
Коефіцієнт закріплення оборотних коштів	1,19	1,13	1,09	-0,06	-0,11	-0,05
Вивільнення (-), залучення (+) оборотних коштів у зв'язку зі зміною їх оборотності, тис. грн.	x	-13904	-14498	x	x	0,009
в тому числі:						
– грошових коштів		-17863	-15599			2264,41
– коштів у розрахунках		-2592,7	-1545,1			1047,68
– запасів		5044,58	-1783,6			-6828,1

Щодо оборотності запасів підприємства, то варто відмітити деяке зниження ефективності їх використання за останні три роки на 5,29 днів. Загалом ця ситуація мала наслідком виникнення додаткової потреби в оборотному капіталі у 2017 р.

Таким чином, на нашу думку, у ПрАТ «Хорольський механічний завод» спостерігаємо умовне збалансування ефективності використання оборотних активів у розрізі їх груп. При цьому, на нашу думку, різна направленість в ефективності використання найбільш ліквідних активів та активів з нижчим ступенем ліквідності не є дуже відчутним негативним моментом в діяльності підприємства. Це означає, що управління лише запасами вимагає підвищення якості їх менеджменту, а управління грошовими коштами та коштами в

розрахунках у ПрАТ «Хорольський механічний завод» на достатньо високому рівні.

За результатами дослідження динаміки складу, структури і стану використання оборотних активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» можна констатувати, що збільшення вартості оборотних коштів підприємства підвищило рівень мобільності його майна в цілому, що, в свою чергу, наблизило структуру активів до раціональних меж. Це означає, що базис ефективності використання оборотних активів ПрАТ «Хорольський механічний завод» є достатньо стійким.

За даними табл. 2.10 визначимо основні тенденції зміни ділової активності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр. Сильним місцем ділової активності ПрАТ «Хорольський механічний завод» визначено стан розрахунків із дебіторами (споживачами та замовниками). Оборотноість дебіторської заборгованості прискорилаь за три аналізовані роки в 13 разів або на 5 днів. В результаті відбулося зростання обсягів дебіторської заборгованості у розрахунку на 1 грн. чистого доходу від реалізації продукції у два рази.

У ПрАТ «Хорольський механічний завод» за період 2016-2018 рр. також є такі розрахункові результати його ділової активності, а саме: є уповільнення оборотності сукупного капіталу на 0,49 обороти, що становить 157,2 дні; прискорення використання власного капіталу на 0,04 обороти, або на 13,2 дні; уповільнення оборотності товарних запасів на 34,5 обороти, або на 18,5 днів; уповільнення використання матеріально-виробничих запасів на 9,37 оборотів або на 10,6 днів; кредиторської заборгованості на 1,42 обороти, або на 21,3 дні.

Різнонаправлені тенденції оборотності за визначеними статтями активів і пасивів визначили зниження операційного циклу по підприємству на 8,8 днів у 2018 р. порівняно із 2016 р. та формування негативного значення фінансового циклу тривалістю 28 днів. Від'ємне значення фінансового циклу, що спостерігалось у ПрАТ «Хорольський механічний завод» впродовж 2016-201 рр. означало недостатність коштів, залучених в операційний цикл для покриття кредиторської заборгованості, залученої реалізації виробництва та реалізації продукції.

Таблиця 2.10 – Показники ділової активності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр.

Показник	2016 р.	2017 р.	2018 р.	Абсолютне відхилення за		
				2016-2017 рр.	2016-2018 рр.	2017-2018 рр.
Коефіцієнт трансформації (оборотності капіталу), разів	1,33	0,81	0,84	-0,52	-0,49	0,03
Тривалість одного обороту капіталу, днів	270,22	444,98	427,45	174,76	157,23	-17,53
Коефіцієнт оборотності власного капіталу, разів	0,96	0,99	1,00	0,03	0,04	0,01
Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	373,16	361,81	359,93	-11,35	-13,23	-1,88
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, разів	23,78	174,20	37,70	150,42	13,92	-136,50
Середній строк оборотності дебіторської заборгованості, днів	15,14	2,07	9,55	-13,07	-5,59	7,48
Коефіцієнт закріплення дебіторської заборгованості	0,04	0,01	0,03	-0,04	-0,02	0,02
Коефіцієнт оборотності товарних запасів, разів	48,39	12,83	13,90	-35,56	-34,50	1,06
Тривалість одного обороту товарних запасів, днів	7,44	28,06	25,91	20,62	18,47	-2,15
Коефіцієнт оборотності матеріально-виробничих запасів, разів	23,57	12,83	13,90	-10,73	-9,67	1,06
Тривалість одного обороту матеріально-виробничих запасів, днів	15,28	28,06	25,91	12,78	10,63	-2,15
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, разів	4,24	4,64	5,66	0,39	1,42	1,03
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	84,89	77,66	63,55	-7,22	-21,34	-14,11
Фондовіддача основних засобів і інших необоротних активів, грн.	10,17	9,82	10,12	-0,35	-0,05	0,30

Негативним фактором слід вважати зниження фондовіддачі основних фондів. У 2016 р. 1 грн. основних фондів, задіяних у господарському процесі, забезпечувала 10 грн 17 коп. чистого доходу від реалізації продукції, то у 2018 р. цей показник знизився до 10 грн 12 коп., тобто на 5%. Ще одним досить важливим критерієм оцінки ділової активності підприємства є коефіцієнт сталості економічного росту, який вказує на роль чистого прибутку в забезпеченні стабільного зростання власного капіталу. Він демонструє стійкість процесу зростання власного капіталу компанії. Показник розраховується як співвідношення приросту резервного капіталу і нерозподіленого прибутку до суми власного капіталу. У ПрАТ «Хорольський механічний завод» впродовж 2016-2018 рр. виявив негативний тренд, має низьке значення, обумовлене невідповідністю обсягів власних ресурсів та їх складових.

На основі проведеного аналізу можемо зробити висновок, що ділова активність ПрАТ «Хорольський механічний завод» перебуває у стадії розвитку. У довгостроковій перспективі використання резерву сильних сторін фінансового стану підприємству необхідно в майбутньому продовжувати покращувати моніторинг витрат, розвивати маркетингову політику підприємства, яка, на нашу думку, має визначати способи освоєння нових сфер збуту інноваційної продукції не лише на внутрішньому ринку, але й на зовнішніх ринках.

Висновки за розділом 2

На основі діагностики фінансового стану підприємства, аналізу й узагальнень результатів дослідження, одержані такі результати.

Виявлено, що ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 роки наростило обсяги майна та капіталу. Позитивним моментом є збільшення власних ресурсів при одночасному нарощенні обсягів власного оборотного капіталу. В складі власного капіталу відбувалося як незначне зниження, так і наступне збільшення нерозподіленого прибутку. Динаміка запасів була різнонаправленою, що свідчить про збільшення або зменшення інтенсивності їх продажу, а виручка від реалізації продукції мала позитивну тенденцію. Динаміка ключових розрахункових фінансових показників є позитивною. Це свідчить про ефективний менеджмент на підприємстві та покращення його фінансового стану. Позитивними рисами фінансово-господарської діяльності що ПрАТ «Хорольський механічний завод» протягом 2016-2018 рр. є збільшення обсягів діяльності, збільшення чисельності працівників, отримання чистого прибутку навіть за незначного його зниження у 2018 р. порівняно з 2017 р.

Діагностика показників ліквідності, платоспроможності та аналіз фінансової стійкості ПрАТ «Хорольський механічний завод» показав, що покращення розрахованих коефіцієнтів ліквідності підприємства та високий стан платіжної дисципліни на підприємстві у цілому. Оцінка типу фінансової стійкості аналізованого підприємства засвідчила абсолютну фінансову стійкість з 01.01.2017р., а впродовж 2017-2018 рр. подальше посилення умов щодо необхідності оптимізації структури капіталу ПрАТ «Хорольський механічний завод». Фінансова рівновага підприємства на високому рівні – обсяг чистих активів перевищує обсяг боргових зобов'язань перед кредиторами, а збільшення власного капіталу може призвести до покращення показників самофінансування підприємства в майбутньому. Керівництву ПрАТ «Хорольський механічний завод» рекомендовано продовжувати акцентувати увагу на підтримання такого рівня фінансової стійкості шляхом постійного процесу діагностування фінансового стану підприємства, нарощення внутрішніх економічних умов росту ринкової вартості та зміцнення позицій у конкурентному середовищі, застосування ефективних методів управління наявним ресурсним потенціалом, вихід на міжнародні ринки тощо.

Діагностика ефективності діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» на основі аналізу його фінансових результатів та ділової активності за 2016-2018 роки показала як позитивні, так і негативні тенденції. Економічний ефект від покращення розрахункових показників ефективності використання коштів на рахунках, а саме прискорення їх оборотності, проявився у вивільненні їх з обороту у 2016-2018 роках. Позитивні тенденції покращення показників ефективності функціонування та ділової активності ПрАТ «Хорольський механічний завод» свідчать про відсутність значних фінансових труднощів на підприємстві. Однак, керівництву досліджуваного підприємства потрібно додатково приділяти більше уваги питанням управління капіталом та ефективністю його розподілу з метою формування в майбутньому позитивного значення фінансового циклу.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА НА
ОСНОВІ РОЗВИТКУ МЕТОДИКИ ЙОГО ДІАГНОСТИКИ3.1 Розвиток концептуальних положень діагностики фінансового стану як
елемента системи антикризового управління на підприємствах

Проблеми нестачі фінансових ресурсів, нестабільності фінансових джерел, а також збільшення витрат постають перед вітчизняними підприємствами особливо гостро, а застосування традиційних методів вирішення цих проблем не забезпечує належного рівня ефективності та призводить до згортання діяльності, або ж до банкрутства. Від цього страждає економіка в цілому, через те, що з одного боку держава втрачає реальних та потенційних платників податків, а з іншого – програє у конкурентній боротьбі на міждержавному рівні. Ефективність адаптивних реакцій підприємства, його здатність до виживання чи стабільного розвитку залежать, насамперед, від забезпечення системи фінансового менеджменту інформацією про стан справ та перспективи розвитку, існуючі та потенційні проблеми.

Діяльність суб'єкта господарювання у ринкових умовах передбачає відшкодування усіх витрат, понесених у зв'язку із прийняттям неефективних рішень за рахунок доходів власників, що зумовлює підвищення відповідальності за економічні та фінансові результати роботи. Як наслідок, управління фінансами повинне бути направлене на досягнення не лише поточних, а й стратегічних цілей, а отже, потребує комплексного вирішення проблем планування, аналізу, контролю, аудиту та моніторингу фінансової діяльності. У таких умовах діагностика фінансового стану, що має яскраво виражений цільовий характер, покликана сформувати інформаційну систему підтримки прийняття управлінських рішень, яка базується на комплексному та систематичному дослідженні усіх сторін діяльності підприємства.

Проблема ефективності системи менеджменту підприємства є однією із найбільш актуальних на сучасному етапі розвитку управлінської науки. Роботу зі створення такої системи слід вести одночасно у всіх напрямках діяльності

підприємства та на всіх рівнях управління. Оцінку ефективності процесів, що відбуваються на рівні управління фінансовою складовою допомагає здійснити діагностика фінансового стану підприємства. Від грамотної побудови механізму її функціонування залежать можливості управління підприємством, що виражаються у володінні в повному обсязі інформацією про поточний стан справ та вжитті заходів випереджаючого характеру, спрямованих на досягнення довгострокових цілей.

Ефективність механізму функціонування діагностики фінансового стану підприємства як системи взаємопов'язаних елементів, застосування яких сприяє досягненню цілей управління, залежить також від складу та зв'язків між елементами цієї системи. Глибше зрозуміти та узгодити складові механізму реалізації діагностики фінансового стану підприємства дозволяє концептуальна модель, що повинна враховувати основоположні теоретичні аспекти її здійснення, позаяк теорія фінансової діагностики не може розглядатися у відриві від загальної теорії управління. Неврахування цього зв'язку зведе сутність діагностики фінансового стану лише до організації і техніки проведення аналітичної роботи фінансової підсистеми діяльності підприємства.

При розробці концептуальної моделі фінансової діагностики (рис. 3.1) передусім слід звернути увагу на базис її реалізації, що, на нашу думку, є системою елементів потенціалу. Як зауважує В. Кунцевич [60], поділ на складові потенціалу слід проводити залежно від їх функцій, а саме: інформаційна, фінансова, трудова, соціальна, інфраструктурна, інноваційна, технікотехнологічна, організаційна, маркетингова. Ця модель інтегрує процеси взаємодії її функціональних елементів, надає можливість визначати критерії підвищення ефективності управління розвитком господарюючих суб'єктів у сучасних соціально-економічних умовах.

Складовими елементами концептуальної моделі діагностики слід обирати передумови діагностики, характеристики процесу діагностики та пріоритетні напрями реалізації її стратегії. Це забезпечує ефективну управлінську взаємодію на основі обміну інформацією, здійснення функцій діагностики, які спрямовані на досягнення цілей підприємства, й дозволить підвищити ефективність управління його фінансово-господарською діяльністю.

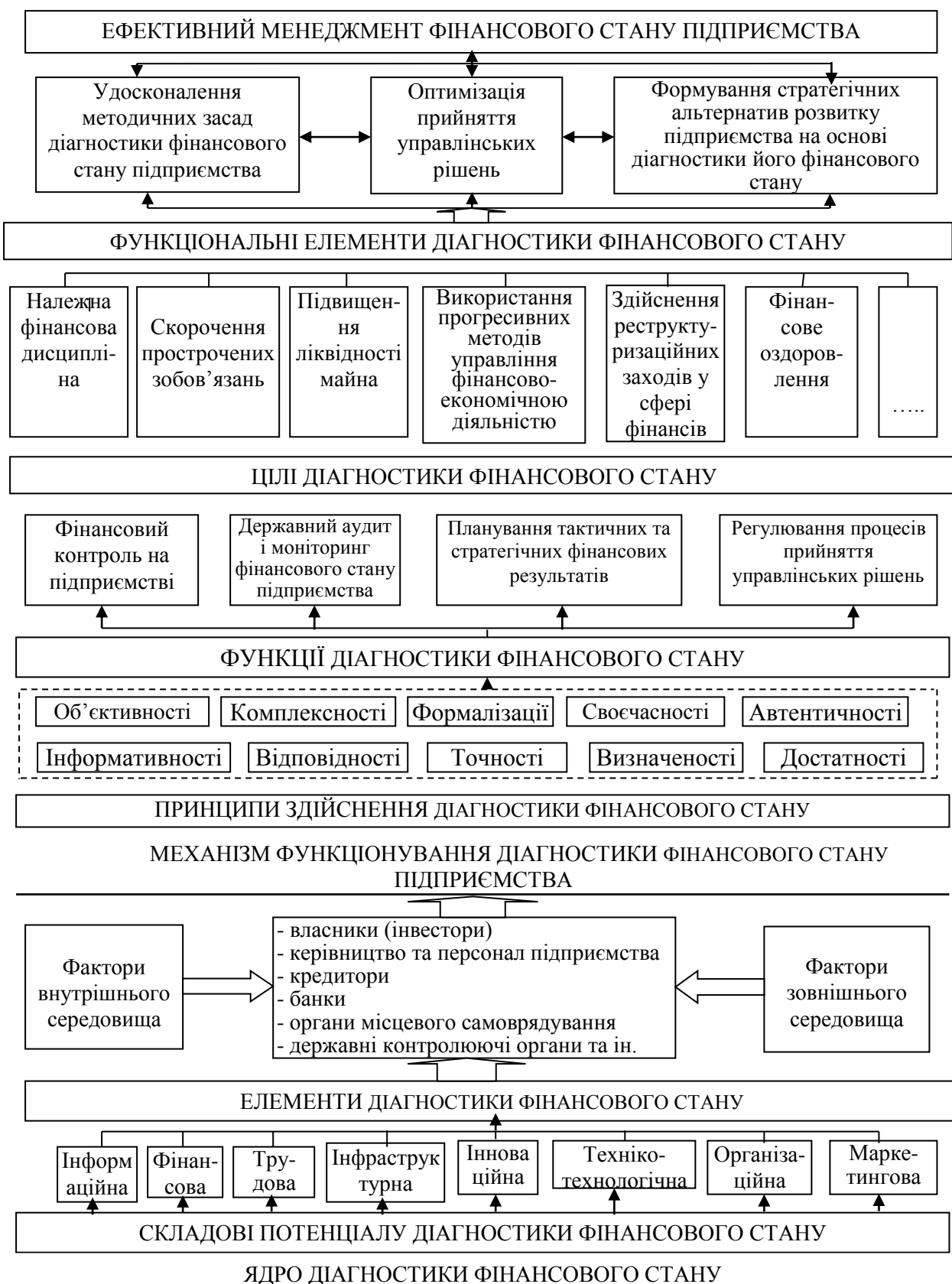

Рисунок 3.1 – Концептуальна модель діагностики фінансового стану підприємства [107]

На рівень потенціалу діагностики фінансового стану підприємства як систему багатфакторних складових найбільший вплив мають фактори впливу зовнішнього (рис. 3.2) та внутрішнього середовища підприємства та учасники (або користувачі) системи діагностики. Стрімкі зміни, що відбуваються у зовнішньому середовищі підприємства стимулюють появу нових методів, систем та підходів до управління і зумовлюють появу нових зв'язків між елементами підсистем підприємства.

Рисунок 3.2 – Класифікація факторів зовнішнього та внутрішнього впливу на діяльність підприємства [удосконалено автором за 98]

Для розуміння впливу сил, що виникають внаслідок внутрішньої структури управління підприємством та зв'язків між її елементами, доцільно провести групування цих факторів [80].

Сукупність факторів впливу на діяльність підприємства, учасників системи діагностики та складових базису її реалізації становлять ядро діагностики фінансового стану підприємства. Ядро діагностики фінансового стану дозволяє охарактеризувати ефективність діяльності підприємства на сучасному етапі розвитку, описати напрями та інтенсивність дії сил, що можуть змінити ситуацію, встановити залежності та зв'язки між елементами в системі діагностики, визначаючи можливості та загрози подальшого розвитку підприємства.

Отже, ядро діагностики фінансового стану служить своєрідним підґрунтям, відправною точкою дослідження. Механізм функціонування діагностики фінансового стану варто розглядати як складову (найбільш активну частину) системи діагностики, що забезпечує вплив на фактори, від стану яких залежить результат дослідження об'єкта. Він покликаний спрямувати дослідження у правильному руслі через дотримання ряду принципів, виконання функцій та досягнення визначених цілей. У ході здійснення діагностики фінансового стану підприємства пропонуємо дотримуватися наступних принципів: автентичності, точності, визначеності, формалізації, відповідності, об'єктивності, інформативності, своєчасності, комплексності. Дотримання системи перелічених принципів сприяє виконанню у повному обсязі функцій, що покладені на діагностику фінансового стану підприємства.

У контексті розгляду діагностики як елемента системи управління підприємством під функцією діагностики фінансового стану пропонуємо розуміти вид спеціалізованої управлінської діяльності, об'єктивно необхідної для забезпечення цілеспрямованого впливу на об'єкт дослідження з урахуванням реальних ситуацій задля одержання певного конкретного результату.

Отже, загальні функції управління трансформуються через механізм діагностики фінансового стану та передбачають:

1. Фінансовий контроль на підприємстві, тобто організація на підприємстві процесу перевірки виконання та забезпечення реалізації усіх управлінських рішень у сфері фінансової діяльності з метою реалізації фінансової стратегії та попередження кризових ситуацій [10].

2. Державний аудит і моніторинг фінансової діяльності підприємств – використання державними контрольними органами розробленого механізму періодичного (для аудиту) чи постійного (для моніторингу) спостереження за контрольованими показниками фінансової діяльності, визначення розмірів відхилень фактичних результатів від передбачених (нормативних) та виявлення причин цих відхилень. Як справедливо зауважує Л.Крепкий [58], взяття до уваги діагностики фінансового стану державними контрольними органами дозволить підвищити кваліфікаційний рівень перевірок, висновків за їх результатами та забезпечити єдине розуміння стану обстежуваних підприємств, обирати обґрунтовані пропозиції щодо усунення недоліків.

3. Планування тактичних та стратегічних фінансових результатів – характеризується діями із розробки системи фінансових планів та планових показників. Ця діяльність має на меті забезпечення розвитку підприємства необхідними фінансовими ресурсами та підвищення ефективності його фінансової діяльності як у поточному періоді, так і на довготривалу перспективу [54]. Ця функція включає як складання поточних фінансових планів за окремими аспектами фінансової діяльності, так і розробку загальної фінансової стратегії та фінансової політики за основними напрямками фінансової діяльності підприємства.

4. Регулювання процесів прийняття управлінських рішень охоплює процеси розробки цілей, параметрів, альтернативних шляхів реалізації управлінських рішень, прогнозування їх наслідків, а також дії щодо організації впровадження та контролю за їх виконанням.

Оскільки визначений вище перелік учасників фінансової діагностики не є однорідним за цілями діяльності, умовами функціонування, мірою зацікавленості в результатах дослідження, та, відповідно, за колом проблем, що підлягають вирішенню в ході діагностики, отже, й цілі її проведення є

індивідуальними для кожного суб'єкта діагностики [85]. Формулювання цілей, визначення функцій та характеристика принципів фінансової діагностики підприємства, що забезпечують механізм її реалізації на окремо взятому підприємстві спрямовані на досягнення в кінцевому рахунку основної мети, що їй підпорядкована уся система, а саме – побудову ефективної системи фінансового менеджменту підприємств. Відомо, що фінансовий менеджмент (або управління фінансовими ресурсами й фінансовими відносинами на підприємстві) охоплює систему принципів, методів, форм і прийомів регулювання ринкового механізму в області фінансів, загальна мета яких полягає в підвищенні конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта [84].

При цьому значення і роль науково-методичного інструментарію діагностики фінансового стану, оптимальності процесів прийняття управлінських рішень та формування відповідних стратегічних альтернатив розвитку підприємства відіграють особливо важливу роль. Тому вважаємо за доцільне виділити наступні функціональні елементи реалізації механізму діагностики фінансового стану підприємства:

- удосконалення методичних засад діагностики фінансового стану підприємства, що передбачає розробку нових та вдосконалення існуючих методичних підходів, адаптацію кращого світового досвіду діагностування до сучасних умов розвитку вітчизняних підприємств;
- оптимізація процесу прийняття управлінських рішень, тобто створення в ході діагностики такої системи підтримки управлінських рішень, що забезпечувала б дотримання параметрів економічної ефективності на всіх стадіях цього процесу (цілевиявлення, розробки і прийняття рішення, організації виконання й контролю);
- формування стратегічних альтернатив розвитку підприємства на основі діагностики фінансового стану.

У сучасних умовах, коли підприємство може забезпечити перспективи свого існування лише на основі стратегічного управління, висновки та рекомендації, отримані в ході здійснення діагностики фінансового стану слугують базою формування та реалізації фінансової стратегії розвитку

підприємства. Оскільки фінансова стратегія підприємства охоплює всі аспекти його фінансової діяльності, можна стверджувати, що елементи механізму фінансового менеджменту повинні містити механізми та інструменти формування та реалізації фінансової стратегії.

Таким чином, функціональні елементи реалізації механізму діагностики фінансового стану є тими напрямками втілення її результатів, за якими слід здійснювати роботу з метою підвищення ефективності діяльності підприємства загалом та системи фінансового менеджменту, зокрема.

3.2 Рейтинг ПрАТ «Хорольський механічний завод» як результат фінансової діагностики його фінансового стану

Важливим фактором конкурентоспроможності підприємства є ефективний фінансовий менеджмент, принциповою складовою якого є система антикризового управління. В умовах вітчизняної економіки та стану фінансової системи оптимізація діяльності підприємств вимагає вирішення цілого комплексу проблем, однією з найбільш актуальних з яких є забезпечення фінансової стійкості та рівноваги підприємств в умовах невизначеності та нестійкості економічного середовища під впливом чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Це, у свою чергу, потребує своєчасної та об'єктивної оцінки фінансово-господарського стану підприємства, відокремлення тимчасових проблем з ліквідністю від загроз стійкої неплатоспроможності.

Враховуючи той факт, що у вітчизняній практиці для оцінки фінансового стану підприємств за різними галузями використовуються методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства на основі застосування виокремлених розрахункових показників

запропонуємо їх застосовувати в рейтинговому оцінюванні місця досліджуваного підприємства серед конкурентів по обраній галузі.

В Україні схвалено Концепцію створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання [50], що складена на основі апробованого досвіду міжнародних рейтингових агентств, результати роботи яких використовуються інвесторами на міжнародних фінансових ринках. Запропонована система показників, що має бути в основі побудови рейтингу, повинна передбачати діагностику різних за змістом груп показників. Вони повинні включати діагностику майнового стану підприємства, його ліквідності та платоспроможності підприємства, фінансової стійкості а також ефективності діяльності через прибутковість, ділову та ринкову активність підприємства. Рейтингова оцінка фінансової установи характеризує ступінь її платоспроможності та фінансової стійкості, здатність своєчасно та в повному обсязі виплачувати відсотки і основну суму за борговими зобов'язаннями. Саме ці блоки показників у загальному розрахунковому значенні характеризують діяльність підприємства в комплексі.

Діагностика фінансового стану підприємства необхідна для раннього виявлення кризових симптомів задовго до проявлення її явних ознак. Така оцінка та прогнозування розвитку узагальненої оцінки фінансової діяльності підприємства являється предметом діагностики фінансової кризи.

Серед усієї сукупності інноваційно-активних підприємств нами відібрана галузь (за розділами), які пов'язані з безпосереднім машинобудуванням, і, зокрема, – виробництво машин і устаткування, до якої віднесене досліджуване підприємство.

В результаті нами обрано 15 підприємств, серед яких значна частина входить до найкращих високотехнологічних машинобудівних підприємств за критеріями: впровадження сучасних підходів до управління маркетингом, діяльність з управління ланцюгами постачання, присутність та успішність збуту на висококонкурентних зарубіжних ринках, ефективна політика науково-технічного розвитку виробництва, привабливість для інвестування.

Другий етап оцінювання результатів діагностування фінансового стану підприємства можна поділити на наступні підетапи: визначення джерел та періодичності збирання інформації; збирання інформації про результати діяльності машинобудівного підприємства за декілька періодів; формування системи показників, обчислення реалізованих і потенційних стратегічних можливостей та встановлення рівня їх використання для досліджуваних підприємств.

Зауважимо, що для характеристики діяльності підприємств досліджуваної галузі необхідно розраховувати показники, які дають змогу виявити виробничий потенціал підприємств, визначити рентабельність виробництва, ефективність використання наявних на підприємствах ресурсів та управління ними, стан використання та розміщення основних і оборотних засобів підприємств. Тому на основі розрахунку показників діагностики фінансового стану підприємства при розробці методичного підходу комплексної рейтингової оцінки були застосовані ті показники, які характеризують основні складові фінансово-господарської діяльності підприємств цієї галузі та розраховуються виключно за даними форм їх фінансової звітності, наведеної на офіційних сайтах підприємств.

Алгоритм методики комплексної порівняльної рейтингової оцінки фінансової стійкості підприємств та місце досліджуваного підприємства по галузі передбачає такі основні етапи: вибір методики рейтингового оцінювання; збір й аналітична обробка вихідної інформації за певний період; обґрунтування системи показників, що використовуються для рейтингової оцінки рівня фінансової стійкості; розрахунок підсумкового показника рейтингової оцінки; визначення рейтингу підприємств шляхом їх ранжирування за рівнем фінансової стійкості.

Для рейтингової оцінки рівня фінансової стійкості підприємств пропонуємо використовувати методи багатомірного порівняльного аналізу, зокрема бальний метод та метод Дельфі, та запропоновану раніше систему показників. Застосування бального методу оцінювання рівня фінансової стійкості підприємств передбачає оцінку показників фінансової стійкості згідно

зі шкалою оцінювання фінансового стану, урахування їх вагового значення і вагового коефіцієнту груп показників стану і структури капіталу та стану основних і оборотних активів й наприкінці визначення загального балу і порівняння його з допустимим балом, розрахованим на основі методики, розробленої Докієнко Л.М. [31].

Установлення рейтингової оцінки підприємств на основі коефіцієнтів стану і структури капіталу та стану основних і оборотних активів, на нашу думку, є найбільш доречним, адже вони якнайкраще характеризують фінансову забезпеченість й ефективність використання коштів підприємством.

Бальні значення показників досліджуваних підприємств зважені на вагомість кожного показника за формулою:

$$K_i = K\phi_i \times \alpha_i, \quad (3.1)$$

де K_i – значення i -го коефіцієнта з урахуванням вагомості;

$K\phi_i$ – фактичне значення i -го коефіцієнта;

α_i – вагоме значення i -го коефіцієнта.

Отримані за групами значення було відкориговано на ваговий коефіцієнт групи і визначено рейтинг підприємств на підставі інтегрального показника фінансової стійкості, що обчислений за формулою:

$$I_{\phi c} = \sum K_i \times \beta_i, \quad (3.2)$$

де β_i – ваговий коефіцієнт окремої групи показників.

Найбільш фінансово стійким є підприємства, що має найбільшу кількість балів. Це підприємство має найбільшу загальну кількість балів, тому що значення його показників фінансової стійкості є набагато вищими за нормативні, отже, воно найнадійніше, комерційна діяльність приносить найбільший ефект і воно є більш фінансово стійким.

Серед досліджуваних підприємств є підприємства, які за результатами комплексної оцінки отримали однакову кількість балів, що передбачає

подальше обґрунтування висновків щодо застосування тих чи інших значень показників, як зазначено у працях Поддєрьогіна А.М. та Наумової Л.Ю. [87]. Однак додаткові процедури ускладнюють технологію комплексної оцінки фінансової стійкості. Отримати однозначну відповідь щодо рейтингу підприємства за рівнем його фінансової стійкості дозволяє метод Дельфі.

Алгоритм побудови порівняльної комплексної діагностики рівня фінансової стійкості підприємств передбачає визначення рейтингу шляхом послідовної реалізації наступних процедур:

1. Визначена система критеріїв оцінки фінансової стійкості і показники, що входять до неї, обчислені за даними фінансової звітності порівнюваних підприємств. Розраховані показники записують у вигляді матриці a_{ij} , в якій рядки відповідають порядковим номерам показників, а графи відповідають порядковим номерам порівнюваних підприємств.

2. Для кожного показника визначається найкраще значення (воно може бути максимальним, мінімальним або іншим оптимальним значенням залежно від змісту показника) і проставляється в додаткову графу матриці, яка відповідає еталонному підприємству.

3. Матриця a_{ij} нормується за показниками додаткової графи, у результаті чого формується матриця x_{ij} координат підприємств відносно еталона. Її показники формуються шляхом ділення показників кожного рядка матриці a_{ij} на показник додаткової графи A_{\max} .

$$x_{ij}^{\max} = \frac{A_i}{A_{\max}} \quad (3.3)$$

4. Рейтингова оцінка кожного порівнюваного підприємства.

Геометричний зміст рейтингової оцінки – це відстань від точки з координатами показників порівнюваного підприємства до точки з одиничними координатами, що відповідає еталонному підприємству.

5. Упорядкування підприємств здійснюється за значеннями показника рейтингової оцінки. Найвищий рейтинг присвоюється підприємству, яке має мінімальне значення рейтингової оцінки.

Наведений алгоритм побудови порівняльної комплексної рейтингової оцінки може застосовуватись для порівняння як показників підприємств за звітний період, так і темпів зміни показників за порівняльні періоди. Порівняння підприємств буде об'єктивним, якщо воно водночас буде проводитись і на основі показників за звітний період, і на основі темпів змін показників, об'єднаних в єдину сукупність показників, використовуваних для порівняння.

Переваги обраної методики рейтингової оцінки полягають у тому, що вона:

- базується на комплексному, багатомірному підході до оцінки фінансової стійкості підприємства;
- здійснюється на основі даних фінансової звітності;
- є порівняльною оцінкою;
- використовує гнучкий обчислювальний алгоритм, що реалізує можливості математичної моделі порівняльної комплексної оцінки фінансової стійкості господарюючого суб'єкта.

Фінансовий стан підприємства є однією із найважливіших умов забезпечення конкурентоспроможності підприємства. Збалансованість у структурі джерел формування капіталу та його використання для фінансування активів характеризує стан фінансової рівноваги, перебуваючи в якому підприємство здатне досягти вищого рівня конкурентоспроможності. У стані фінансової рівноваги відбувається збалансоване фінансування сталого розвитку діяльності підприємства, чим забезпечується стійкість його конкурентної позиції [26].

Для обґрунтування економіко-математичної моделі оцінки взаємозв'язку конкурентоспроможності та фінансової рівноваги використано економічні показники 15 вітчизняних машинобудівних підприємств. Метою даного дослідження є встановлення кількісної оцінки взаємозв'язку фінансової рівноваги та конкурентоспроможності підприємства на прикладі галузі машинобудування.

Викладену вище методику було застосовано для визначення рівня фінансової стійкості ПРАТ «Хорольський механічний завод» у порівнянні з іншими підприємствами. На першому етапі дослідження проведене ранжирування машинобудівних підприємств за рейтингом їх конкурентоспроможності, визначеним на основі застосування методу відстаней (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Рейтинг машинобудівних підприємств України та його складові

Назва підприємства	реалізації продукції галузі машино-	чистого доходу від реалізації	доходу та собівартості реалізації	Рентабельність капіталу, %	фінансової незалежності,	Місце
ПРАТ «Роменський завод тракторзапчастина»	0,21	127,31	1,05	34,4	0,76	1
ПРАТ "Хорольський механічний завод"	1,67	122,32	0,93	15,52	0,84	2
ПРАТ «Турбоатом»	0,32	539,06	1,89	0,8	0,82	3
ПРАТ «Дніпровагонмаш»	0,92	98,89	1,43	9,2	0,74	4
ПРАТ «Насосенергомаш»	1,65	172,50	1,06	-3,6	0,61	5
ПРАТ «Крюківський вагонобудівний завод»	0,07	99,11	0,98	4,1	0,78	6
ПРАТ «Склоприлад»	0,02	72,87	1,08	1,9	0,92	7
ПРАТ «Верхньодніпровський машинобудівний завод»	0,15	120,88	0,89	1,2	0,58	8
ПРАТ «Уманьферммаш»	0,02	132,44	0,91	0,1	0,79	9
ПРАТ «Хмельницький завод ковальсько-пресового устаткування «Пригма-Прес»	1,13	92,66	0,85	0,4	0,42	10
ПРАТ «Український графіт»	0,19	68,45	0,82	1,3	0,68	11
ПРАТ «Полтавський турбомеханічний завод»	0,05	129,83	1,14	0,3	0,35	12
ПРАТ «Полтавамаш»	0,29	114,81	0,98	1,1	0,38	13
ПРАТ «ГРЕТА»	8,18	75,26	0,989	-3,6	0,02	14
ПРАТ «Мотор Січ»	0,02	46,52	0,92	-0,9	0,52	15

Примітка. Розраховано автором за даними фінансової звітності підприємств [117]

Наближеність кожного машинобудівного підприємства до еталона конкурентоспроможності розрахована за формулою:

$$K_i = \sqrt{\sum \left(\frac{a_{ij}}{a_{ietal}} \right)^2}, \text{ де} \quad (3.4)$$

K_i – відстань до еталону конкурентоспроможності;

a_{ietal} – еталонне значення і-го показника;

a_{ij} – фактичне значення і-го показника j-го підприємства.

За еталон взяті найвищі значення показників по обраній групі машинобудівних підприємств, а саме: частка в обсязі реалізації продукції галузі машинобудування, темп росту чистого доходу від реалізації продукції, співвідношення чистого доходу та собівартості реалізації продукції, рентабельність капіталу, коефіцієнт фінансової незалежності.

На другому етапі даного дослідження з метою забезпечення можливості не лише ретроспективної, а й прогнозової оцінки рейтингу конкурентоспроможності машинобудівного підприємства залежно від його фінансового стану розроблена кореляційно-регресійна модель, результативним показником якої виступає відстань до еталону конкурентоспроможності

У таблиці 3.2 представлено розподіл рівнів використання реальних рівнів машинобудівних підприємств за отриманими інтервалами інтегрального показника.

Таблиця 3.2 – Інтерпретація значень інтегрального показника фінансового стану машинобудівних підприємств

Рівень фінансового стану підприємства	Значення інтегрального показника	Ступінь відповідності характеристик максимальним значенням
Високий	(0,248; 0,378]	Параметри наближаються до максимальних або знаходяться на рівні достатньо високих значень
Достатній	(0,124; 0,248]	Більша частина параметрів знаходиться на достатньому/ задовільному рівні
Низький	(0; 0,124]	Більша частина параметрів знаходиться на низькому рівні
Критичний	[-0,124; 0]	Значна частина параметрів знаходиться на критичному рівні

Інтерпретація та аналіз результатів оцінювання здійснюється на основі визначення рівня використання стратегічних можливостей підприємств за

шкалою інтервалів інтегрального показника. Враховуючи, що розкид значень показника виходить за межі стандартного діапазону $[0; 1]$, для вирішення поставленого завдання доцільно використати метод групування даних.

Дана шкала дозволяє оцінити рівень використання стратегічних можливостей підприємств у різні досліджувані періоди та виявити динаміку процесів і ефективність управління ними. Результати подано у таблиці 3.3.

Застосовуючи розроблену шкалу, представимо аналітичне групування підприємств, що досліджуються, у таблиці 3.3.

Таблиця 3.3 – Групування машинобудівельних підприємств в Україні

Групи підприємств за відстанню до еталону	Кількість підприємств у групі, одиниць	Середня відстань до еталону, одиниць	Накопичена частота, %
$[-0,124; 0]$	6	-0,111	16,7
$(0; 0,124]$	4	0,103	14,5
$(0,124; 0,248]$	3	0,194	10,2
$(0,248; 0,378]$	2	0,327	9,9
Всього	15	X	X

Як свідчать розрахункові дані, ПрАТ «Хорольський механічний завод» має досить високий рейтинг серед обраних для аналізу підприємств машинобудівельного напрямку. Так, ПрАТ «Хорольський механічний завод» розташоване найближче від підприємства-еталону за розрахунковим значенням комплексного показника фінансового стану. На найвищій позиції у рейтингу визначено ПрАТ «Роменський завод тракторзапчастина», яке характеризується кращими розрахунковими значеннями показників, порівняно із ПрАТ «Хорольський механічний завод».

На нашу думку, описаний і апробований на офіційних даних вітчизняних машинобудівних підприємств рейтинговий метод оцінки інтегрального рівня їх фінансового стану напрямку є результативним, дав змогу глибоко оцінити вплив визначених аспектів фінансової діяльності виокремлених підприємств на загальний рівень їх фінансового стану з урахуванням змін за аналізований період.

Узагальнюючи вищевикладене, зазначимо, що запропоновані нами методичні підходи до оцінки фінансового стану підприємства дадуть можливості, виходячи з цілей та задач аналізу, вибирати, готувати й оцінювати наявну інформацію, обґрунтовувати застосування обліково-аналітичних процедур і способів аналізу, підводити його підсумки, формувати висновки і розробляти рекомендації, проводити порівняльну оцінку рівня фінансової незалежності підприємств. Крім цього, вони будуть сприяти раціональній побудові функціональної системи взаємозв'язків з проведення аналізу, підвищенню його якості й ефективності.

Викладена методика оцінки фінансової стійкості дозволяє виконувати як експрес-діагностика, так і глибокий деталізована діагностика. Вона пристосована до вимог внутрішніх і зовнішніх користувачів, надає можливості проводити комплексну діагностику і оцінювати діяльність підприємств у динаміці, і порівняно з іншими підприємствами галузі, дозволяє адаптувати методику оцінки фінансової стійкості для підприємств різних організаційно-правових форм власності.

3.3 Прогнозування фінансового стану ПрАТ «Хорольський механічний завод» як результат його діагностики

Ефективне всебічне управління підприємством в сучасних умовах стає складним без використання сучасних методів економіко-математичного моделювання та економічно-статистичного аналізу. Це, насамперед, пов'язано з тим, що на діяльність будь-якого підприємства впливають багато факторів. Оцінити результати їх дії можливо методами статистики, основу яких становлять побудова і аналіз відповідної математичної моделі.

Для багатфакторних моделей чи явищ доцільно використовувати методи множинного кореляційно-регресійного аналізу, які дають змогу вивчити та

кількісно оцінити внутрішні і зовнішні наслідкові зв'язки між утворюючими модель факторами та встановити закономірності функціонування і тенденції розвитку досліджуваної результативної ознаки. У зв'язку з цим доцільно доповнювати результати факторного аналізу використанням апарату економіко-математичного моделювання.

Застосування кореляційно–регресійного аналізу для прогнозування результатів діяльності підприємства дає змогу керівництву підприємства обирати оптимальні варіанти його розвитку у майбутньому періоді. Оцінити результати дії досліджуваних чинників можливо методами статистики, основу яких становлять побудова і аналіз відповідної математичної моделі. Для багатфакторних моделей чи явищ доцільно використовувати методи множинного кореляційно-регресійного аналізу, які дають змогу вивчити та кількісно оцінити внутрішні і зовнішні наслідкові зв'язки між утворюючими модель факторами та встановити закономірності функціонування і тенденції розвитку досліджуваної результативної ознаки.

Технологія аналізу на основі тренду використовується у випадку, коли необхідно виявити загальну тенденцію змін. У цьому випадку, прогнозування значень результативного показника здійснюється на основі динаміки його значень у минулих періодах. З цією метою будемо використовувати кореляційно-регресійний аналіз, який дозволить перейти від функціонального зв'язку між факторами та результативним показником до стохастичної залежності.

Кореляційно-регресійний аналіз забезпечує визначення впливу факторів, для яких не можливо побудувати жорстку детерміновану факторну модель. Для своєї реалізації, кореляційно-регресійний аналіз потребує виконання низки умов:

- для побудови рівняння регресії необхідна певна сукупність об'єктів: у нашому дослідженні – просторово-часова (дані по базовому підприємству за 2013-2015 роки розподілялися за кварталами);
- необхідний достатній обсяг спостережень;

– сукупність має бути однорідною. Кореляційно-регресійний аналіз розв’язує два основні завдання: визначення за допомогою рівняння регресії аналітичної форми зв’язку між результативним і факторним показниками та встановлення рівня щільності зв’язку між ними.

Невід’ємними складовими механізму управління фінансовим станом підприємства є планування і прогнозування його майбутньої позиції на ринку. Коротко- та довгострокові плани й прогнози дають можливість встановити обґрунтованість розрахункових фінансових показників, прийнятих фінансових та інших рішень щодо здійснення господарських операцій на підприємстві. Фінансове прогнозування, яке має здійснюватися за показниками, отриманими в процесі діагностики фінансового стану підприємства, передуює плануванню, а також визначає різні вектори розвитку фінансово-економічної ситуації на підприємстві.

Процес прогнозування фінансового стану підприємства являє собою передбачення майбутнього обсягу та розміщення фінансових ресурсів підприємства на визначений наперед період через всебічне дослідження динаміки розвитку певного підприємства як суб’єкта господарської діяльності на фоні національних економічних змін, а також процес обґрунтування перспектив розвитку підприємства.

Основні функції прогнозування розглянемо докладніше [90]:

- діагностування з метою виявлення тенденцій розвитку підприємства і вибору моделей й методів прогнозування можливих цілей і напрямків розвитку об’єкта прогнозування;
- різнопланову оцінку наслідків реалізації кожного з можливих варіантів розвитку об’єктів прогнозу: соціальних, економічних, наукових, технічних, екологічних;
- визначення змісту заходів щодо забезпечення реалізації можливостей та послаблення впливу загроз кожного з можливих варіантів розвитку прогнозованих подій;

– оцінка об'єкта прогнозування через розрахунок можливих витрат і ресурсів на впровадження розроблених заходів.

Важливість прогнозування фінансового стану обумовлюється тим, що воно дозволяє:

– виявити фінансові проблеми, які можуть виникнути у підприємства в перспективі;

– оцінити фінансовий стан підприємства в майбутньому під впливом різноманітних факторів;

– визначити можливі перспективні джерела фінансування діяльності підприємства в плані його розширення, подальшого виживання, боротьби з неплатоспроможністю тощо;

– визначити найбільш прийнятну структуру капіталу підприємства та ін.

Саме прогнозування в ПРАТ «Хорольський механічний завод» можна поділити на певні етапи [51; 90].

На першому етапі – збір даних – передбачається отримання даних та перевірка їхньої достовірності. Він вважається найважливішим для перевірки.

На другому етапі – редукція даних – відбувається збір даних, необхідних для точності виконання прогнозу.

На третьому етапі – побудова моделі та її оцінка – відбувається підбір моделі прогнозу, яка найбільшою мірою відповідає особливостям зібраних даних у сенсі мінімізації помилок прогнозу. Чим простішою буде модель, тим краще вона сприйматиметься керівництвом підприємства, яке буде відповідати за прийняті рішення, і вищою буде їхня довіра до отриманого прогнозу.

Четвертий етап – екстраполяція вибраної моделі – передбачає фактичне отримання необхідного прогнозу.

На п'ятому етапі – оцінка отриманого прогнозу – здійснюється порівняння обчислених величин. Для цього частина фактичних величин виключається із множини даних, які підлягають аналізу. Після того, як модель прогнозу буде підібрана, виконується прогноз на ці періоди і порівнюється із відомими досліджуваними значеннями.

Використання математичних методів моделювання і прогнозування для вирішення різних проблем фінансового розвитку підприємства передбачає наявність ефективної системи управління. Питання щодо використання методів прогнозування в умовах ринку, а також щодо фінансового прогнозування та прогнозування фінансового стану підприємства розглянуті в працях І. Т. Балабанова [4], А. Гольдберг, М. Корольова, О. Кравець [56], Е. Бреслава [7] тощо.

Застосування методологічного апарату фінансового прогнозування розглянемо на прикладі застосування фінансової звітності ПрАТ «Хорольський механічний завод».

Цей етап дослідження передбачає розробку та формування кореляційно-регресійної моделі для здійснення процесу прогнозування фінансового стану ПрАТ «Хорольський механічний завод».

Прогнозування фінансового стану на основі застосування процедури кореляційно-регресійного аналізу передбачає побудову економіко-математичної моделі, яка має вигляд рівняння регресії або кореляційного зв'язку, що характеризує статистичну залежність результативного показника фінансової діяльності досліджуваного підприємства від факторного (тобто парні кореляційні зв'язки) або від кількох змінних факторних показників (тобто множинні кореляційні зв'язки). Визначення тісноти зв'язку, яка є між змінними показниками, відбувається на основі побудови регресійної моделі:

$$Y = f(x_1, x_2, x_3 \dots x_n) \quad (3.5)$$

Розрахунок рівня прогнозованого результативного показника здійснюється шляхом підстановки в рівняння кількісного значення відповідних ознак-факторів. Ефективність використання кореляційно-регресійних моделей полягає в тому, що на основі цього методу виявляються і досліджуються численні ситуації, які не піддаються аналізу експертними методами.

Побудова багатфакторної моделі ґрунтується на включенні до неї фінансових показників 15-ти акціонерних товариств галузі виробництва машин

та устаткування в Україні. Усі показники розраховані на основі використання їх фінансової звітності, офіційно наданої до публічного використання в електронному вигляді як на офіційному сайті Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України [117], так і офіційних сайтах самих юридичних осіб.

При розрахунку багатофакторної моделі вивчимо вплив темпів росту чистого доходу від реалізації продукції (X_1) та співвідношення чистого доходу до собівартості продукції (X_2), а також рентабельності капіталу (X_3) й коефіцієнта фінансової незалежності (X_4) на рейтинг серед провідних машинобудівних підприємств України.

Повний інтерес для економічного трактування отриманих значень має розрахунок матриці коефіцієнтів парної кореляції (табл. 3.4), що дає можливість визначити тісноту зв'язку між чинниками, що відібрані для включення до економіко-математичної моделі.

Таблиця 3.4 – Матриця парних коефіцієнтів кореляції $r_{(i,j)}$

Фактори	X_{1i}	X_{2i}	X_{3i}	X_{4i}	Y
X_{1i}	1	0,66871	0,31382	-0,02135	-0,66812
X_{2i}	—	1	0,51221	-0,04521	-0,48523
X_{3i}	—	—	1	0,35453	-0,04217
X_{4i}	—	—	—	1	0,12548
Y	—	—	—	—	1

Отримані результати свідчать, що найбільш тісний зв'язок (0,66871) спостерігається між першим та другим індикаторами фінансової рівноваги підприємств. Втім, дана пара змінних факторів не підлягає виключенню з моделі, оскільки межею парного коефіцієнту кореляції є максимальне значення 0,85 ($r_{(1,2)} > 0,85$). Слід вказати на середню тісноту зв'язку рейтингу конкурентоспроможності машинобудівних підприємств з обома індикаторами фінансової рівноваги. Економічна суть цієї статистичної оцінки полягає в тому, що фінансовий стан відіграє вагомий роль у формуванні конкурентних переваг підприємства. Економічна доцільність та раціональність використання фінансових ресурсів підприємства впливає на його конкурентний статус. Залежно від того чи перебуває підприємство у фінансовій рівновазі, чи

переживає період нестабільності його конкурентна позиція, відповідно, посилюється або послаблюється (табл. 3.5).

Таблиця 3.5 – Тіснота та напрям зв'язку між змінними економіко-математичної моделі оцінки взаємозв'язку рейтингу конкурентоспроможності та фінансового стану по групі машинобудівних підприємств України

Коефіцієнт парної кореляції між змінними	Межі, в яких знаходиться модульне значення коефіцієнту парної кореляції	Тіснота зв'язку	Напрямок зв'язку
$r(X_1, X_2) = 0,66871$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_1, X_3) = 0,31382$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_1, X_4) = -0,02135$	$0,1 > r_{ij} $	Дуже слабкий зв'язок	Зворотній зв'язок
$r(X_1, Y) = -0,66812$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_2, X_3) = 0,51221$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_2, X_4) = -0,04521$	$0,1 > r_{ij} $	Дуже слабкий зв'язок	Зворотній зв'язок
$r(X_2, Y) = -0,48523$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_3, X_4) = 0,35453$	$0,3 < r_{ij} < 0,7$	Середній зв'язок	Прямий зв'язок
$r(X_3, Y) = -0,04217$	$0,1 > r_{ij} $	Дуже слабкий зв'язок	Зворотній зв'язок
$r(X_4, Y) = 0,12548$	$0,1 < r_{ij} < 0,3$	Слабкий зв'язок	Прямий зв'язок

Результати порівняння коефіцієнтів парної кореляції, розрахованих між змінними кінцевої моделі, з величиною множинного коефіцієнта кореляції (0,3881) доводять, що у масиві існують пари пов'язаних змінних (табл. 3.6). Перевірка зв'язків між факторами, відібраними для включення до моделі, із застосування алгоритму Фаррара-Глоубера показала, що наявність пов'язаних змінних не є наслідком мультиколінеарності (χ^2 розрах.= 22,015 < χ^2 табл.= 23,202). Це означає, що в масиві змінних вплив жодного фактору не розцінюється як визначальний порівняно з іншими.

Таблиця 3.6 – Порівняння парних коефіцієнтів кореляції з множинним коефіцієнтом кореляції

Величина парного коефіцієнту кореляції	Порівняння (<, >)	Змінні	Характеристика зв'язку
$r(X_1, X_2) = 0,66871$	$ r_{1,2} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_1 і X_2	непов'язані між собою
$r(X_1, X_3) = 0,31382$	$ r_{1,3} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_1 і X_3	не пов'язані між собою
$r(X_1, X_4) = -0,02135$	$ r_{1,4} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_1 і X_4	не пов'язані між собою
$r(X_1, Y) = -0,66812$	$ r_{1,Y} > r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_1 і Y	пов'язані між собою
$r(X_2, X_3) = 0,51221$	$ r_{2,3} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_2 і X_3	пов'язані між собою
$r(X_2, X_4) = -0,04521$	$ r_{2,4} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_2 і X_4	не пов'язані між собою

$r(X_3, X_4) = 0,35453$	$ r_{3,4} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_3 і X_4	не пов'язані між собою
$r(X_3, Y) = -0,04217$	$ r_{3,Y} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_3 і Y	не пов'язані між собою
$r(X_4, Y) = 0,12548$	$ r_{4,Y} < r_{кр.} = 0,3881$	змінні X_4 і Y	не пов'язані між собою

Таким чином, оцінка тісноти взаємозв'язку між змінними факторами свідчить про те, що обрані нами чинники можуть бути включені модель.

В результаті розрахунків отримано рівняння множинної регресії (табл. 3.7).

Таблиця 3.7 – Показники кореляційно-регресійної моделі

Коефіцієнти моделі	Вагові значення коефіцієнтів моделі	Стандартні похибки коефіцієнтів змінних	t-критерій для коефіцієнтів моделі	Коефіцієнти еластичності (K_i)
a_0	13,6634	1,5328	9,5288	x
a_1	-3,7833	1,3877	-2,7372	-0,1836
a_2	-0,4543	1,2224	2,0825	-0,1232
a_3	-0,5762	0,9216	-2,0743	-0,1348
a_4	0,0352	0,1017	0,3248	0,0489

Охарактеризуємо параметри рівняння (3.6):

$$y = 13,6634 - 3,7833 \times X_1 - 0,4543 \times X_2 - 0,5762 \times X_3 + 0,0352 \times X_4 \quad (3.6)$$

Охарактеризуємо параметри рівняння (3.6), беручи до уваги, що параметр «Y» характеризує місце у рейтинговій шкалі фінансового стану підприємства. Тому чим меншою є величина «Y», тим вищий рейтинг підприємства.

1. При зростанні темпів росту чистого доходу від реалізації продукції (X_1) на 1 за умов незмінності інших факторів місце підприємства у рейтингу в середньому підвищується на 3,7833.

2. Збільшення показника співвідношення чистого доходу до собівартості продукції (X_2) на 1 за умов незмінності інших факторів впливає на зростання рейтингового місця на шкалі фінансового стану машинобудівних підприємств в середньому на 0,4543.

3. Зростання рентабельності капіталу машинобудівного підприємства (X_3) на 1 за умов незмінності інших факторів призводить до підвищення рейтингу в середньому на 0,5762.

4. Зростання фінансової незалежності (X_4) на 1 за умов незмінності інших факторів обумовлює підвищення місця машинобудівного підприємства у рейтингу в середньому на 0,0352.

Проведемо статистичну характеристику моделі (3.6) за даними табл. 3.8.

Таблиця 3.8 – Параметри для характеристики економіко-математичної моделі оцінки взаємозв'язку фінансової позиції машинобудівних підприємств України

Показник	Значення	Показник	Значення
Коефіцієнт детермінації	0,4782	Табличне значення критерію Фішера	2,7857
Стандартна похибка регресії	3,287	Табличне значення критерію Стьюдента	2,1992
Критерій Фішера	4,7526	Число ступенів свободи	14,0

Значення множинного коефіцієнту детермінації ($R^2 = 0,4582$) показує, що зміна місця у рейтингу машинобудівних підприємств на 45,82% визначається впливом факторів включених в модель, і на 52,18 % – впливом інших, неврахованих нами факторів.

Про достовірність отриманих значень вагових коефіцієнтів в моделі свідчать результати порівняння t-критеріїв кожного фактора „ X_i ” з табличним значенням критерію Стьюдента на рівні значимості 0,95 та числом ступенів свободи 14.

Так, по абсолютній величині t-критерії вагових коефіцієнтів a_0 , a_1 є більшими за табличне значення критерію Стьюдента ($t_{\text{ТАБЛ}}$), що дорівнює 2,1992. Водночас спостерігаємо, що $ta_2 < t_{\text{ТАБЛ}}$, $ta_3 < t_{\text{ТАБЛ}}$. Це означає, що отримані величини a_2 та a_3 статистично не відрізняються від нуля, тобто є не точними або зміщеними внаслідок можливо недостатньої кількості спостережень або переважаючого впливу на результативний критерій коефіцієнта покриття.

За критерієм Фішера можна стверджувати, що з ймовірністю 0,95 модель є достовірною, оскільки $F_{\text{розрах.}} = 4,7526$ більше за $F_{\text{табл.}} = 2,7857$. Отже, можемо зробити висновок, що дана модель є придатною для її використання з метою прогнозування місця машинобудівного підприємства у рейтингу

конкурентоспроможності шляхом підстановки ймовірних значень показників, що характеризують стан його фінансової рівноваги.

Таким чином, можна зробити висновок, що прогнозування та моделювання фінансового стану підприємства – це дуже важлива функція управління. Результатом проведеного дослідження є виведена економіко-математична модель, яка дозволяє кількісно описати взаємозв'язок рейтингу конкурентоспроможності та стану фінансової рівноваги машинобудівного підприємства. Дана модель розширює інструментарій дослідження фінансових факторів формування конкурентного статусу підприємства. Застосований алгоритм її розробки є практично придатним для проведення аналогічного моделювання взаємозв'язку конкурентоспроможності й фінансової рівноваги підприємств інших видів економічної діяльності. Для керівництва ПРАТ «Хорольський механічний завод» оцінка отриманих даних є важливою інформаційною основою щодо формування і впровадження майбутньої стратегії розвитку, вчасності застосування коригуючих для вирівнювання та покращення діяльності в майбутньому.

Висновки за розділом 3

Обґрунтування шляхів покращення фінансового стану підприємства на основі розвитку методики його діагностики дало змогу зробити такі висновки.

Розроблена концептуальна модель фінансової діагностики підприємства враховує специфіку сучасного етапу розвитку економіки і фінансів України, покликана забезпечити стійкий базис ефективного розвитку підприємства у довгостроковому періоді за рахунок характеристик, що можна коротко сформулювати таким чином: визначені у процесі дослідження складові елементи моделі забезпечують ефективну управлінську взаємодію на основі обміну інформацією, здійснення функцій діагностики, що спрямовані на

досягнення цілей підприємства, дозволить максимально підвищити ефективність фінансового менеджменту підприємства; фактори впливу на фінансові результати діяльності підприємств розподілено на зовнішні та внутрішні; до принципів здійснення фінансової діагностики підприємств віднесено такі як автентичності, точності, визначеності, формалізації, відповідності, об'єктивності, інформативності, своєчасності, комплексності. Дотримання їх у процесі діагностики дозволить підвищити якість управління фінансовою діяльністю підприємства за рахунок постійного нагляду за здійсненням фінансових та господарських операцій, дослідження ризикових операцій, оцінку результатів діяльності підприємства, побудову висновків про рівень фінансової дисципліни та розробку шляхів її зміцнення.

На основі вивченого досвіду діагностики фінансового стану підприємств різних галузей запропоновано розвинути методичний підхід рейтингового оцінювання підприємств машинобудівельної галузі, який враховує особливості діяльності машинобудівельних підприємств. Здійснюється визначення показників підприємства-еталона, яке отримало найкращі результати розвитку в досліджуваній період за відповідних умов господарювання. Це дозволило комплексно оцінити рейтингову позицію ПрАТ «Хорольський механічний завод» серед підприємств-конкурентів.

На основі використання методики прогнозування характеристик фінансового стану підприємства, взятих як фактори впливу на рейтинг його конкурентоспроможності серед підприємств-конкурентів, розраховано прогноз фінансового стану ПрАТ «Хорольський механічний завод. При розрахунку багатофакторної моделі вивчено вплив темпів росту чистого доходу від реалізації продукції (X_1) та співвідношення чистого доходу до собівартості продукції (X_2), а також рентабельності капіталу (X_3) й коефіцієнта фінансової незалежності (X_4) на рейтинг фінансового розвитку серед провідних машинобудівних підприємств України. Отримані числові значення та їх трактування є основою для наступного прогнозування розвитку фінансового

стану підприємства, що формувати умови для подальшого підвищення конкурентоспроможності його у майбутньому.

ВИСНОВКИ

Результати проведеного дослідження в дипломній роботі на тему «Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення» дозволяють зробити наступні висновки.

1. Систематизація наукових думок з приводу трактування сутності поняття діагностики фінансового стану підприємства дала змогу запропонувати таке визначення: діагностика фінансового стану підприємства – це сукупність чітко визначених заходів на основі аналізу найважливіших параметрів фінансово-господарської діяльності підприємства із застосуванням сучасного методичного інструментарію фінансового аналізу для забезпечення необхідного інформаційного масиву даних з метою обґрунтування таких управлінських рішень, які направлені на створення та підтримку умов довгострокового розвитку підприємства.

2. Доведено, що діагностика в системі управління підприємством являє собою комплексну, багатофакторну категорію, що об'єднує дослідження базових показників господарської діяльності соціально-економічної системи, всебічний аналіз впливу внутрішніх і зовнішніх факторів на фінансово-економічний стан підприємства та обумовлює експертну специфіку оцінювання заходів і перспектив фінансового розвитку (оздоровлення), а також досягнення цілей прогнозування. Відповідно, сутність діагностики полягає у здатності оперативно розпізнавати дестабілізуючі фактори та процеси на підприємстві, забезпечувати прийняття випереджуючих управлінських заходів з метою запобігання виникнення нових проблем у розвитку організації та підвищення ефективності системи управління в цілому.

3. Аналіз сучасних методик діагностики фінансового стану підприємства довів відсутність єдиного загальноприйнятого підходу до виміру якісного рівня фінансового розвитку підприємства. Це викликало необхідність дослідження та подальшого вдосконалення методичного забезпечення

діагностики фінансового стану підприємства. Недоліками вітчизняних та зарубіжних методик визначено ігнорування галузевої специфіки досліджуваних підприємств, суб'єктивність формування вибірки показників, що входять до моделей, неврахування критерію мультиколінеарності, відсутність достатньої інформації для розрахунків вагових коефіцієнтів, недостатнє теоретичне та емпіричне обґрунтування критичних точок (чи інтервалів) для окремих фінансових індикаторів, що призводить до неточного фіксування нормативних значень фінансових показників, проблема достовірності інформації та проблеми, пов'язані із її отриманням.

4. Результати аналізу фінансово-господарської діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» засвідчили позитивну динаміку ефективності використання майна, яким розпоряджається підприємство, раціональність процесів формування структури майна підприємства та джерел його формування через встановлену відповідність строків залучення капіталу термінам їх авансування в активи, наявність достатнього обсягу власних внутрішніх фінансових ресурсів, отримано чистий прибуток за результатами діяльності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за аналізований період. Тому, в сучасних динамічних умовах впливу зовнішнього середовища керівництву підприємства потрібно налагоджувати механізм завчасного передбачення виникнення загроз, що можуть негативно вплинути на фінансовий стан підприємства.

5. Діагностика розрахункових показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Хорольський механічний завод» за три роки засвідчила високий рівень платіжної дисципліни. Підприємство належить до фінансово стійких з абсолютно стійним фінансовим станом. Фінансова рівновага ПрАТ «Хорольський механічний завод», що характеризується перевищенням обсягів чистих активів над зобов'язаннями перед кредиторами на високому рівні. Керівництву ПрАТ «Хорольський механічний завод» рекомендовано продовжувати акцентувати увагу на підтримання такого рівня фінансової стійкості шляхом постійного діагностування фінансового стану

підприємства, нарощення внутрішніх економічних умов росту ринкової вартості та зміцнення позицій у конкурентному середовищі, застосування ефективних методів управління наявним ресурсним потенціалом тощо.

6. Розраховано показники фінансового становища ПрАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018 рр. Підприємство знаходиться у стадії розвитку діяльності, покращення управління дебіторсько-кредиторською заборгованістю, при незначному їх збільшенні, що є наслідком розширення обсягів діяльності підприємства та лояльності умов оплати поставленої продукції споживачам та замовникам; ділової активності й ефективності використання оборотних активів підприємства, що мало прояв в прискоренні їх оборотності та отриманні вивільнення з господарського обороту коштів. Позитивним для ПрАТ «Хорольський механічний завод» є тенденція зростання ефективності використання оборотних активів, що, у свою чергу, є основою для збільшення рівня самофінансування та платоспроможності, нарощення в майбутньому ринкового потенціалу ПрАТ «Хорольський механічний завод» та посилення домінуючих позицій на ринку. Підприємство нарощує свою діяльність на ринку в умовах впливу дестабілізуючих чинників як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, має позитивні результати господарювання, що є результатом правильного менеджменту з боку керівництва.

7. Розроблено та запропоновано концептуальну модель фінансової діагностики підприємства покликана забезпечити стійкий базис ефективного розвитку підприємства у довгостроковому періоді за рахунок ефективної взаємодії елементів моделі (ядро фінансової діагностики, механізм її функціонування та функціональні елементи реалізації), які у своїй нерозривній сукупності забезпечують ефективну реалізацію функцій діагностики з метою досягнення мети та цілей розвитку підприємства. Групування факторів впливу на фінансові результати діяльності підприємства розподілено на зовнішні (міжнародні, національні та ринкові) та внутрішні, а також розвиток та дотримання принципів у процесі фінансової діагностики підприємств дозволить

підвищити якість управління фінансовою діяльністю підприємства за рахунок постійного нагляду за здійсненням фінансових та господарських операцій, дослідження ризикових операцій, оцінки результатів діяльності підприємства, обґрунтуванні висновків про рівень фінансової діагностики та наданні пропозицій щодо шляхів її зміцнення.

8. Апробовано методику діагностики фінансового стану машинобудівних підприємств на прикладі ПрАТ «Хорольський механічний завод» на основі розрахунку рейтингу, де базою зіставлення підприємств-конкурентів є найкраще підприємство-еталон за результатами діяльності в аналізованій сукупності. Даний метод діагностики на основі оцінки інтегрального показника фінансового стану машинобудівних підприємств дав змогу комплексно оцінити рейтингову позицію ПрАТ «Хорольський механічний завод» серед конкурентів у галузі машинобудування. Відібрана сукупність показників оцінки рейтингової позиції підприємства показала реальні та потенційні напрями його розвитку у майбутньому.

9. Застосовано методику прогнозування фінансового стану підприємства на основі розрахунку багатофакторної моделі. Вивчено вплив відібраних показників темпів росту чистого доходу від реалізації продукції, співвідношення чистого доходу до собівартості продукції, рентабельності капіталу й коефіцієнта фінансової незалежності на рейтинг фінансового розвитку ПрАТ «Хорольський механічний завод» серед провідних машинобудівних підприємств України. Оцінка отриманих розрахункових результатів стала базою для побудови прогнозу розвитку фінансового стану підприємства в майбутньому. Це, у свою чергу, вплине на зниження потенційних втрат в довгостроковій перспективі та утримання своєї ніші на ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азарова А.О. Математичні моделі та методи оцінювання фінансового стану підприємства: монографія / А.О. Азарова, О.В. Рузакова; ВНТУ. – Вінниця: ВНТУ, 2010. – 172 с.
2. Базецька Г. І. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері : навч. посібник / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко. – Харків: ХНАМГ, 2012. – 292 с.
3. Бакунов О.О. Концептуальні основи управління економічною стійкістю торговельного підприємства: монографія / О.О. Бакунов, О.В. Сергєєва. – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – 230 с.
4. Балабанов И. Т. Основы финансового менеджмента: учебн. пособие. – Москва : Финансы и статистика, 2000. – 527 с.
5. Батракова Т. І. Рання діагностика та фінансовий аналіз стану підприємства як частина антикризисного управління / Т. І. Батракова, В. В. Конєв // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. – 2016. – Вип. 17(2). – С. 57-59.
6. Бердникова Т.Б. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия: учебное пособие / Т.Б. Бердникова.-Москва:Инфра – 2004. – 432 с.
7. Бреслав Е. Финансовое прогнозирование: учеб. пособие. – Невинномысск, 2006. – 221 с.
8. Білик М. Д. Фінансовий стан підприємства: теорія, методика / М. Д. Білик, І. Л. Котов // Формування ринкових відносин в Україні. – 2013. – № 5. – С. 86-92.
9. Бланк И.А. Управление финансовыми ресурсами. – Москва: Омега–Л, ООО «Эльга», 2011. – 768 с.
10. Бланк И.А. Финансовый менеджмент: учебный курс. – Киев: Ника. – Центр, Эльга, 2001.– 528 с.

11. Ванькович Д.В. Організація системного підходу в управлінні фінансовими ресурсами / Д.В. Ванькович // Регіональна економіка. – 2001. – №3. – С. 225–231.
12. Вартанов А. С. Экономическая диагностика деятельности предприятия: организация и методология / А. С. Вартанов. – Москва: Финансы и статистика, 1991. – 80 с.
13. Верланов О. Ю. Оцінка фінансового стану підприємств: питання методології та методики : автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.01.08 „Економіка та управління” / О.Ю. Верланов; Інст-т регіональних досліджень (м. Львів). – Львів, 2010. – 22 с.
14. Ващенко Л.О. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення: монографія / Л.О. Ващенко, П.М. Сухарев. – Донецьк: «Вебер», 2007. – 185 с.
15. Верланов О.Ю. Методологічні проблеми оцінки фінансового стану підприємств / О.Ю. Верланов // Економічні науки. Наукові праці. – 2005. – Т. 38. Вип. 25. – С. 108-113.
16. Внукова Н. М. Формування системи кількісних показників оцінки фінансового стану підприємства / Н. М. Внукова, Н. І. Зінченко // Фінанси України. – 2006. – № 12. – С. 112 – 121.
17. Воронкова А. Е. Діагностика стану підприємства: теорія і практика : монографія / За заг. ред. проф. А. Е. Воронкової. – Харків : ВД «ІНЖЕК», 2006. – 448 с.
18. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств / М. А. Болюх. – Київ : Кондор, 2007. – 180 с.
19. Гасій О. В. Фінансовий стан суб'єкта підприємництва: сутність та оцінка / О. В. Гасій, І. П. Зосімов // міжнар. наук.-практич. конф. «Перспективи модернізації економіки та фінансової системи України» (м. Запоріжжя, 7 верес. 2018 р.). – Запоріжжя: Класичний приватний університет, 2018. – С. 92-94.

20. Гече С.Ф. Модель прогнозування фінансового стану підприємств на основі фінансових показників / С.Ф. Гече // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія : Економіка. – 2014. – Вип. 1. – С. 162-164.
21. Георгица И.В. Об одном алгоритме диагностики вероятности банкротства / И.В. Георгица, Н.А. Дмитриева // Ресурсы предприятия и антикризисное управление: Сб. науч. тр. / Южно-Российский гос. техн. ун-т / за ред. Е.Б. Колбачев. – Новочеркасск: ЮРГТУ, 2001. – С.18–26
22. Герасименко С.С. Передбачення фінансового стану підприємства при оцінці його здатності до продовження діяльності / С.С. Герасименко, Н.А. Головач // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – №4 (22). – С. 2 – 4.
23. Головка В. І. Фінансово–економічна діяльність підприємства: контроль, аналіз та безпека / В. І. Головка, В. А. Мінченко, В. М. Шарманська. – Київ : Центр навчальної літератури, 2006. – 446 с.
24. Городня Т. А. Економічна та фінансова діагностика: навчальний посібник / Т. А. Городня, І. П. Мойсеєнко. – Львів: «Магнолія», 2008. – 282 с.
25. Гострик О.М. Прогнозування фінансової стійкості підприємства з використанням трендового кореляційно-регресійного аналізу / О.М. Гострик, Л.О. Бойко та ін. // Вісник соціально-економічних досліджень. –2010. – № 38(1). – С. 238–242.
26. Гудзь Т. П. Економіко-математичне моделювання взаємозв'язку конкурентоспроможності та фінансової рівноваги машинобудівних підприємств України [Електронний ресурс]/ Т. П. Гудзь. – 2018. – С. 305-317. – Режим доступу: <http://dspace.puet.edu.ua/bitstream/123456789/5962/3/Гудзь%20Т.П..pdf>– Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2019.
27. Давыдова Г.В. Методика количественной оценки риска банкротства предприятий / Г.В. Давыдова, А.Ю. Беликов // Управление риском. – 1999. – № 3. – С. 13–20.
28. Денисенко М. П. Основні аспекти оцінки фінансового стану підприємств / М. П. Денисенко, О. В. Зазимов // Агросвіт. – 2015. – №10. – С. 52- 58.

29. Діагностика стану підприємства: теорія і практика: монографія / За заг. ред. проф. А.Е. Воронкової. – 2-е вид., перероб. і доп. – Харків: ВД «ИНЖЕК», 2008. – 520 с.
30. Добровольська О. В. Фінансовий стан підприємства: сутність і необхідність його аналізу / О. В. Добровольська, Л. Ю. Майстренко // Агросвіт. – 2014. – № 7. – С. 24-27.
31. Докієнко Л. М. Чинники управління фінансовою стійкістю підприємств / Л. М. Докієнко, В. М. Кочетков, Г. С. Литвинов // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2013. – Випуск 11. – С. 248-259
32. Донцова Л.В. Комплексный анализ бухгалтерской отчетности / Л.В. Донцова, Н.А. Никифорова. – Москва: Дело и сервис, 1999. – 304 с.
33. Економічний аналіз: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / За ред. Ф.Ф. Бутинця. – Житомир: ПП «Рута» 2003. – 680 с.
34. Єлецьких С. Я. Удосконалення процесу управління фінансовостійким розвитком промислового підприємства / С. Я. Єлецьких // Економіка промисловості. – 2012. – №3–4 (59–60). – С. 74–80.
35. Забродский В. Экспертная система диагностики деятельности предприятия / В. Забродский, Л. Трескунова, Л. Янов // Бизнес-информ. – 1998. – №21–22. – С.88–102.
36. Завгородняя А.В. Диагностика и моделирование среды фирмы. – СПб.: Изд-во СПбГУЭРФ, 1999. – 300 с.
37. Зигрій О. В. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі показників звітності: розрахунковий підхід / О. В. Зигрій // Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2014. – №3. – С. 243-249.
38. Івченко Л.В. Аналіз фінансового стану підприємств: інформаційне та методичне забезпечення / Л.В. Івченко, О.Є. Федорченко // Фінанси, облік і аудит. – 2015. – Вип.1(25). – С. 197-210.
39. Казачков І. О. Сучасні підходи до проведення економічної діагностики підприємства [Електронний ресурс] / І. О. Казачков, О. О. Ткаченко. – 2013. – Режим доступу:

http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_4_030.pdf – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.06.2019.

40. Камнєва А.В. Дослідження існуючих інструментів та моделей антикризового управління на підприємстві / А.В. Камнєва // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі. – 2014. – № 4. – С. 15–27.

41. Карпенко Г.В. Шляхи вдосконалення фінансового стану підприємства / Г.В. Карпенко // Економіка держави. – 2010. – №. 1. – С. 61-62.

42. Кириленко Л. В. Використання моніторингу в системі управління діяльності підприємством / Л. В. Кириленко, Н. М. Шмиголь, А. А. Антонюк // Держава та регіони: науково-виробничий журнал. Серія: Економіка та підприємництво. 2017. – №6 (99). – С. 63–67

43. Климова І. Г. Ефективність виробництва та фінансовий стан підприємств / І. Г. Климова // Агросвіт. – 2009. – № 2. – С. 40-44.

44. Ковалевська А.В. Критичний аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства / А.В. Ковалевська, С.І. Асєєв // БІЗНЕСІНФОРМ. – 2012. – № 3. – С. 163-169.

45. Коваленко Л.О. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / Л.О. Коваленко, Л.М. Ремньова. – 3-тє вид., перероб. і доп. – Київ : Знання, 2008. – 483с.

46. Ковалев А.П. Диагностика банкротства / А.П. Ковалев. – Москва: АО «Финстатинформ», 1995. – 96 с.

47. Ковальчук Т. М. Діагностичний аналіз в системі управління підприємством: методологія та методика / Т. М. Ковальчук // Економіка АПК. – 2005. – № 2. – С. 59-63.

48. Козик В. В. Розроблення моделі кількісного оцінювання ризиків і виявлення загроз процесу антикризового управління машинобудівним підприємством / В. В. Козик, Н. Є. Селюченко, В. М. Масюк // Проблеми економіки. – Харків: Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України, 2017. – № 1. – С. 404-412.

49. Колос Б. Управління державою III тисячоліття, або Стратегія і тактика побудови Української національної держави / Богдан Колос. – Львів: Ініціатива, 2004. – 979 с.

50. Концепція створення системи рейтингової оцінки регіонів, галузей національної економіки, суб'єктів господарювання [Електронний ресурс]: Розпорядження Кабінету міністрів України 01.04.2004 р. №208-р : станом на 06 квіт. 2012р. / Нормативно-методологічне забезпечення: [веб-сайт Верховної ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/208-2004-p>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2019.

51. Кокуна Д. М. Фінансове прогнозування, як основа фінансових планів підприємства [Електронний ресурс] / Д. М. Кокуна. – Текст. дані. – Режим доступу: http://vlp.com.ua/files/86_0.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2019.

52. Короткова Э.М. Антикризисное управление: учебник / Под. ред. Э.М. Короткова. – Москва: ИНФРА-М., 2003. – 432 с.

53. Кость Я.О. Діагностика фінансово-господарської діяльності промислового підприємства : монографія / І.В. Кривов'язюк, Я.О. Кость; Нац. акад. наук України, Ін-т економіки пром-сті. – Донецьк; Луцьк, 2012. – 200 с.

54. Кость Я. О. Доцільність застосування методів інтегральної моделі у фінансовому діагностуванні підприємств / Я. О. Кость // Економічні науки. Серія „Економіка та менеджмент»: [зб. наук. праць ЛНТУ; відп. ред. Герасимчук З. В.]. – Луцьк, 2008. – Вип. 5 (18). – С. 220–233.

55. Котенюк Г.М. Виявлення переваг та недоліків методів оцінки фінансового стану підприємства / Г.М. Котенюк // Комунальне господарство міст. – 2008. – №. 83. – С. 203-212.

56. Кравець О.С. Статистика: навчальний посібник / О.С. Кравець. – Одеса : Пальміра, 2008. – 266 с.

57. Крейнина М.Н. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности акционерных обществ в промышленности, строительстве и торговле / М.Н. Крейнина. – Москва : Дело и сервис, 2010. – 256 с.

58. Крепкий Л. М. Экономическая диагностика предприятия. Методология, методика, организация, диагнозы, пути совершенствования / Л. М. Крепкий. – Москва : ЗАО Издательство „Экономика», 2006. – 215 с.

59. Кузьміна В. В. Фінансовий стан як економічна категорія / В. В. Кузьміна // Управління розвитком. – 2014. – № 10. – С. 43-46.

60. Кунцевич В. О. Поняття фінансового потенціалу розвитку підприємства та його оцінки / В. О. Кунцевич // Актуальні проблеми економіки. – 2004. – № 7 (37). – С. 123–130.

61. Лагун М. І. Комплексна оцінка ефективності фінансово-господарської діяльності економічного суб'єкта [Електронний ресурс] / М.І. Лагун. – Режим доступу: http://iee.org.ua/files/alushta/95-lagun-kompleksna_ozinka.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 08.10.2019.

62. Левченко Л. О. Огляд методів прогнозування фінансового стану підприємства на основі економетричних моделей / Л. О. Левченко, Д. С. Белова // Управління розвитком складних систем. – 2013. – Вип. 14. – С. 164-169.

63. Леонтьев В.Е. Финансовый менеджмент: учебник / Леонтьев В.Е., Бочаров В.В., Радковская Н.П. – Москва : «ООО «Изд-во Элит»», 2005. – 560 с.

64. Лігоненко Л. О. Антикризове управління підприємством : підручник / Л. О. Лігоненко.– Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2005.– 824 с.

65. Мальований М. І. Фінансовий стан підприємства та його покращення в післякризовий період / М. І. Мальований // Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва. – 2012. – Вип.81(2). – С. 93-105.

66. Матвеева С. Диагностика предприятия и ее модели / С. Матвеева // Проблемы теории и практики управления. – 2006. – № 2. – С. 112-118.

67. Матвеев В. В. Шляхи підвищення конкурентного потенціалу виноробних підприємств в Україні / В. В. Матвеев // Інтелект ХХІ. – 2015. – №1. – С.35-41.

68. Мельникова М. О. Аналіз пристосованості існуючих методів оцінки фінансового стану підприємства до прогнозування на формальному рівні / М. О. Мельникова // Теорія та практика державного управління. – 2010. – №2. – С. 2–9.

69. Мельникова М. О. Прогнозування рівня фінансового стану досліджуваного підприємства в умовах нестабільного розвитку економіки / М. О. Мельникова // Теорія та практика державного управління. – 2012. – Вип.1. – С. 225–236.

70. Мерзликина Г. С. Финансовый менеджмент: оценка несостоятельности предприятия / Г. С. Мерзликина. – Волгоград: ВГТУ, 1998. – 70 с.

71. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [Електронний ресурс]: Наказ Міністерства економіки України 19.01.2006р. №14: станом на 30 верес. 2014р. / Нормативно-методологічне забезпечення: [веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=111503bd-ca7f-4deeb07c66c2aa28e03&title=MetodichniRekomendatsiiSchodoViiavlenniaOznakNeplatospromozhnostiPidpriemstvaTaOznakDiiZPrihovuvanniaBankrutstvaFiktivnogoBankrutstvaChiDovedenniaDoBankrutstva-1>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 17.08.2019.

72. Мицак О. В. Фінансовий менеджмент: навч. посібник / О. В. Мицак, І. Р. Чуй. – Львів : Магнолія 2006, 2008. – 216 с.

73. Мірко Н. Стратегія активізації внутрішнього ринку продукції легкої промисловості / Н. Мірко // Економічний аналіз. – 2012. – Т. 10(1). – С. 272-276.

74. Міщенко А.П. Стратегічне управління: навчальний посібник / А. П. Міщенко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 336 с.
75. Мних Є. В. Економічний аналіз: підручник / Є. В. Мних. – Київ : Знання, 2011. – 630 с.
76. Мороз О. В. Фінансова діагностика у системі антикризового управління на підприємствах: монографія / О. В. Мороз, О. А. Сметанюк. – Вінниця: УНІВЕРСУМ-Вінниця, 2006. – 167 с.
77. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» : затв. Наказом Міністерства України від 7 лют. 2013 р. № 73 : станом на 18 берез. 2014 р. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.10.2019.
78. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: навч. посібник / О. О. Непочатенко. – Київ: Центр учбової л-ри, 2013. – 504 с.
79. Нікітіна К. К. Вдосконалення системи діагностики результативності діяльності підприємства / К. К. Нікітіна // тези доп. наук.-практ. конф. «Соціально-економічний розвиток України на початку ХХІ століття». – 2012. – Режим доступу: – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.06.2019.
80. Никитина Н. Антикризисное финансовое управление предприятием: исследование факторов внутренней и внешней среды / Н.Никитина // Проблемы теории и практики управления. – 2007. – № 7. – С. 91–101.
81. Новоселецький О. М. Еволюція підходів щодо оцінювання фінансового стану підприємства / О. М. Новоселецький, Т. Л. Кмитюк // Наукові записки. Серія «Економіка». – 2014. – Вип. 16.– С. 600–607.
82. Обущак Т. А. Сутність фінансового стану підприємства / Т. А. Обущак // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 9. – С. 92-100.
83. Остап'юк Н. А. Методика оцінки фінансового стану підприємства в умовах інфляції / Н. А. Остап'юк // Вісник ЖДТУ. – 2011. – № 1(55). – С. 127–129.

84. Оцінка і діагностика фінансової стійкості підприємства: монографія / Кизим М. О., Забродський В. А., Зінченко В. А., Копчак Ю. С. – Харків: Інжек, 2003. – 144 с.

85. Павлов В.І. Трансформація систем управління якістю товарів в Україні: монографія. / В.І.Павлов, О.В.Мишко-Рівне: НУВГП, 2009. – 202с.

86. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : від 02 груд. 2010 р. № 2755-VI : станом на 1 січн. 2018 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 10.11.2019.

87. Поддєрьогін А. М. Фінансова стійкість підприємств у економіці. України: монографія / А. М. Поддєрьогін, Л. Ю. Наумова. –Київ : КНЕУ, 2011. –184 с.

88. Подольска В. О. Фінансовий аналіз : навч. посібник / В. О. Подольска, О. В. Яріш. – Київ : Центр навч. л-ри, 2007. – 488с.

89. Полозова В.М. Сучасні підходи до оцінки фінансового стану підприємства / В.М. Полозова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2010. – №5. – Т.2. – С. 78-83.

90. Пономарьов Д. Е. Прогнозування показників фінансового стану підприємства як основа формування фінансової стійкості [Електронний ресурс] / Д. Е. Пономарьов // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія : Економічні науки. – 2016. – № 1. – С. 49-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vzhdtu_econ_2016_1_8. . – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.09.2019.

91. Про акціонерні товариства [Електронний ресурс] : Закон України від 17 верес. 2008 р. № 514-VI : станом на 1 груд. 2018 р. / Законодавство України : [веб-сайт Верховної Ради України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 01.10.2019.

92. Раевнева Е.В. Некоторые подходы к анализу кризисных явлений на предприятии / Е.В. Раевнева, В.Ф. Байцым // Вестник ХГЭУ. – 2000. – №1 (13). – С. 89–93.
93. Рзаєва Т. Г. Зарубіжні методики визначення ймовірності банкрутства підприємства / Т. Г. Рзаєва, І. В. Стасюк // Вісник Хмельницького національного університету. 2010.– № 3. – Т. 1.– С. 177–181.
94. Руда Р. В. Оцінка фінансового стану підприємства : сутність та необхідність / Р. В. Руда // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2010. – № 1(9). – С. 61 – 65.
95. Рудницька О. М. Застосування методів фінансового менеджменту як інструменту ефективного управління підприємством / О. М. Рудницька, С. М. Пігаль // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 10. – С.215–221.
96. Рябенко Г. М. Шляхи покращення фінансового стану підприємства / Г.М. Рябенко // Всеукраїнський науково-виробничий журнал. – 2012. – №7. – С. 105-108.
97. Савицька В. М. Економічний аналіз: навчальний посібник / В. М. Савицька, О.М. Загородна, Р.Ф. Федорович. – Тернопіль: Видавництво Астон, 2010 р. – 624 с.
98. Савчук Я.О. Моделювання фінансової діагностики підприємства / Я.О. Савчук // Інфраструктура ринку. – 2017. – Вип. 3. – С.83-88.
99. Сайфулин Р.С. Экономико-математические методы в анализе хозяйственной деятельности: учебное пособие / Р.С. Сайфулин. – Москва: Финансы, 1978. – 63 с.
100. Салига К. С. Методичні підходи діагностування фінансового стану підприємства / К. С. Салига, С. А. Власенко // Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2007. – № 3. – С. 204–210.
101. Самсонова К.В. Фактори впливу на фінансову стійкість підприємства / К. В. Самсонова // Збірник наукових праць Кіровоградського національного технічного університету. – 2013. – №4. – С. 125–134.

102. Семенов Г. А. Фінансове планування і управління на підприємствах: навч. посібник / Г.А. Семенов, В.З. Бугай, А.Г. Семенов. – Київ: Центр учбової літератури, 2007. – 432 с.

103. Сидоренко-Мельник Г.М. Роль фінансової діагностики в діяльності підприємства / Г.М. Сидоренко-Мельник // Вісник Хмельницького національного університету. – 2013. – №4, Т. 1. – С. 15-19.

104. Сіліна І.В. Управління фінансовим станом підприємства в кризових умовах / І.В. Сіліна, М.В. Хацер // Економіка та держава. – 2015. – №. 11. – С.85-88.

105. Соколова Л. С. Финансовое состояние предприятия : оценка и моделирование механизма управления [Электронный ресурс] / Л. С. Соколова // Справочник экономиста. – Москва, 2010. – № 9. – Режим доступа: http://www.profiz.ru/se/9_10/finansovoe_sostoyanie. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2019 р.

106. Соколовская З.Н. Диагностика хозяйственных ситуаций в деятельности предприятия: монография / З.Н. Соколовская. – Одесса: ОЦНТ и ЭИ; ОКФА, 1995. – 120 с.

107. Станіславик Є. Н. Основи фінансового менеджменту : навч. посібник / Є. Н. Станіславчик. – Москва : Ось – 89, 2008. – 128 с.

108. Стеців Л. П. Теоретико-методичні аспекти управління фінансовим станом підприємства / Л. П. Стеців // Наукові записки. – 2014. – №.1–2. – С.44–48.

109. Теорія фінансової стійкості підприємства: монографія / [М. С. Заюкова, О. В. Мороз, О. О. Мороз, Т. М. Кравченко, І. М. Кулік, Л. В. Мосійчук, І. Б. Паламар]. – Вінниця: УНІВЕРСУМ–Вінниця, 2004. – 155 с.

110. Терещенко О.О. Антикризове фінансове управління на підприємстві: монографія / О.О. Терещенко. – Київ: КНЕУ, 2004. – 268 с.

111. Томчук О.Ф. Оцінка ліквідності та платоспроможності в контексті фінансового стану підприємства / О.Ф. Томчук, В.Ю. Фабіянська,

Г.О. Довгополюк // Східна Європа: економіка, бізнес та управління. – 2016. – Вип. 5 (05). – С. 345-351.

112. Тоцький В. І. Організаційний розвиток підприємства: навчальний посібник / В. І. Тоцький, В. В. Лавриненко. – Київ: КНЕУ, 2005. – 247 с.

113. Федорук О. В. Особливості та проблеми розробки методичних підходів щодо діагностики імовірності банкрутства підприємств [Електронний ресурс] // О. В. Федорук // Інноваційна економіка. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/inek/2011_1/126.pdf. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2019р.

114. Філімоненков О. С. Фінанси підприємств: підручник / О.С. Філімоненков, Д.І. Дема. – Київ: Алерта, 2009. – 496 с.

115. Фінанси підприємств : підручник / [А. М. Поддєрьогін, М. Д. Білик, Л. Д. Буряк та ін.] ; кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 7-ме вид., переробл. та доповн. – Київ : Вид-во КНЕУ, 2008. – 552 с.

116. Фінансова звітність ПРАТ «Хорольський механічний завод» за 2016-2018рр. [Електронний ресурс]: [офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 10.09.2019р.

117. Фінансова звітність машинобудівельних підприємств за 2018р. [Електронний ресурс]: [офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України]. – Текст. дані. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 11.09.2019р.

118. Фінансова стратегія в управлінні підприємствами: монографія / А. Г. Семенов, О. О. Єропутова, Т. В. Перекрест, А. В. Лисенко. – Запоріжжя: КПУ, 2008. – 188 с.

119. Финансовый менеджмент: учебник для вузов / под ред. Поляка Г.Б. – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва : Юнити-Дана, 2012. – 527 с.

120. Цар О.З. Аналіз динаміки фінансового стану підприємств України / О.З. Цар // Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. – 2013. – №3. – С. 221-238.

121. Черниш С. С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах / С. С. Черниш // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2012. – № 5. – С. 142–146.

122. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства: монографія / Г.О. Швиданенко, О.І. Олексюк.– Київ: КНЕУ, 2002.– 192с.

123. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент: підручник / В.М. Шелудько. – 2-ге вид., переробл. та доповн. – Київ: Знання, 2013. – 375 с.

124. Шеремет А. Д. Методика фінансового аналізу: учеб. пособие / А. Д. Шеремет, Р. С. Сайфулин, Е. В. Негашев. — 3-е изд., перераб. и доп. — Москва: Инфра — Москва, 2012. — 208 с.

125. Шершньова З. Е. Стратегічне управління : навч. посіб. / З. Е. Шершньова, С. В. Оборська. – Київ : КНЕУ, 2002. – 384 с.

126. Шумилова Ю. А. Теоретические аспекты диагностики экономического состояния предприятия [Електронний ресурс] / Ю. А. Шумилова // Проблемы и перспективы управления экономикой и маркетингом в организации. – 2003. – №3. – Режим доступа : <https://www.dissercat.com/content/upravlenie-nadezhnostyu-ekonomiki-predpriyatiya-na-osnove-diagnostiki-ego-sostoyaniya> – Назва з екрана. – Дата перегляду: 08.08.2019р.

127. Beaver W. Financial Ratios as Predictors of Failure // Empirical Research in Accounting, Selected Studies 1966, Supplement to: Journal of Accounting Research. – Vol. 4 (1966). – P. 71. – 111.

128. Tamari Meir: Financial Ratios as a Means of Forecasting Bankruptcy of Israel Bulletin. 1964. – P. 15. – 45